

ORNITOLOŠKI ČASOPIS

ORNITHOLOGICAL JOURNAL

Ciconia

broj / volume: **24/25** godina / year: **2015/2016.**

UVODNIK / EDITORIAL

Nagy, Sz.

The International Waterbird Census – 50 years and still counting
Medunarodni census ptica vodenih staništa – 50 godina, i još nema kraja

KRATKA SAOPŠTENJA / SHORT COMMUNICATIONS

Šćiban, M., Panjković, S., Fabijan, D., Mirić, R. & Simić, D.
 Potvrđeni nalazi srebrnastog galeba *Larus argentatus* u Srbiji
Confirmed records of Herring Gull Larus argentatus in Serbia

Đorđević, I., Tomik, A., Mirić, R., Mikuška, T., Ružić, M., Ferger, S. & Jovanović, S.
 Prvi nalaz dugokljune čigre *Thalasseus sandvicensis* u Srbiji
First record of Sandwich Tern Thalasseus sandvicensis in Serbia

Šćiban, M. & Trnovac, D.
 Prvi nalaz morskog sokola *Falco eleonorae* u Srbiji
The first record of Eleonora's Falcon Falco eleonorae in Serbia

Medenica, I.
 Prvi nalaz azijske pustinjke grmuše *Sylvia nana* u Srbiji
The fisrt record of Asian Desert Warbler Sylvia nana in Serbia

Medenica, I. & Mirić, R.
 Žutogлавa pliska *Motacilla citreola*, nova gnezdarica Balkanskog poluostrva
Citrine Wagtail Motacilla citreola, a new breeding species of Balkan Peninsula

ORNITOLOŠKE BELEŠKE / ORNITHOLOGICAL NOTES

Hulo, I.
 Posmatranje ušatog gnjurca *Podiceps auritus*, riđe lunje *Milvus milvus* i male čigre *Sternula albifrons* u severnoj Bačkoj
Observations of Horned Grebe Podiceps auritus, Red Kite Milvus milvus and Little Tern Sternula albifrons in North Bačka

Mérő, T. O. & Žuljević, A.
 New breeding bird species in town Sombor
Nove vrste ptica na gnežđenju u Somboru

Agošton, A.
 Retke vrste ptica zabeležene u severnom Banatu u severnoj Bačkoj u periodu 2013-2015.
Rare bird species recorded in Noth Banat and North Bačka in the period between 2013 and 2015

Šćiban, M., Radoman, M., Zavišin, A. & Cigljarev, M.
 Nova kolonija čaplji kod Futoga
New heronary near Futog

Šimončik S., Grujić D., Radišić D.
 Nove gnezdarice na području Specijalnog rezervata prirode „Slano kopovo“
New breeding species within Slano Kopovo Special Nature Reserve

Vučanović, M.
 Beleške o pticama grabljivicama zabeleženim na Ramskom brdu
Notes on raptors recorded on Ram Hill

Pomorišac, G.
 Dve nesvakidašnje pojave na kanalu Galovica kod Surčina

Two uncommon occurences on Galovica canael near Surčin

Šćiban, M., Zavišin, A., Milić, N., Mojzeš, M. & Tošić, V.
 Nova kolonija čaplji kod sela Dragovac
New heronary near Dragovac village

Vučković, V.
 Nalazi retkih vrsta ptica u Sjenici i na Pešteru 2015. i 2016. godine
Records of rare bird species in Sjenica and on Pešter in 2015 and 2016

Pomorišac, G.
 Posmatranje velikog labuda *Cygnus cygnus* na Savi u Beogradu
Observation of the Whooper Swan Cygnus cygnus on the Sava River in Belgrade

Šćiban, M., Vučković, V., Manasijević, Z., Hulo, I., Medenica, I., Mirić, R., Vučković, Č., Rajkov, S., Jovanović, M., Vračarić, M., Jovanović, S. & Popović, M.
 Nova posmatranja malog labuda *Cygnus columbianus* u Srbiji
New observations of Tundra Swan Cygnus columbianus in Serbia

Šćiban, M., Gregelj, J., Jovanović, M., Milić, N. & Velaja, L.
 Posmatranja grivaste guske *Branta bernicla* na Slanom Kopovu
Observations of Brent Goose Branta bernicla on Slano Kopovo

Jovanović, M.
 Veliko jato baršunastog turpana *Melanitta nigra* posetilo Beograd
Large flock of Velvet Scoter Melanitta nigra has visited Belgrade

Filipović, B.
 Veliko jato šarene utve *Tadorna tadorna* nad Drinom kod Bratunca
Large flock of Common Shelduck Tadorna tadorna above the Drina near Bratunac

Manasijević, Z. & Vučković, Č.
 Zlatokrila utva *Tadorna ferruginea* na ribnjaku od Čente
Ruddy Shelduck Tadorna ferruginea on a fish farm near Čenta

Puzović, S.
 Pojavljivanje preveza *Netta rufina* na Selskoj bari kod Vukošića u Pocerini
Occurrence of Red-creasted Pochard Netta rufina at Selska bara near Vukošić in Pocerina Region

Panjković, S., Panjković, S., Vučković, V., Vukićević, A. & Stanimirović, Ž.
 Ušati gnjurac *Podiceps auritus* posmatran kod Beograda
Horned Grebe Podiceps auritus observed at Belgrade

Rajković, D. & Mirić, R.
 Bela čiopa *Tachymarptis melba* - nova gnezdarica zapadne Srbije
Alpine Swift Tachymarptis melba - new breeding species of West Serbia

Mirić, R., Rajković, D. & Đorđević, I.
 Nove teritorije prdavca *Crex crex* u Vojvodini
New territories of Corncrake Crex crex in Vojvodina

Rajković, D.
 Čapljica *Ixobrychus minutus* na Blačkom jezeru
Common Little Bittern Ixobrychus minutus on Blace Lake

Šćiban, M., Sjeničić, J., Crnković, N., Radošević, D. & Pejčić, Lj.
 Nova kolonija sive čaplje *Ardea cinerea* na Drini kod Lešnice
New colony of Grey Heron Ardea cinerea on the Drina River near Lešnica

- Arsić, I.
Posmatranje ružičastog nesita *Pelecanus onocrotalus* na Vlasinskom jezeru
Observation of Great White Pelican Pelecanus onocrotalus on Vlasina Lake
- Sekereš, O.
Kasno gnežđenje čurlikovca *Burhinus oedicnemus*
Late breeding of European Thick-knee Burhinus oedicnemus
- Radišić, D. & Damjanović, D.
Moguće gnežđenje čurlikovca *Burhinus oedicnemus* kod Novog Miloševa
Possible breeding of Eurasian Thick-knee Burhinus oedicnemus near Novo Miloševo
- Čuturilov, S.
Agresivnost teritorijalne vlastelice *Himantopus himantopus* prema mладuncima okolnih parova iste vrste
Aggression of territorial Black-winged Stilt Himantopus himantopus towards the chicks of surrounding pairs of the same species
- Puzović, S. & Marinović, Lj.
Gnežđenje šumske šljuke *Scolopax rusticola* na planini Deli Jovan
Breeding of Woodcock Scolopax rusticola on Deli Jovan Mt.
- Šćiban, M., Stanojević, D., Grujić, D. & Nikolić-Antonijević, J.
Šljuka lивадарка *Gallinago media* posmatrana na grebenu Stare planine
Great Snipe Gallinago media observed on the ridge of Stara Planina Mt.
- Šćiban, M., Balog, I., Stanojević, N., Grujić, D. & Nikolić-Antonijević, J.
Crnoglav galeb *Larus melanocephalus*, moguća nova gnezdarica ribnjaka „Bečej“
Mediterranean Gull Larus melanocephalus, a new possible breeder of Bečej Fish Farm
- Čuturilov, S.
Posmatranja crvenovrate liskonoge *Phalaropus lobatus* tokom jesenje seobe na Rusandi
Observations of Red-necked Phalarope Phalaropus lobatus during the autumn migration on Rusanda
- Vučanović, M.
Dugorepa sova *Strix uralensis* lovi pored asfaltnih puteva van šume
Ural Owl Strix uralensis is hunting along the concrete roads outside of forest
- Ziletti, N.
Bearded Vulture *Gypaetus barbatus* again in Serbia
Bradan Gypaetus barbatus ponovo u Srbiji
- Dobrev, V.
First records of Egyptian Vultures *Neophron percnopterus* from Bulgaria occurring in Serbia
Prvi podaci o zadržavanju bele kanje Neophron percnopterus iz Bugarske u Srbiji
- Puzović, S.
Gnežđenje beloglavog supa *Gyps fulvus* na Velikom Oštiku u Polimlju
Breeding of Griffon Vulture Gyps fulvus at Veliki Oštrik in Lim River Valley
- Vučanović, M.
Kliktaš *Clanga pomarina* na hranilištu za ptice grabljivice na Vršačkim planinama
Lesser Spotted Eagle Clanga pomarina on a raptor feeding site on Vršac Mountains
- Puzović, S.
Crni orao *Clanga clanga* u Pocerini kod Petkovice
Greater Spotted Eagle Clanga clanga in Pocerina Region near Petkovica
- Jančić, J.
Suri orao *Aquila chrysaetos* u Specijalnom rezervatu prirode "Pašnjaci velike dropiće"
Goldern Eagle Aquila chrysaetos in Great Bustard Pastures Special Nature Reserve
- Stojnić, N.
Dva nalaza surog orla *Aquila chrysaetos* u Vojvodini u periodu 2010-2015
Two findings of Golden Eagle Aquila chrysaetos in Vojvodina in period 2010-2015
- Radišić, D., Mirić, R., Velaja, L. & Vukotić, M.
Potvrđeno gnežđenje eje livadarke *Circus pygargus* u centralnom Banatu
Confirmed breeding of Montagus Harier Circus pygargus in Central Banat
- Vučković, V.
Posmatranja zimskih jata planinske ušate ševe *Eremophila alpestris* na Goliji i Trojanu
Observations of winter flocks of Horned Lark Eremophila alpestris on Golija Mt. and Trojan Hill
- Rajković, D., Mirić, R., Čuturilov, S., Dožai, J. & Đorđević, I.
Teritorije svilorepog cvrčića *Cettia cetti* u Topličkom okrugu
Territories of the Cetti's Warbler Cettia cetti in Toplica county
- Verovatno gnežđenje običnog cvrčića *Locustella luscinoides* i eje močvarice *Circus aeruginosus* na Krupačkom jezeru
Probable breeding of Savi's Warbler Locustella luscinoides and Western Marsh Harrier Circus aeruginosus on Krupačko Lake
- Vučković, V.
Posmatranje istočnog trstenjaka *Acrocephalus paludicola* na Pešterskom polju
Observation of Aquatic Warbler Acrocephalus paludicola on Pešter Field
- Đorđević, I., Mirić, R. & Pantović, U.
Azijski šarenokrili zviždak *Phylloscopus inornatus* na Tari - drugi nalaz u Srbiji
Yellow-Browed Warbler Phylloscopus inornatus on Tara Mt. – second record in Serbia
- Đorđević I.
Nalaz planinskog popića *Prunella collaris* u Golubačkoj klisuri
Record of Alpine Accentor Prunella collaris in Golubac Gorge
- Drozd borovnjak *Turdus pilaris*, nova gnezdarica Vršačkih planina
Fieldfare Turdus pilaris, new breeding species on Vršac Mountains
- Radišić D.
Posmatranje drozda borovnjka *Turdus pilaris* u gnezdećem periodu na planini Besna Kobila
Observation of Fieldfare Turdus pilaris in the breeding period on Besna Kobila Mt.
- Sekereš, O.
Gnežđenje drozda imelaša *Turdus viscivorus* u Subotičkoj peščari

Breeding of Mistle Thrush *Turdus viscivorus* in Subotica Sands

ANNOUNCEMENTS, REVIEWS, COMMENTS

Mirić, R., Radišić, D., Dožai, J., Grabovac, D. & Medenica, I.
Novi nalazi istočne šarene muharice *Ficedula semitorquata* u istočnoj
i jugoistočnoj Srbiji

Voislav Vasić
Osvrt: Ornitološki rečnik

New records of Semi-collared Flycatcher *Ficedula semitorquata* in
East and Southeast Serbia

Voislav Vasić
Osvrt: Ptice Srbije: procena veličina populacija i trendova gnez-
darica 2008–2013

Radišić, D., Mirić, R., Medenica, I., Đorđević, I. & Rajković, D.
Verovatno gnezđenje rumenke *Carpodacus erythrinus* na Vlasini i
kod Vidliča

Marko Tucakov
Reč urednika
Editor's minutes

Probable breeding of Common Rosefinch *Carpodacus erythrinus* on
Vlasina and near Vidlič

Uputstvo za pisanje članaka koji se objavljaju u časopisu *Ciconia*
Instructions on how to write articles for publication in the Ciconia journal

OBAVEŠTENJA OSVRTI KOMENTARI /

The International Waterbird Census – 50 years and still counting

The International Waterbird Census (IWC) started in 1967 under the coordination of the International Waterfowl and Wetlands Research Bureau (IWRB). It was the brainchild of Geoffrey Matthews, a former director of Research and Conservation at the Wildfowl and Wetland Trust (WWT).

In the first year, 3,200 wetlands were surveyed in 20 countries and 3 million waterfowl were counted. The scheme has rapidly expanded into a global programme. By the mid-1980s it covered 40 countries in the Western Palearctic. The Asian Waterbird Census was started in 1987 by the Asian Wetlands Bureau, the Neotropical Waterbird Census in 1990 by the Wetlands for the America, the African Waterbird Census in 1991 also by the IWRB and the Caribbean Waterbird Census in 2010 by BirdsCaribbean. Now, the International Waterbird Census is conducted in over 140 countries worldwide covering over 25,000 wetlands. The vast majority of counts are undertaken by volunteers, sometimes supported by professionals and coordinated by a national organisation or body. Thus, it is one of the largest citizen science biodiversity monitoring schemes in the world.

The core objectives of the IWC are to estimate the size of waterbird populations and monitor the changes in their numbers and distributions. Many waterbird species congregate in large numbers at a relatively few sites in the non-breeding season. For these species, a synchronised count at wetlands across the non-breeding range is more practical and can record a larger proportion of a population than monitoring the sparsely populated and inaccessible arctic or boreal breeding grounds.

The IWC has also played an important role in identifying key sites for wintering or staging waterbirds in two important ways. Firstly, by providing the base data to produce the 1% thresholds for the application of Criterion 5 of the Ramsar Convention on Wetlands. Secondly, the counts themselves provide evidence to identify internationally important sites during the non-breeding season.

Of course key staging and breeding sites also need protection to ensure that migratory waterbirds can complete their annual cycle. Therefore, many countries have already expanded their national schemes from the January mid-winter counts into monthly counts throughout the migration period. This regular monitoring plays an important role in the adaptive management of the key sites. This has led to the identification of almost 5,000 Important Bird Areas worldwide covering a total of almost 5.5 million km² (i.e. 1.25 times the territory of the European Union) and to the designation of almost 500 Ramsar sites covering 700 thousand km² (i.e. somewhat larger than the territory of France).

The results of the IWC also play an important role in the conservation and management of waterbirds beyond informing site designation. The results contribute to various status assessments including the classification of waterbird species on the global, the European and the EU Red List, as well as classification of populations on Table 1 of the AEWA Action Plan that determines the management regime to be applied by contracting parties. Recognition is growing of the important role of the IWC for informing adaptive harvest management (i.e. an internationally coordinated process where the level of harvest is adapted as the population is changing to ensure that it is sustainable).

Good waterbird data is especially important in areas where key sites are still to be designated and where the sustainability of legal and illegal shooting is strongly debated. In this context, it is particularly impressive to see the development that has taken place over the last couple of years in Serbia and other countries in the region despite various difficulties. The continued strengthening of monitoring activities and ongoing enthusiasm of the IWC network in this region is of enormous credit to all those involved in organising this vital work. On behalf of the international waterbird community I thank all participants, coordinators and supporters of the waterbird census for their efforts in the region.

Međunarodni census ptica vodenih staništa – 50 godina, i još nema kraja

Međunarodni census ptica vodenih staništa (International Waterbird Census, IWC) započeo je 1967. pod rukovodenjem Međunarodnog biroa za istraživanje vodenih ptica i vodenih staništa (IWRB). To je kreacija Džefrija Metjuza, nekadašnjeg direktora za zaštitu i istraživanja Fondacije za vodene ptice i vodena staništa (WWT).

Tokom prve godine pregledano je i istraženo 3200 vodenih staništa u 20 zemalja, a izbrojano je 3 miliona vodenih ptica. Projekt se brzo pretvorio u globalni program. Do sredine 1980-ih njime je bilo obuhvaćeno 40 zemalja Zapadnog Palearktika. Azijski census vodenih ptica započeo je 1987. od strane Azijskog biroa za vodena staništa, Neotropski cenzus vodenih ptica 1990. od strane organizacije Wetlands for the America, Afrički cenzus vodenih ptica 1991. takođe je podržan od strane IWRB, a Karipski census vodenih ptica 2010. od strane organizacije BirdsCaribbean. Trenutno se IWC sprovodi u preko 140 zemalja na 25000 lokaliteta koji sadrže vodena staništa. Veliku većinu brojanja sprovode volonteri, ponekad podržani od strane profesionalaca i koordinisani od strane nacionalne organizacije ili tela. Tako je ovo jedan od najvećih monitoringa na svetu koji uključuje popularnu nauku.

Glavni ciljevi IWC-a su da proceni veličinu populacije vodenih ptica i prati promene u njihovoj brojnosti i rasprostranjenju. Mnoge ptice vodenih staništa sakupljaju se u velika jata na relativno malom broju lokaliteta van sezone gnezđenja. Za te vrste sinhronizovano brojanje na vodenim staništima širom negenzdećeg dela areala je praktičnije i može da zabeleži veći postotak populacije nego monitoring na retko naseljenim i nepristupačnim lokalitetima unutar borealnih i arktičkih područja.

IWC je igrao i značajnu ulogu u prepoznavanju ključnih lokaliteta za zimovanje ili zadržavanje vodenih ptica na dva važna načina. Osnovnim podacima IWC omogućuje da se izvode numerički pravovi od 1% za primenu Kriterijuma 5. Ramsarske konvencije o vlažnim staništima. Drugo, sama brojanja daju evidenciju pomoću koje se određuju međunarodno značajna područja van sezone gnezđenja.

Naravno, ključna mesta za zadržavanje i gnezđenje trebaju i zaštitu kako bi se obezbedilo da vodene ptice nesmetano završe svoje

cikluse razmnožavanja. Iz tog razloga su mnoge zemlje već proširile svoje nacionalne šeme monitoringu od brojanja sredinom januara na mesečna brojanja tokom celog perioda seobe. Ovaj redovni monitoring igrat će važnu ulogu u adaptivnom upravljanju ključnim lokalitetima, što je pomoglo prepoznavanju gotovo 5000 područja međunarodno značajnih za ptice (Important Bird Areas) širom sveta, koja pokriva površinu od skoro 5,5 miliona km² (1,25 puta veću pod površine Evropske Unije) i proglašenju gotovo 500 ramsarskih područja koja pokrivaju 700000 km² (površina nešto veća od Francuske).

Rezultati IWC-a igraju i značajnu ulogu u zaštiti i upravljanju pticama vodenih staništa. Rezultati doprinose različitim procenama stanja, što uključuje i razvrstavanje i prepoznavanje rizika od izumiranja vodenih ptica na globalnim, evropskim i Crvenim listama ptica EU, kao i klasifikaciju populacija u Tabeli 1 Akcionog Plana Afričko-evroazijskog sporazuma o pticama vodenih staništa (AEWA) koji određuje režime upravljanja koji će biti primjenjeni od strane zemalja potpisnica ovog sporazuma. Raste i priznanje značajne uloge IWC- za formiranje adaptivnog korišćenja (međunarodno koordinisani proces u kome se nivo lovnog korišćenja populacija vodenih ptica menja i priлагodava populaciji, kako bi se obezbedila održivost).

Pouzdani podaci o vodenim pticama su takođe posebno značajni na područjima na kojima se ključni lokaliteti tek trebaju definisati i gde postoji značajan dijaglog o održivosti ilagognog i legalnog odstrela. U tom kontekstu, posebno je impresivno pratiti razvoj koji se desio tokom nekoliko poslednjih godina u Srbiji i ostalim zemljama regiona, usprkos različitim potekoćama. Nastavak jačanja monitoringa i tekuću entuzijazam IWC mreže u ovom regionu od ogromnog je značaja za sve one koji su uključeni u organizaciju ovog značajnog posla. U ime međunarodne zajednice zaštitar i proučavaoca vodenih ptica zahvaljujem svim učesnicima, koordinatorima i podržavaocima censusa vodenih ptica u regionu na svim njihovim naporima.

Dr. Szabolcs Nagy
Wetlands International

Potvrđeni nalazi srebrnastog galeba *Larus argentatus* u Srbiji Confirmed records of Herring Gull *Larus argentatus* in Serbia

Šćiban, M., Panjković, S., Fabijan, D., Mirić, R. & Simić, D.

One adult Herring Gull *Larus argentatus* was photographed on the mouth of the Sava into the Danube River in Belgrade (C Serbia, 44°49'53.10"N, 20°26'54.89"E) on 27 December 2012. Three Herring Gulls were observed on 29 January 2015 on the Belgrade city dump near Vinča village (C Serbia, 44°47'10.74"N, 20°35'55.77"E). On that occasion one adult and two ringed immatures were found and photographed. One adult bird was found and photographed on 24 November 2016 on a agricultural field between Novi Sad and Bački Jarak (Bačka, 45°19'46.60"N, 19°50'57.63"E). These are the first three confirmed findings of Herring Gull in Serbia.

Srebrnasti galeb *Larus argentatus* naseljava severnu i severozapadnu Evropu, gde je i najčešća vrsta velikih galebova. Gnezdi se kolonijalno na različitim vodenim staništima i na ljudskim objektima. Vrsta je u svim starosnim dobima veoma slična morskom *L. michahelis* i sinjem galebu *L. cachinnans*. Odrasle ptice se od njih razlikuju po svetlijem mantilu, svetlim i relativno krupnim očima, pegama na glavi i vratu, relativno kratkim ružičastim nogama, kao i formulom obojenosti krajeva krila. Mlade ptice su takođe vrlo slične srodnim vrstama, a u proseku su tamnije obojenosti. Zimuje uglavnom duž morske obale, ali i u unutrašnjosti kontinenta na mestima koja obiluju hranom (Olsen & Larsson, 2004).

Zbog sličnosti sa morskim i sinjim galebovima, srebrnasti galeb biva lako previđen. Iz tog razloga, u zemljama gde nema organizovanog istraživanja galebova, ova vrsta se smatra vrlo retkom ili uopšte nije ni zabeležena. Srebrnasti galeb tako do sada nije bio sa sigurnošću potvrđen u Bosni i Hercegovini (Kotrošan & Papes, 2007), kao ni u Srbiji (Šćiban et al., 2015). U Mađarskoj je redovna malobrojna prolaznica i zimovalica (Hadarics & Zalai, 2008), dok je u Rumuniji nađen 57 puta širom zemlje (www.rombird.ro). U Hrvatskoj vrsta nije bila evidentirana do 2001. kada su započeta intenzivna istraživanja galebova, nakon čega je na depozitiju kod Zagreba u jednom danu bilo zabeleženo i do 53 jedinke (Jurinović, 2006).

U ornitološkoj literaturi koja se odnosi na prostor današnje Srbije se sve do početka 2000-ih za "velike galebove" koristio zajednički naziv *Larus argentatus*, a koji je do taksonomske podele obuhvatao više podvrsta velikih svetlokrilih galebova, uključujući sinjeg, morskog i srebrnastog galeba. Ornitoloske organizacije su postepeno prihvatile ovu taksonomsku podelu u periodu između 2006. i 2008, a nakon niza genetskih i ekoloških istraživanja (npr. Collinson et al., 2008). Do tada je srebrnasti galeb bio jasno definisana podvrsta pod imenom *L. argentatus argentatus* (npr. Grant, 1986). Iz ovog razloga u domaćoj literaturi postoji veliki broj navoda pod imenom "*Larus argentatus*", ali se ne može tačno reći koji deo tih podataka se odnosi na sinjeg, koji na morskog, a koji na srebrnastog galeba. Pregledom muzejskih zbirki i fotografija nije pronađen ni jedan primerak ili siguran podatak koji svedoči o prisustvu srebrnastog galeba u Srbiji ni pre ni nakon taksonomske podelе *L. argentatus* kompleksa (Šćiban et al., 2015).

U ovom saopštenju opisujući prva fotografijama dokumentovana posmatranja srebrnastog galeba u Srbiji, kao i okolnosti svih nalaza.

REZULTATI

Jedan odrasli srebrnasti galeb fotografisan je u Beogradu, na ušću Save u Dunav (44°49'53.10"N, 20°26'54.89"E) zajedno sa drugim galebovima i ostalim vodenim pticama dana 27. 12. 2012. Ptica se odmarala na vodi (Slika 1).

Slika 1. Srebrnasti galeb *Larus argentatus*, ušće Save u Dunav, Beograd, 27. 12. 2012. Foto: S. Panjković

Figure 1: Herring Gull *Larus argentatus*, Sava river mouth, Belgrade

Dana 29. 1. 2015. na gradskoj deponiji grada Beograda kod sela Vinča (44°47'10.74"N, 20°35'55.77"E), među više hiljada galebova različitih vrsta primećen je jedan odrasli srebrnasti galeb, zajedno sa nekoliko desetina običnih galebova *L. ridibundus*, nekoliko morskih i sinjih galebova, kako se odmara na gomili šuta (Slika 2). Takođe, tog dana očitani su i prstenovi sa dva mlada srebrnasta galeba. Obe ptice su bile poreklom iz Litvanije i obe su bile izlezene 2014. na ostrvu jezera Kretuonas u istočnom delu zemlje. Ptice su posmatrali i očitavali M. Šćiban, D. Fabijan, R. Mirić i D. Simić.

Slika 2. Srebrnasti galeb *Larus argentatus*, deponija kod Vinča, 29. 1. 2015. Foto: D. Fabijan

Figure 2: Herring Gull *Larus argentatus*, waste dump near Vinča, 29 January 2015

Dana 24. 11. 2016. primećeno je veliko jato galebova na njivama između Novog Sada i Bačkog Jarka, nedaleko od gradske deponije

($45^{\circ}19'46.60''$ N, $19^{\circ}50'57.63''$ E). Detaljnim pregledom jata od oko 1700 sinjih i morskih galebova, primećen je i fotografisan jedan odrasli srebrnasti galeb. Pticu su posmatrali M. Šćiban, Marija Mojzeš, Aleksandra Zavišin, Sanja Šumanović i Irena Radulović.

Slika 3. Srebrnasti galeb *Larus argentatus*, između Novog Sada i Bačkog Jarka, 24. 11. 2016. Foto: D. Fabijan

Figure 3: Herring Gull *Larus argentatus*, between Novi Sad and Bački Jarak, 24 November 2016

DISKUSIJA I ZAKLJUČCI

Nalazi srebrnastog galeba u okolini Beograda i Novog Sada prvi su pouzdani i dokumentovani nalazi ove vrste u Srbiji. Međutim, kako je srebrnasti galeb redovan, ali i malobrojan u okolnim zemljama, njegovo pojavljivanje i prisutnost u Srbiji bila je očekivana.

Poslednjih decenija svedoci smo povećanog broja beleženja različitih (donedavno) retkih vrsta galebova u Srbiji i okolinim zemljama (npr. Jurinović et al., 2012). To je posledica češćeg i detaljnijeg pregledanja masovnih okupljašta galebova (prvenstveno deponije), ali i sve boljih optičkih pomagala i literature.

LITERATURA

Collinson, J. M., Parkin, D. T., Knox, A. G., Sangster, G. & Svensson, L. (2008): Species boundaries in the Herring and Lesser Black-backed Gull complex. *British Birds* 101: 340–363.

Grant, P. J. (1986): *Gulls: A Guide to Identification*. 2nd ed. T. & A. D. Poyser, Calton, United Kingdom.

Kotrošan, D. & Papes, M. (2007): Popis ptica zabilježenih u Bosni i Hercegovini od 1888. do 2006. godine. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini* 3(3): 9-38.

Jurinović, L. (2006): *Galebovi (Laridae, Aves) na odlagalištu otpada Jakuševac*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu.

Jurinović, L., Šćiban, M., Fabijan, D. & Marković, A. (2012): Crni galeb *Larus marinus* ponovo pronađen u Srbiji. *Ciconia* 21: 48-49.

Olsen, K. M. & Larsson, H. (2004): *Gulls of North America, Europe, and Asia*. Princeton University Press, New Jersey.

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. *Pokrajinski Zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije*, Novi Sad.

Hadarics, T. & Zalai, T. (2008): Magyarország madarainak névjegyzéke (Nomenclator avium Hungariae). Magyar Madártani Egyesület, Budapest. 278pp.

Authors' addresses: Marko Šćiban, Bate Brkića 32, 21000 Novi Sad, sciban.marko@gmail.com; Snežana Panjković, Fočanska 13, 11000 Beograd, snenna@gmail.com; Dragan Fabijan, Rade Končara 3, 24224 Stari Žednik, dragan.fabijan@gmail.com; Radislav Mirić, Branka Radičevića 3, 21215 Turija, mir.radislav@gmail.com, Dragan Simić, Ustanička 144, 11000 Beograd, birdingserbia@gmail.com.

Prvi nalaz dugokljune čigre *Thalasseus sandvicensis* u Srbiji First record of Sandwich Tern *Thalasseus sandvicensis* in Serbia

Đorđević, I., Tomik, A., Mirić, R., Mikuška, T., Ružić, M., Ferger, S. & Jovanović, S.

*On 1 September 2015, one Sandwich Tern *Thalasseus sandvicensis* was observed on the left bank of the Danube, approximately 400 m to the southeast of Stara Palanka (Banat), within the Labudovo Okno IBA (44.825409°; 21.343755°). An adult bird in non-breeding plumage has flown in a characteristic manner with bill pointing down, scanning the water and periodically dived in search of food, observed from close distance. After a brief observation, the bird flew toward the opposite bank of the river. This is the first record of the species in Serbia.*

UVOD

Areal gnežđenja dugokljune čigre *Thalasseus sandvicensis* obuhvata Evropu, centralnu i Južnu Ameriku. Područje gnežđenja joj je u Evropi vrlo rascepreno; gnezdi se u dve široko raspoređene grupe, jedna uz obale Atlantskog okeana, Severnog, Baltičkog i Sredozemnog mora i druga na obalama Mediterana, Crnog mora, kao i Kaspijskog jezera. Opisane su tri podvrste, a u Evropi se gnezdi nominalna. Kolonije su smeštene na zaštićenim peščanim, šljunčanim ili stenovitim obalama ili ostrvima, u estuarima a vrlo retko na slatkvodnim jezerima (BirdLife International, 2016; Cramp, 1998).

Dugokljuna čiga je selica. Migrira gotovo isključivo duž morskih obala, a većina evropskih populacija zimuje uz zapadnu obalu Afrike, sve do Južnoafričke Republike, dok crnomorska populacija zimuje uglavnom na Crnom, Jadranskom i Sredozemnom moru, a kaspijska uglavnom u Persijskom zalivu i obalama Arapskog mora (Tree, 2011; Spina & Volponi, 2008; Cramp, 1998).

Populacije u Evropi, iako relativno male (manje od 130000 parova) čine više od 50% globalne populacije. Najbrojnije su kolonije smeštene na atlantskoj obali, dok su manje brojne one nađene u južnoj i jugoistočnoj Evropi (BirdLife International, 2004).

REZULTATI

Grupa ornitologa, koji su autori ovog teksta, posmatrala je jednu dugokljunu čigru 1. 9. 2015. Ptica je bila adultna, u negnezdećem, zimskom perju. Posmatrana je iznad Dunava, sa leve obale reke, oko 400 m jugoistočno od centra Stare Palanke, na samom ušću kanala DTD u Dunav, unutar IBA područja "Labudovo okno" (44.825409°; 21.343755°). Ptica je letela nisko iznad vode, posmatrana je iz neposredne blizine. Letela je talasasto na karakterističan način, osmatrajući vodu, a u međuvremenu je i zaranjala u potrazi za hranom. Pri posmatranju je odmah uočen nešto duži i jak kljun

Slika 1. Dugokljuna čiga *Thalasseus sandvicensis*, Dunav kod

Stare Palanke, 1. 9. 2015. Autor crteža: Radislav Mirić

Figure 1: Sandwich Tern *Thalasseus sandvicensis*, the Danube near Stara Palanka, 1 September 2015

svojstven ovoj vrsti; bio dvobojan, taman sa svetlim vrhom. Glava ptice je bila crna sa svetlim čelom, dok je telo bilo ujednačeno svetlo-sivo i belo, što je sve upućivalo da se radi o adultnoj jedinci. Nakon kratkog posmatranja, odletela je ka suprotnoj obali reke. Vreme je bilo sunčano, toplo i vetrovito. Ptica je letela dovoljno brzo da fotografija nije mogla biti napravljena. Crtež ptice koja je posmatrana nalazi se na Slici 1.

Dugokljuna čiga pre ovog nalaza nije beležena u Srbiji (Matvejev, 1950; Matvejev & Vasić, 1973; Vasić, 1995; Šćiban et al., 2015). S obzirom na to da je ova vrsta ekološki vezana za morske obale, kako za vreme gnežđenja, tako i tokom migracije, srazmerno retko se beleži u kontinentalnim zonama. Ipak, gotovo da ne izostaje zemlja u unutrašnjosti Evrope u kojoj nije zabeležena (BirdLife International, 2016; Cramp, 1998). U Mađarskoj se retko posmatra, uglavnom u maju i avgustu. Prvi put je zabeležena 1967, a nakon devedesetih godina prošlog veka je posmatrana povećanom učestalošću (Hadarics & Zalai, 2008; Hadarics, 2009). U Bugarskoj se pojavila kao gnezdarica na dva alkalna jezera na crnomorskoj obali krajem 20. veka, nakon čega broj gnezdećih parova raste (Popov et al., 2012). U Hrvatskoj je prolaznica i zimovalica. Na hrvatskoj obali Jadrana se može videti tokom čitave godine, a uglavnom su to ptice crnomorske populacije, u manjoj meri i iz Italije (Stipčević et al. 1998; Spina & Volponi, 2008). U Crnoj Gori je redovna na migraciji i zimovanju (Saveljić & Jovićević, 2015). Takođe, vrsta je beležena u Bosni i Hercegovini (Kotrošan & Papes, 2007), Rumuniji (BirdLife International, 2004), kao i u Makedoniji (Velevski, 2012).

LITERATURA

BirdLife International (2004): Birds in Europe: Population estimates, trends and conservation status. BirdLife International, Cambridge.

BirdLife International (2016) Species factsheet: *Thalasseus sandvicensis*. Downloaded from <http://www.birdlife.org> on 25/11/2016.

Cramp, S. (1998): The Complete Birds of Western Palearctic on CD ROM. Oxford University Press, Oxford.

Hadarics, T. & Zalai, T. (2008): Nomenclator Avium Hungariae. An annotated List of the Birds of Hungary. MME Nomenclator Bizottság, MME, Budapest.

Hadarics, T. (2009): Kenti csér. p. 342. In: Ujhelyi, P. (ed): Magyar madárvonulási atlasz. Kossuth Kiadó, Budapest.

Kotrošan, D. & Papes, M., (2007): Popis ptica zabilježenih u Bosni I Hercegovini od 1888. do 2006. godine. Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini, 3(3): 9-38.

Matvejev, S.D. (1950): Rasprostranjenje i život ptica u Srbiji. SAN, posebno izdanje, knjiga 3, Beograd.

Matvejev, S.D. & Vasić, F.V. (1973): Catalogus Faunae Jugoslaviae - 4/3 Aves. Academia Scientiarum et Artium Slovenica, Ljubljana.

Popov D., Kirov, D. & Zhelev, P. (2012): Results from Marking of Sandwich Terns (*Sterna sandvicensis*) with Colour Rings

and Radio Transmitters at Pomorie Lake. *Acta zool. bulg.*, Suppl. 4, 2012: 143-150

Saveljić, D. & Jovićević, M. (2015): Popis ptica Crne Gore sa bibliografijom. Centar za zaštitu i proučavanje ptica. Podgorica

Spina F. & Volponi S., (2008) - Atlante della Migrazione degli Uccelli in Italia. I. non-Passeriformi. Ministero dell'Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare, Istituto Superiore per la Protezione e la Ricerca Ambientale (ISPRA). Tipografia CSR-Roma. 800 pp.

Stipčević, M., Lukač, G. & Radović, D. (1998): Status i pojavljivanje dugokljune čigre *Sterna sandvicensis* u Hrvatskoj. *Nat. Croat.*, Vol. 7, No. 3., 177 - 198, Zagreb

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. and Pantović, U. (2015): Birds of Serbia – critical list of species. Institute for Nature Conservation of Vojvodina Province and Bird Protection and Study Society of Serbia, Novi Sad.

Tree, A. J. (2011). Origins, occurrence and movements of Sandwich Tern *Thalasseus sandvicensis* in southern Africa. *Marine Ornithology* 39: 173–181

Vasić, V. (1995): Diverzitet ptica Jugoslavije sa pregledom vrsta od međunarodnog značaja. pp: 471 – 516. In: Stevanović, V. & Vasić, V. (eds): Biodiverzitet Jugoslavije sa pregledom vrsta od međunarodnog značaja. Biološki fakultet & Ekolibri, Beograd.

Velevski, M. (2012): Non-critical checklist of birds of Macedonia. Macedonian Ecological Society, Skopje.

Authors' addresses: Ivan Đorđević, Kuštiljski put 19, 26300 Vršac ivan83dj@gmail.com; Adrian Tomik, I. Meštrovića 74, 31326 Darda, Croatia, tomikadrian@gmail.com; Radislav Mirić, Branka Radičevića 3, 21215 Turija, mir.radislav@gmail.com; Tibor Mikuška, Hrvatsko Društvo za zaštitu ptica i prirode, Gundulićeva 19a, 31 000 Osijek, Croatia, tibor.kopacki.rit@gmail.com; Milan Ružić, Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Vladike Ćirića 24/19, 21000 Novi Sad, milruzic@yahoo.com; Stefan Ferger, Konstanzer str. 22, 78315 Radolfzell, Germany stefan.ferger@euronatur.org; Sandra Jovanović, Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Vladike Ćirića 24/19, 21000 Novi Sad, sekretar@pticesrbije.rs

Prvi nalaz morskog sokola *Falco eleonorae* u Srbiji The first record of Eleonora's Falcon *Falco eleonorae* in Serbia

Šćiban, M. & Trnovac, D.

On 8 May 2016 one pale morph Eleonora's Falcon Falco eleonorae was observed and photographed flying and eating insects high above sand pits near Rusanda Lake (Banat, UTM DR44, 45°31'4.87"N, 20°17'56.48"E). Two Hobbies Falco subbuteo were also observed flying together with Sand Martins Riparia riparia from nearby colony. This is the first confirmed finding of Eleonora's Falcon in Serbia.

UVOD

Morski soko *Falco eleonorae* predstavlja jednu od najmalobrojnijih vrsta sokolova u Evropi. Tokom većeg dela života vrsta je vezana za morsko priobalje. Celokupna svetska populacija od oko 4.500 parova gnezdi se samo na nepristupačnim ostrvima u Sredozemnom moru, na Kanarskim ostrvima i u zapadnom priobalju Maroka. Glavnina populacije nalazi se na Balkanskom poluostrvu i na ostrvima u Grčkoj. Ptice zimuju uglavnom na Madagaskaru i na drugim okolnim ostrvima u južnom Indijskom oceanu. Po povratku na gnezdišta, u maju, pa sve do početka gnežđenja u periodu od avgusta do oktobra široko lutaju sve do okoline Baltičkog mora (Forsman, 1999).

U okruženju Srbije, morski soko predstavlja redovnu i relativno brojnu gnezdaricu samo u Hrvatskoj. U Mađarskoj je vrsta evidentirana u svemu dva navrata (Hadarics & Zalai, 2008). U Crnoj Gori gnežđenje do sada nije potvrđeno, ali se smatra mogućom gnezdaricom (Puzović et al., 2003). U Rumuniji je vrsta nađena osam puta i to samo u istočnom, priobalnom delu zemlje (www.rombird.ro), dok se u Bugarskoj gnezdi nekoliko parova duž obale Crnog mora (Ruskov et al., 2007). U Bosni i Hercegovini vrsta do sada nije bila zabeležena (Kotrošan & Papes, 2007), dok se u Albaniji smatra verovatnom gnezdaricom jedino na jugozapadnoj kamenitoj obali (Limani & Puzanov, 1962). Inače je poznato da izvan perioda gnežđenja morski sokolovi daleko lutaju, a male grupe su beležene i na planinama u unutrašnjosti Balkanskog poluostrva (npr. Puzović, 2000). Za teritoriju današnje Srbije postoji jedan podatak o posmatranju nad Perleskom barom u Banatu (Garovnikov & Popović, 1986), ali se on ne smatra dovoljno pouzdanim (Šćiban et al., 2015).

REZULTAT

Dana 8. 5. 2016. grupa od oko 20 amatera posmatrača ptica sa svojim instruktorima obilazila je okolinu jezera Rusanda u Banatu (UTM DR44, 45°31'4.87"N, 20°17'56.48"E). Prilikom obilaska kopova peska i kolonije bregunicica *Riparia riparia* u vikend naselju, prvi autor je primetio pticu grabiljivicu kako visoko jedri ka severu. Nakon detaljnog posmatranja ptice koja je letela tačno iznad posmatrača, na oko 200 m visine, bilo je jasno da se radi o odrasloj svetloj morfi morskog sokola sa svetlim stomakom i dugim crnim krilima (Forsman, 1999). Nakon obaveštavanja grupe o prisustvu ptice, jedino je drugi autor uspeo da napravi tri fotografije ptice, ali i poveruje da se zaista radi o toj vrsti. Nekoliko trenutaka nakon posmatranja morskog sokola, primećena su i dva sokola lastavičara *F. subbuteo* kako lete među bregunicama *Riparia riparia* koje u blizini imaju koloniju. Nakon toga nije bilo dileme da je malo pre toga u preletu zaista bio posmatran morski soko.

Na tri fotografije koje je napravio drugi autor, vidi se da je ptica u klizećem letu nešto jela, verovatno vilinog konjica Odonata. Ishrana insektima u letu još je jedna osobenost za negnezdeći peri-

od morskih sokolova, kao i lastavičara – ishrana vilinim konjicima (Budinski, usmeno saopštenje). Struktura ptice, duga tamna krila i rep su osnovne karakteristike za prepoznavanje svetle morfe morskog sokola u letu (Budinski, usmeno saopštenje).

Slika 1. Morski soko *Falco eleonoreae* posmatran 8.5.2016.
u preletu nad peskarom u okolini jezera Rusanda, Banatu.

Foto: D. Trnovac

Figure 1: Eleonora's Falcon *Falco eleonorae* observed on 8 May 2016 in overflight about sand pits near Rusanda Lake, Banat.

DISKUSIJA I ZAKLJUČCI

Posmatranje morskog sokola u okolini sela Melenci u Banatu predstavlja prvi potvrđeni nalaz vrste u Srbiji (Šćiban i sar., 2015). Zanimljivo je da je i jedini raniji, nepouzdani, podatak o pojavljivanju vrste takođe iz Banata (Garovnikov & Popović, 1986). Ipak, pojavljivanje vrste u Srbiji očekivano je (Puzović, 2000) s obzirom da se vrsta relativno redovno pojavljuje u Hrvatskoj (gde se gnezdi na ostrvima duž obale Jadranskog mora) i do 100 km u unutrašnjosti kopna (Ivan Budinski, voce viva). Verovatno da je vrsta učestalija u Srbiji, ali i da je verovatnoća pojavljivanja veća u južnim, planinskim predelima kao što je to u Makedoniji (Puzović, 2000) i unutrašnjosti Hrvatke (Ivan Budinski, voce viva).

LITERATURA

Forsman, D. (1999): 1999. The raptors of Europe and the Middle East: A Handbook of Field Identification. T. & A.D. Poyser Ltd., London.

Garovnikov, B. & Popović, E. (1986): Ornitofauna Carske bare. Priroda Vojvodine 9/11: 39-54.

Kotrošan, D., Papes, M., (2007): Popis ptica zabilježenih u Bosni i Hercegovini od 1888. do 2006. godine. Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini, 3(3): 9-38.

Lamani, F. & Puzanov, V. (1962): Inventarizimi i shpendëve të Shqipërise. Buletini i Shkencave Natyrore 3, 4: 87-101.

Puzović, S. (2000): Atlas ptica grabljivica Srbije. Zavod za zaštitu prirode Srbije, Beograd.

Puzović, S., Simić, D., Saveljić, D., Gergelj, J., Tucakov, M., Stojnić, N., Hulo, I., Ham, I., Vizi, O., Šćiban, M., Ružić, M., Vučanović, M. & Jovanović, T. (2003): Ptice Srbije i Crne Gore – veličine gnezdilišnih populacija i trendovi: 1990–2002. Ciconia 12: 35–120.

Ruskov, K., Iankov, P., Madžarov, M. & Hristov, H. (2007): Eleonora's Falcon *Falco eleonorae*. In: Iankov, P. (ed.): Atlas of Breeding Birds in Bulgaria. Bulgarian Society for the Protection of Birds, Book 10. Sofia.

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski Zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Hadarics, T. & Zalai, T. (2008): Magyarország madarainak névjegyzéke (Nomenclator avium Hungariae). Magyar Madártani Egyesület, Budapest. 278pp.

Authors' addresses: Marko Šćiban, Bate Brkića 32, 21000 Novi Sad, sciban.marko@gmail.com; Damir Trnovac, Zarija Jovanovića Čiće 113, 21238 Čurug, trnovacd@gmail.com

Žutoglava pliska *Motacilla citreola*, nova gnezdarica Balkanskog poluostrva *Citrine Wagtail Motacilla citreola, a new breeding species of Balkan Peninsula*

Medenica, I. & Mirić, R.

In May and June 2016 on Blato, a meadow complex situated at the southern bank of Vlasina Reservoir (SE Serbia) a female of one of the pairs of Citrine Wagtail Motacilla citreola was recorded carrying food for chicks, and this was taken as proof of breeding, the first one for Serbia and entire Balkan Peninsula. During two excursions on that locality four potential and occupied territories of Citrine Wagtail were noted.

UVOD

Žutoglava pliska *Motacilla citreola* je politipska vrsta sa vrlo širokim arealom rasprostranjenja. U evropskom delu areala žive dve podvrste, nominalna koja nastanjuje tundru i *werae* koja najstoji u umerenom pojusu (Cramp, 1988). Tokom reproduktivnog perioda, može da se nađe na širokom području od Tibeta i Srednjeazijskih planina na jugu, Mandžurije na istoku, pa preko većeg dela Sibira, do Severnog ledenog okeana na severu i Belorusije na zapadu (Barther, 1990). Areal rasprostranjenja obe podvrste od polovine 20. veka imao je tendenciju širenja ka zapadu i jugozapadu, ali su ta kretanja vrlo ograničena (Alstrom & Mild, 2003). Ovom kolonizacijom su, pored velike kompaktne populacije, nastale mnoge manje reproduktivne grupe koje se gnezde na više izdvojenih lokacija u srednjoj Evropi i na Jermenskoj visoravni (Hampe et al. 1996; Meissner & Skakup 1997; Fenda et al. 1998). Takođe, gnežđenje ove vrste je u nekoliko navrata beleženo u Švajcarskoj i jednom prilikom u Velikoj Britaniji (Cox & Inskip 1978; Von Blotzheim 1997). Zimski period provodi u brdsko-planinskim područjima južne i jugoistočne Azije. Naseljava vlažne livade u umerenom pojusu i tundre na dalekom severu. Ukoliko su povoljna staništa, može se naći od nivoa mora, pa sve do 4600 m n. v. (na Tibetu). Prvi nalaz ove vrste u Srbiji potiče sa ribnjaka „Kapetanski rit“ kod Kanjiže. Dana 18. 4. 2014, na seobi, na ovom lokalitetu posmatran je prošlogodišnji mužjak (Hulo, 2015).

U periodu od 21. do 24. 5. i od 17. do 20. 6. 2016, grupa istraživača iz Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije obilazila je terene u granicama Predela izuzetnih odlika „Vlasina“ i pojedine okolne lokalitete u cilju prikupljanja podataka za izradu Atlasa ptica gnezdarica Evrope i Crvene knjige ptica Srbije. Prilikom obilaska terena korišćena je standardna metoda linjskog transekta (Bibby et al., 2000). Nalazi žutoglavе pliske su, pored toga što su upisani u standarne formulare, a radi što preciznijeg beleženja teritorija, dodatno kartirani pomoću GPS uređaja.

Predeo izuzetnih odlika „Vlasina“ predstavlja izognuti srednje-planinski predeo u jugoistočnoj Srbiji, sa relativno širokim visinskim rasponom. Prosečna nadmorska visina Vlasinskog platoa se kreće od 1000 do 1300 m. Raznovrsnost i specifičnost biotopa uslovjavaju visok stepen kako specijskog, tako i ekosistemskog diverziteta. Iako je fauna Vlasinskog jezera pod jakim antropogenim uticajem, tu se još uvek mogu naći elementi retkih i ugroženih taksona. Predeo Vlasine je jedan od retkih primera prostranih planinskih površi u silikatnim stenama koji su doveli do stvaranja Vlasinske tresave, tj. Vlasinskog blata.

Tresetna akumulacija „Blato“ (Slika 1), nastala pri ušću Simoneve i Milovanske reke, najveća je obodna, priobalna akumulacija treseta sa debljinom tresetnih slojeva od 1 do 3,5 m.

U ovom prilogu izneseni su opisi nalaza ove vrste na Vlasini, koji ukazuju na sasvim novi status ove vrste u Srbiji.

REZULTATI

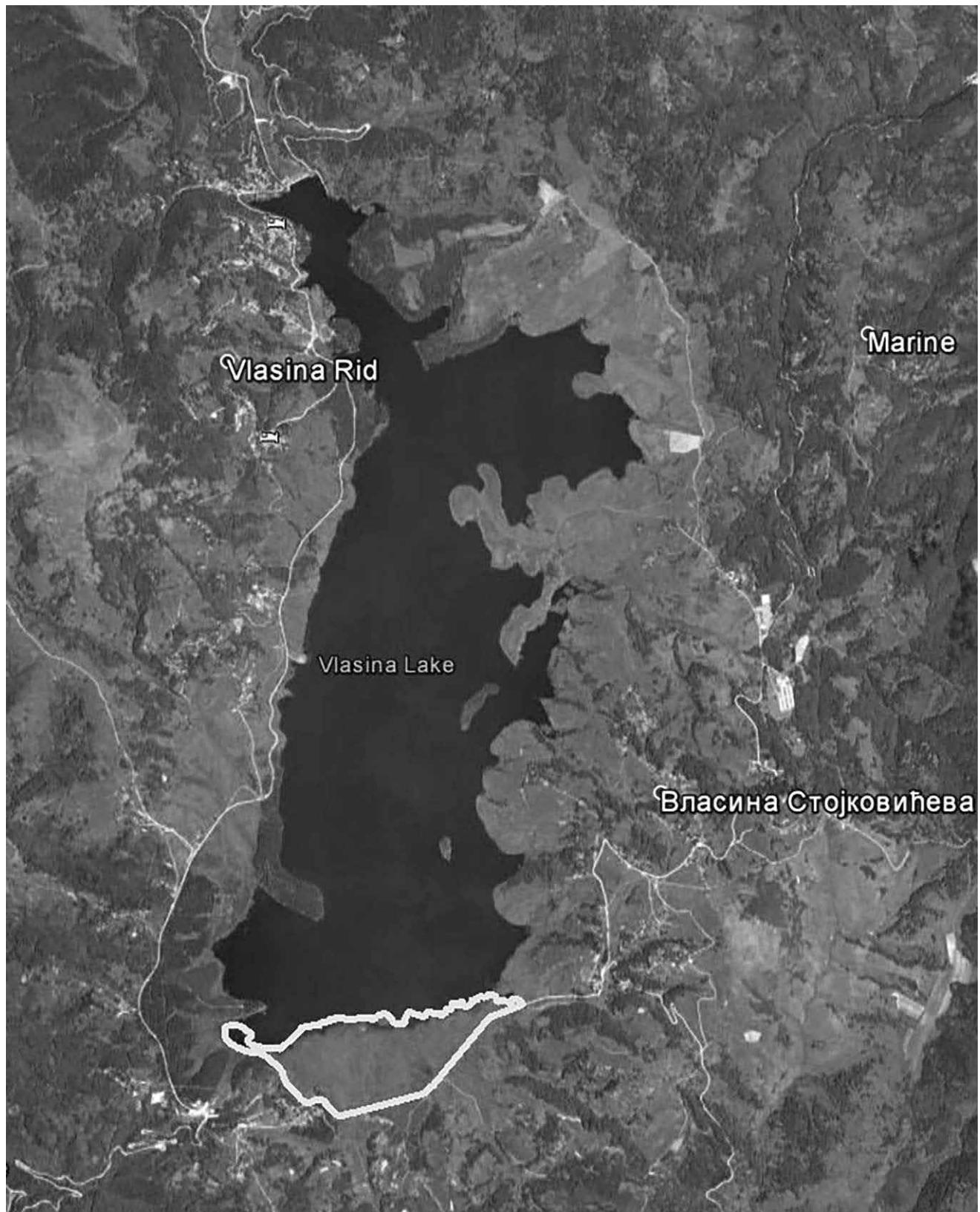
Od prvog nalaza žutoglave pliske u Srbiji (Hulo, 2015), vrsta je registrovana još tri puta na seobi. Na prolećnoj seobi je posmatrana odrasla ženka na kompenzacionom jezeru „HE Pirot“ 19. 4. 2014 (43.150955°N, 22.603386°E) i 2. 5. 2016 na istom lokalitetu (43.152029°N, 22.603639°E) takođe odrasla ženka. Na jesenjoj migraciji vrsta je opet beležena na istom lokalitetu 11. 9. 2016. (43.145943°N, 22.603666°E), ali je ovog puta to bila mlada jedinka.

Beleženje žutoglave pliske na Vlasinskom jezeru u maju i junu 2016. vezano je za reproduktivni period. Tokom dva obilaska, zabeležene su četiri potencijalne i zauzete teritorije žutoglave pliske. Sve jedinke su zabeležene na vlažnim livadama lokaliteta „Blato“.

Prilikom prvog obilaska 22. 5. 2016, na sledećim tačkama posmatrana su dva teritorijalna odrasla mužjaka: prvi - 42.675385°N, 22.347618°E, obeležen zvezdicom i drugi - 42.675243°N, 22.332786°E (Slika 2, romb i zvezda). Ptice su označavale svoju teritoriju kako pesmom, tako i progonom obližnjih mužjaka žute pliske *M. flava*. Osim toga, nije bilo naznaka da je reč o gnezdećim pticama.

Drugo posmatranje bilo je 24. 5. 2016, kada su na obilazonom prostoru, između tačaka na kojima su u prethodnom obilasku „Blata“ mapirana dva odrasla mužjaka, na istoj tački (42.675420°N, 22.339770°E), zabeležene četiri jedinke: jedan odrasli, jedan prošlogodišnji mužjak i dve ženke. Jedna odrasla ženka je prilikom posmatranja pokazivala znake uznemirenosti, pa je tada pretpostavljeno da se možda posmatrač nalazi na teritoriji ove jedinke. Naime, ptica je letela oko određenog dela livade, ispuštajući alarmne zvukove, da bi joj se nedugo zatim pridružio i opaženi odrasli mužjak. Mužjak je prilazio bliže posmatraču od ženke, skrećući pažnju na sebe, sve dok ženka u jednom trenutku nije nestala u visokoj zeljastoj vegetaciji. Koordinate lokaliteta (42.673876°N, 22.340685°E) su sačuvane za proveru koja je usledila narednog meseca, u junu 2016. (Slika 2, trougao). Prošlogodišnji mužjak nije pokazivao znake teritorijalnosti već samo znake uznemirenosti. Druga samostalna ženka je primećena kako leti u pravcu teritorije prvog mužjaka opažanog u prvom obilasku ovog lokaliteta i tom prilikom nije pokazivala nikakve znake teritorijalnosti ili uznemirenosti. Postoji verovatnoća da ova ženka čini par sa prvim opažanim mužjakom u istočnom delu lokaliteta. Tačne lokacije svih jedinki prikazene su na karti (Slika 2).

Prilikom treće posete lokalitetu, 19. 6. 2016, cilj je bio da se obidi potencijalne teritorije koje su zabeležene prilikom prethodne posete i utvrdi eventualno gnežđenje žutoglave pliske (Slika 3). Obilazon je isti transket kao i u maju, i tada je pronađen još jedan par u istočnom delu lokaliteta „Blato“ (42.678000°N, 22.348060°E, označen krugovima). Mesto na kojem je posmatran uznemiren par u maju opet je obideno. Vrlo brzo po dolasku na lokaciju, uočen je mužjak žutoglavе pliske, koji je terao sa svoje teritorije mužjake žute pliske, uznemirene prisustvom posmatrača. Nedugo zatim pojavila se i ženka žutoglavе pliske. Par je bio izrazito uznemiren kako se posmatrač približavao mestu za koje je verovao da je mesto

Slika 1: Istraživano područje (linijom je obeležen lokalitet „Blato“). Izvor: www.google.earth.com
 Figure 1: Study area (Blato locality is bounded by line)

gnežđenja, označeno kvadratom. Kada su ptice prišle dovoljno blizu posmatraču, primećeno je da ženka u kljunu nosi insekte (Slika 4). Ovakvo ponašanje može se smatrati jasnim dokazom gnežđenja (EBCC, 2012). Budući da je vegetacija u kojoj se nalazio gnezdo bila viša od 65 cm, bilo je opasno tražiti samo gnezdo i mlade, jer je lako moglo doći do gaženja gnezda i povredivanja mладунaca.

DISKUSIJA I ZAKLJUČCI

Iako je bilo istraživanja ptica na Vlasinskom jezeru 1970ih i 1980ih, tada se nije previše posvećivala pažnja fenotipskim razlikama već tada mnogobrojnih prisutnih žutih pliski *M. flava* sa kojim je ova vrsta fenotipski slična, te je moguće da je vrsta bila prisutna, a da nije prepoznata. Sa druge strane, moguće je da je

Slika 2. Lokalitet Blato na Vlasinskom jezeru sa obeleženim nalazima žutoglave pliske *Motacilla citreola* dana 22. 5. 2016.
(romb i zvezda) i 24. 5. 2016. (trougao)

Figure 2: Blato locality on Vlasina Lake with marked records of Citrine Wagtail *Motacilla citreola* on 22 May 2016
(rhombus and a star) and on 22 May 2016 (triangle)

Slika 3: Lokalitet Blato na Vlasinskom jezeru sa obeleženim nalazima žutoglave pliske *Motacilla citreola* dana 19. 6. 2016.
Figure 3: Blato locality on Vlasina Lake with marked records of Citrine Wagtail *Motacilla citreola* on 19 June 2016

njeno prisustvo na Vlasinskom jezeru rezultat ekološkog trenda ove vrste – širenju arela. Pre nalaza Huloa (2015) iz aprila 2014, žutoglava pliska ni jednom nije zabeležena u Srbiji. Posle ovog nalaza, žutoglava pliska dobija status latalice sa manje od 10 posmatranja u zemlji (Šćiban et al., 2015).

Žutoglava pliska je vrsta koja naseljava otvorena travnata staništa sa žbunjem, koja su u neporednoj blizini neke vodene površine. Najčešće bira močvare, vlažne šumske proplanke, vlažne livade na

obalama jezera i područja sa žbunastim vrbama na planinskim livadama (Del Hoyo, 2004; Svensson, 2009). Upravo ovakva staništa su prisutna na lokalitetu „Blato“, na kome su zabeležene teritorijalne žutoglave pliske. Vegetacija vlasinske tresave „Blato“ je vegetacija kontaktne zone između vlažnih livada i prelaznih tresava. Graniči se sa vegetacijom visokih zeleni, najverovatnije *Epilobetum angustifoliae*. Ptice su posmatrane u svezi *Caricion canescens-nigrae* (podaci Ranka Perića).

Slika 4: Ženka žutoglave pliske *Motacilla citreola* nosi hranu za mladunce, Blato, Vlasinko jezeru, 16. 6. 2016. Foto: I. Medenica
Figure 4: Female Citrine Wagtail *Motacilla citreola* carrying food for its chicks, Blato, Vlasina Lake, 16 June 2016

Do sada, na Balkanskom pluostrvu, gnežđenje ove vrste nije zabeleženo, ali se sve češće sreće na migraciji od Hrvatske do Bugarske (Stipčević et al., 2000; BUNARCO 2009). Na osnovu toga, potvrda o gnežđenju ove vrste u Srbiji može se smatrati i prvim dokumentovanim gnežđenjem na Balkanskom poluostrvu. U svim državama Balkanskog poluostrva, žutoglava pliska ima status retke/slučajne prolaznice (Avibase, 2016). Pojava gnežđenja žutoglave pliske na Vlasinskom blatu može se tumačiti kao širenje areala vrste na jugozapad. Najbliža populacija ovim pticama je u Slovačkoj (Dobrota et al., 1998). Uspeh gnežđenja ovih jedinki nije proveravan, tako da se ne može sa sigurnošću tvrditi da li su parovi izveli mladunce. Naime, poznato je da ova vrsta ima pričinu nizak reproduktivni uspeh (Von Blotzheim 1997; Šiborska 2004). Imajući to na umu, i uzimajući u obzir i to da je na nekoliko mesta u Evropi zabeležena pojava da se ptice ne gnezde po nekoliko godina na mestima na kojima je jednom njihovo gnežđenje zabeleženo (Wilk et al. 2009, Marques et al. 2013), pretpostavka da se radi o redovnoj gnezdarici Srbije ne može trenutno da se iznese.

LITERATURA

- Alström, P. & Mild, K. (2003): Pipits & Wagtails of Europe, Asia and North America. Christopher Helm, London.
Barther, H. P. (1990): Hainweise zur Bestimmung der Zitronenstelze *Motacilla citreola*. Limicola 4 (4): 149-182.
Bibby, C. J., Burgess, N. D., Hill, D. A. & Mustoe, S. H. (2000): Bird census techniques. Academic Press, London.

Bulgarian National Rarities Committee (2009): List of the Birds Recorded in Bulgaria. Acta Zoologica Bulgarica 61 (1): 3-26

Cox, S. & Inskip, T. (1978): Male Citrine Wagtail feeding young wagtails in Essex. British Birds 71: 209-213.

Del Hoyo, J., Elliott, A. & Sargatal, J. (2004): Handbook of the Birds of the World. Volume 9: Cotingas to Pipits and Wagtails. Lynx Edicions, Barcelona.

European Bird Census Council (2012): EBBA2 Methodology (<http://www.ebcc.info/pecbm.html>).

Dobrota, M., Topercer, J. (1998): Citrine wagtail *Motacilla citreola* breeding in Slovakia. Biologia 53 (5): 679-684.

Fenda, P., Cyprich, D. & Krumpál, M. (1998): First data on Citrine Wagtail *Motacilla citreola* nest fauna. Tichodroma 11: 213-216.

Hampe, A., Heinicke, T. & Helbig, A. J. (1996): Erste Brut der Zitronenstelze *Motacilla citreola* in Deutschland. Limicola 10: 311-316.

Hulo, I. (2015): Prvi nalaz žutoglave pliske *Motacilla citreola* u Srbiji. Ciconia 22/23: 54-55.

Marques, D. A., Thoma, M. & Knaus, P. (2013): Seltene Vogelarten und ungewöhnliche Vogelbeobachtungen in der Schweiz im Jahre 2012. Der Ornithologische Beobachter 110 (4): 403-404.

Meissner, W. & Skakuj, M. (1997): First broods of the Citrine Wagtail *Motacilla citreola* in Poland and changes in the species breeding range in Europe. Not. Orn. 38: 51-60

Svensson, L. (2009): Collins Bird Guide, 2nd Edition. Harper-Collins Publishers Ltd, London.

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Šiborska, M. (2004): Breeding biology of the citrine wagtail (*Motacilla citreola*) in the Gdańsk region (N Poland). Journal of Ornithology 145: 41-47

Von Blotzheim, U. N. G. (1997): Erste Brut der Zitronenstelze *Motacilla citreola* in der Schweiz und aktueller Stand der Arealexpansion. Ornithol Beob 94: 347-352 – 1997 Švajcarska i loš repro uspeh

Wilk, T., Kajtoch, Ł. & Beilański, W. (2009): The third record of breeding Citrine Wagtail (*Motacilla citreola*) in Slovakia. Tichodroma 21: 96-98 – 1997.

Zavod za zaštitu prirode Srbije i JP Direkcija za građevinsko zemljište i puteve opštine Surdulica (2014): Predeo izuzetnih odlika Vlasina, Beograd.

Authors addresses: Ivan Medenica, Narodnih Heroja 112/5, 18300 Pirot, priastorijski@gmail.com; Radislav Mirić, Branka Radicevića 3, 21215 Turija, mir.radislav@gmail.com

Prvi nalaz azijske pustinjske grmuše *Sylvia nana* u Srbiji The first record of Asian Desert Warbler *Sylvia nana* in Serbia.

Medenica, I.

One Asian Desert warbler *Sylvia nana* was recorded on 11 October 2016 on Compensation Lake near Pirot (SE Serbia, 43.146308°N, 22.608512°E). This is the first record of this species in Serbia.

UVOD

Azijska pustinjska grmuša *Sylvia nana* je do relativno skoro smatrana konspecijskom sa afričkom pustinjskom grmušom, i zvala se samo pustinjska grmuša *S. nana* (Collinson, 2006). Iako su one najsrodnije, filogenetski odnos sa drugim grmušama još uvek nije najjasniji. Smatra se da su najsrodnije običnoj grmuši *S. communis* i grmuši čavrljinki *S. curruca*. Ima širok palearktički areal rasprostranjenja. Sreće se u širokom pojasu od severa i istoka Kaspijskog mora i centralnog Irana, na istok do južne Mongolije i severozapadne Kine. Gnezdi se u pustinjama centralne i zapadne Azije, na otvorenim staništima pokrivenim pjeskom ili glinom, ponekad na kamenjarima sa retkom žbunastom vegetacijom. Izbegava gole peščane dine, stvrdnuti pesak i ne pokazuje afinitet prema prisutnim vodenim basenima ili tokovima. Tokom zime migrira u slična staništa jugozapadne Azije (od Arabijskog poluostrva do severozapadne Indije) pa sve do severozapadne Afrike (region oko Crvenog mora).

U Evropi je do sada na seobi registrovana oko 60 puta, s tim da zbog promjenjenog filogenetskog statusa (Collinson, 2006) i odavanja od sestrinske afričke vrste, afričke pustinjske grmuše *Sylvia deserti*, ovaj broj uključuje i afričku pustinjsku grmušu registrovanu u zapadnoj Evropi (npr: na osnovu informacija sa internet stranice *tarsiger.com*, koja sakuplja podatke o registrovanju retkih vrsta u Evropi). Prvo evropsko opažanje je bilo 20. 10. 1961. a poslednje 22. 10. 2016, oba u Švedskoj.

U Evropi, azijska pustinjska grmuša se najčešće pojavljuje u severnom delu. U zemljama u okruženju Srbije, vrsta je registrovana samo u Bugarskoj, i to jednom (Shurulinkov, 2004).

REZULTATI, DISKUSIJA I ZAKLJUČCI

Dana 11. 10. 2016. u 10:38 na levoj obali Kompenzacionog jezera u Pirotu, na udaljenosti od 1.130 m od Starog Tigrovog (43.146308°N, 22.608512°E) posmatrana je i fotografisana je jedna jedinka azijske pustinjske grmuše. Ptica se nalazila oko 25 m od oboda vode, na stabljici pelena *Artemisia vulgaris*. Iako postoji sumnja da je jedna jedinka iste vrste posmatrana prethodnog dana na istom lokalitetu u društvu brkatih senica *Panurus biarmicus*, zbog nedostatka fotografiskih dokaza pomenuti datum se uzima kao validan. Ptica nije pokazivala znake uznemirenosti zbog prisustva posmatrača, pa je zato bilo moguće prići do nje do udaljenosti od 20 m. Sve vreme posmatranja se ptica hraniла, pretražujući kamenje i lišće na zemljanoj putu pored nasipa jezera. Upravo to ponašanje je, pored upečatljive obojenosti ptice, navelo posmatrača da proveri o kojoj se vrsti radi. Ovo je jedna od najmanjih grmuša (posle afričke pustinjske grmuše *Sylvia deserti*) sa dužinom tela od 11.5-12.5 cm. Razlika u polovima gotovo da ne postoji. Od ostalih grmuša se razlikuje po svetlo smeđesivoj boji plašta i riđim pokrovnim perima repa. Od afričke vrste razlikuje se po postojanju sivo-riđeg kontrasta pokrova tela, dok je kod afričke pustinjske grmuše takav kontrast odsutan i ptice su uniformno svetlosmeđe boje. Tercijarna pera krila i perje repa imaju crne ivice kod azijske, koje odsustvuju

Slika 1. Azijska pustinjska grmuša *Sylvia nana* na pelenu *Artemisia vulgaris*, oko 25 m od vode, Kompenzacioni bazen, Pirot, 11. 10. 2016. Foto: I. Medenica

Figure 1: Asian Desert Warbler *Sylvia nana* on Common Wormwood *Artemisia vulgaris*, ca 25 m from the water. Compensation Pond, Pirot, 11 October 2016

kod afričke pustinjske grmuše. Zbog toga krila azijske vrste pokazuju jak riđi kontrast između boje krila i ostatka smeđesivog plasti. Stomak je svetlij obojen u odnosu na plasti, dok je kod afričke pustinjske grmuše plasti obojen isto kao i stomak. Boja nogu može takođe poslužiti u identifikaciji, jer je kod azijske boja nogu jarko žuta, dok afrička ima žuto-ružičastu boju nogu. Na samom lokalitetu je identifikovana kao pustinjska grmuša i odbačena je pretpostavka da se, zbog obojenosti, radi o ženki brkate senice *Panurus biarmicus* (Svensson et al., 2009). Budući da je vrsta koja je slabo poznata posmatraču, bila je neophodna pomoć za konačnu identifikaciju, jer je bilo sumnje da se radio o afričkoj pustinjskoj grmuši. Posredstvom iskusnjih kolega i posmatrača u Srbiji i Evropi, vrsta je konačno identifikovana kao azijska pustinjska grmuša. Sutradan je lokalitet opet obilažen, ali ptice više nije bilo na tom mestu.

Azijska pustinjska grmuša do sada nije beležena u Srbiji (Antal et al., 1971; Matvejev & Vasić, 1973; Dimitrijević, 1977; Vasić, 1995, Šćiban et al., 2015), pa ovaj nalaz predstavlja prvu potvrdu njenog prisustva kod nas. U Evropi se smatra regionalno izumrlom gnezdaricom (Birdlife International, 2015), a njeno registrovanje na evropskom kontinentu je sporadično, pri čemu se najčešće sreće u oktobru (32 puta) i novemburu (15 puta), na osnovu podataka dobijenih sa internet stranice *tarsiger.com*.

LITERATURA

- Svensson, L., Mullarney, K. & Zetterström, D. (2009): Collins Bird Guide, Second Edition. Harper Collins, London
Helbig, A. J. (2001): The characteristics of the genus: Phylogeny and biogeography of the genus *Sylvia*. Pp 24–28 In: Shirihai,

H., Gargallo, G., Helbig, A. J. & Harris, A. (eds): *Sylvia Warblers*. Helm Identification Guides, Christopher Helm, London

BirdLife International (2015): *Sylvia nana*. The IUCN Red List of Threatened Species 2015. Downloaded on 13 October 2016.

Collinson, M. (2006): Splitting headaches? Recent taxonomic changes affecting the British and Western Palearctic lists. *British Birds* 99(6): 306-323 .

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Shurulinkov, P. (2004): Erstnachweis der Wustengrasmücke *Sylvia nana* in Bulgarien. *Ornithologische Mitteilungen* 56(3): 77-79.

Author's address: Ivan Medenica, Narodnih heroja 112/5, 18300 Pirot, praistorijski@gmail.com

Posmatranje ušatog gnjurca *Podiceps auritus*, riđe lunje *Milvus milvus* i male čigre *Sternula albifrons* u severnoj Bačkoj

Observations of Horned Grebe *Podiceps auritus*, Red Kite *Milvus milvus* and Little Tern *Sternula albifrons* in North Bačka

Hulo, I.

On 20 and 21 April 2016 on Palić Lake (Bačka, UTM DS00), one Horned Grebe *Podiceps auritus* was observed. On 18 April 2016 one Red Kite *Milvus milvus* was observed close to Male Pijace, Orom and Kapetanski Rit Fish Farm (UTM DR29). On Kapetanski Rit Fish Farm (UTM DR29) on 15 June 2015 two Little Terns *Sterna albifrons* occurred.

Dana 20. 4. 2016. na delu Palićkog jezera koji se naziva Buna-rić (UTM DS00), posmatrao sam jednog ušatog gnjurca *Podiceps auritus* (Slika 1). Ptica je bila u gotovo potpuno izraslom svadbenom perju. Rano ujutro intenzivno se hrnila, ronila je neprekidno. Ostala je tu i 21. 4. 2016.

Slika 1. Ušati gnjurac *Podiceps auritus*, Palićko jezero,
20. 4. 2016. Foto: I. Hulo

Figure 1: Horned Grebe *Podiceps auritus*, Palić Lake,
20 April 2016

Slika 2. Riđa lunja *Milvus milvus* kod Malih Pijaca 18. 4. 2016.
Foto: I. Hulo

Figure 2: Red Kite *Milvus milvus* near Male Pijace on 18 April
2016

Dana 18. 4. 2016. u blizini Malih Pijaca, Oroma i ribnjaka "Kapetanski rit" (UTM DR29) posmatrao sam jednu mladu riđu lunju *Milvus milvus* kako kruži iznad obradivih polja. Kretala se polako od severa ka jugu.

Na ribnjaku Kapetanski rit (UTM DR29) dana 15. 6. 2015. boravile su dve male čigre *Sternula albifrons*. Posmatrao sam ih u tek ispuštenom koritu manjeg bazena ribnjaka, na muljevitom sprudu sa ostalim barskim pticama koje su bile prisutne u velikom broju oko njih.

Author's address: Ištvan Hulo, Kireška 3, 24000 Subotica,
h.istvan@mts.rs

New breeding bird species in town Sombor Nove vrste ptica na gnezđenju u Somboru

Mérő, T. O. & Žuljević, A.

U gnezdecim sezonomama u vremenskom periodu od 2011. i 2016. godine zabeležili smo ukupno četiri nove sigurne gnezdarice u naselju Sombor: kobac Accipiter nisus, obična vetruška Falco tinnunculus, lastavičar F. subbuteo i barski petlovan Rallus aquaticus. Pupavac Upupa epops, poljska ševa Alauda arvensis, žuta pliska Motacilla flava, sivi svračak Lanius minor i velika strnadica Emberiza calandra su zabeležene kao verovatne gnezdarice, dok je za drozda pevača Turdus philomelos utvrđena mogućnost gnezđenja.

The presence and/or absence of animal species was suggested to depend on changes of habitats or their structure (e.g. Foley et al., 2005). Thanks to the capability of flying, birds are one of the most agile animal groups. Therefore, they are able to adapt to rapidly changing human made environments, and are able to apply their ecological needs to such conditions (e.g. Wood & Yezerinac, 2006). However, habitats that do not change substantially can also be inhabited by new breeding species (e.g. Mérő & Žuljević, 2013). The book entitled "Birds of Sombor" presents a total of 59 nesting species on the territory of the town Sombor (Mérő & Žuljević, 2010). In 2013 Mérő & Žuljević (2013) confirmed the breeding of the Savi's Warbler *Locustella lucinioides* in Bager Pond. Thanks to the ongoing fieldwork efforts and activities of the authors, they detected newly confirmed, probable and possible breeding species in the breeding seasons from 2011 to 2016, presented in this article.

The study area has been described in our previously published papers: Mérő & Žuljević (2010, 2014) and Mérő et al. (2010). Data were collected during our regular field work on the territory of the town by means of ringing and observation. In case of few species, the breeding was not tracked throughout the entire breeding season because the breeding period overlaps with our Great Reed Warbler *Acrocephalus arundinaceus* fieldwork. Observations and visits were done independently from part of day. Breeding evidence was proven by a series of observation that determined whether the species is a possible, probable or confirmed breeder (Hagemeijer & Blair, 1997).

Sparrowhawk *Accipiter nisus* – In the period between 2011 and 2014 between April and July, the Sparrowhawk was recorded 11 times on the territory of the town, indicating the possibility of breeding in suitable habitats such as the Omladinski Park (45.7550° N, 19.1001° E), Šumica Park-forest (45.7542° N, 19.1152° E) and/or

the deserted army barrack (45.7833° N, 19.1075° E). On 3 May 2012 an individual was observed near Veliki Bački Canal (45.7550° N, 19.0861° E), carrying prey in direction of Omladinski Park. On 4 April 2015 in Omladinski Park, we recorded a calling female, indicating the possibility of courtship. During the breeding season of 2015 between April and June, we recorded individuals eight times in various parts of the town, one of them carrying again prey on 28 April 2015. On 7 April 2016 in the Šumica Park-forest, we finally found the nest of the Sparrowhawk on a Black Pine *Pinus nigra*. During the breeding season, we observed the courtship, mating, incubation of eggs, nestlings whose number could not be identified and four fledglings that left the nest. The female was a young bird hatched in 2015 (sex and age was determined when the individual was ringed on 21 June 2016), and the male an adult ringed previously during the winter; the colour ring could not be identified.

Hobby *Falco subbuteo* – In nesting seasons (June–September) from 2011 to 2015 single individuals were observed in flight or hunting at the periphery of the town indicating the possibility of breeding in the surrounding suitable habitats. In 2016, we found a Hooded Crow *Corvus cornix* nest that was occupied by a pair of Hobby in the north-western periphery of the town (45.7919° N, 19.0988° E). The nest was positioned on a hybrid poplar tree *Populus × euroamericana* and was camouflaged within a Mistletoe *Viscum album*. We observed incubation and few times intensive nest defence behaviour against an eagle-owl dummy of the parents in the nestling stage. One of the parents was ringed on 4 August 2016; captured closely to the nest. The bird hatched in 2015, and sex could not be determined.

Kestrel *Falco tinnunculus* – The breeding of Kestrel was confirmed in 2011, when the breeding pair occupied a Hooded Crow nest on an antenna tower at the eastern periphery of the town (45.7550° N, 19.1001° E). We have recorded incubation, but we were not able to follow the fate of the nesting. In 2015, we estimated that 10 breeding pairs (2.9 pairs/ km^2), were present on the territory of the town.

Water Rail *Rallus aquaticus* – In 2013 from beginning of April until end of July we recorded the call of 1–3 adults on Bager Pond (45.7880° N, 19.0980° E), indicating probability of breeding. In the breeding season of 2014 (beginning of April until the end of July), we confirmed the breeding of Water Rail on Bager Pond by hearing regularly the begging call of their chick and on 18 July 2014 recorded the defence behaviour of the parents against one of the author. Breeding was not recorded in 2015, probably due to the high water level in the pond. In 2016 (from mid-April to mid-July) breeding of Water Rail was recorded again in the Bager Pond, and based on the begging call of the young that came usually from two different locations within the pond we suggest the presence of two breeding pairs. We have observed that breeding of the Water Rail was present in years when the water level of the Bager Pond was low in spring. In these nesting seasons, larger parts of the reedbed were not flooded, and resulted in potentially good feeding opportunities.

Hoopoe *Upupa epops* – Probability of breeding was confirmed in 2013 in the northern periphery of Sombor (45.7880° N, 19.0980° E), when on 3 and 21 May and 9 June call and on 12 May search for food was recorded. Single individuals have been heard or seen as searching for food near the forest belt along the Veliki Bački Canal (central coordinate, 45.7539° N, 19.0900° E) on 15 June 2012, 3 and 12 May 2013, and 14 May 2015, indicating the possibility of breeding.

Skylark *Alauda arvensis* – The probability of breeding of the Skylark was recorded during April and May in 2011 in the south-western periphery of the town (45.7880° N, 19.0980° E), when a male was regularly singing in a large wheat *Triticum* sp. field. On May 11, 2011 besides the singing male, we observed another individual, suggesting being a female. Possibility of breeding was recorded in 2012 at the western (45.7736° N, 19.0770° E) periphery of the town, and in 2015 at the southern (45.7495° N, 19.1028° E), and north-eastern (45.7943° N, 19.1389° E) periphery of Sombor.

Western Yellow Wagtail *Motacilla flava* – The Yellow Wagtail probably bred in the grasslands of the north-eastern periphery of Sombor (45.7943° N, 19.1389° E) in 2012. Furthermore, possibility of breeding was confirmed near the Bager Pond (45.7880° N, 19.0980° E), when single individuals of singing males were observed on 12 May 2012 and 5 May 2014. On 20 and 21 May 2015 we have recorded the possibility of breeding of a singing Black-headed Wagtail *M. f. feldegg* male near the Bager.

Song Thrush *Turdus philomelos* – On July 8, 2016 we observed a singing male in the Šumica Park-forest (45.7562° N, 19.1134° E). The observation suggests the possibility of breeding.

Lesser Grey Shrike *Lanius minor* – On 8, 23 and 27 May 2016 we recorded the presence of two individuals and have observed courtship near the bank of the Veliki Bački Canal (45.7394° N, 19.1145° E) near old poplar trees *Populus × euroamericana* indicating the probability of breeding.

Corn Bunting *Emberiza calandra* – Probability of breeding of a pair was confirmed in 2012, 2014 and 2015 during April and May near Bager Pond. However, in April 2011, 2013 and 2016 we recorded one singing male near the Bager Pond indicating the possibility of breeding. Single individuals of singing males were recorded in the south-western periphery of Sombor (45.7573° N, 19.1013° E) on 5 April 2014, and in the north-eastern periphery of the town (45.7943° N, 19.1389° E) on 14 May 2014, and on 27 April and 6 May 2015.

In town Sombor we now have a total of 64 confirmed breeding species, and 6 probably and/or possible new breeders.

REFERENCES

- Foley, J. A., DeFries, R., Asner, G. P., Barford, C., Bonan, G., Carpenter, S. R., Stuart Chapin, F., Coe, M. T., Daily, G. C., Gibbs, H. K., Helkowski, J. H., Holloway, T., Howard, E. A., Kucharik, C. J., Monfreda, C., Patz, J. A., Prentice, C. I., Ramanukutty, N. & Snyder, P. K. (2005): Global consequences of land use. *Science* 309 (22): 570–574.
- Hagemeijer, E. J. M. & Blair, M. J. (1997): The EBCC Atlas of European Breeding Birds: their distribution and abundance. T. & A. D. Poyser, London.
- Mero, T. O. & Žuljević, A. (2010): Birds of Sombor. Nature Protection and Study Society - NATURA, Sombor.
- Mero, T. O., Žuljević, A. & Varga, K. (2010): Nest-site characteristics and breeding density of Magpie *Pica pica* in Sombor (NW Serbia). *Acrocephalus* 31 (145/146): 93–99.
- Mero, T. O. & Žuljević, A. (2013): Savi's Warbler *Locustella lucinioides*. *Acrocephalus* 34 (156/157): 129.
- Mero, T. O. & Žuljević, A. (2014): Does the weather influence the autumn and winter movements of tits in urban areas? *Acta Zoologica Bulgarica* 66 (4): 505–510.
- Wood, W. E. & Yezserinac, S. M. (2006): Song sparrow (*Melospiza melodia*) song varies with urban noise. *The Auk* 123: 650–659.

Authors' addresses: Thomas Oliver Mérő, Department of Tisza Research, Danube Research Institute, Centre for Ecological Research, Hungarian Academy of Sciences, Bem tér 18/c, 4026 Debrecen, Hungary, thomas.oliver.mero@gmail.com; Antun Žuljević, Nature Protection and Study Society – NATURA, Milana Rakića 20, 25000 Sombor, Serbia, office@natura-sombor.com

Retke vrste ptica zabeležene u severnom Banatu u severnoj Bačkoj u periodu 2013-2015. Rare bird species recorded in North Banat and North Bačka in the period between 2013 and 2015

Agošton, A.

On 28 October 2014, 10 Red-breasted Geese *Branta ruficollis* were observed in a flock of White-fronted Goose *Anser albifrons* on a north bank of Ludaš Lake, near Hajdukovo (Bačka, 46.105°N, 19.82916°E). One Lesser Spotted Eagle *Clanga pomarina* was observed on 1 September 2013 on a fish farm near Novi Kneževac (Banat, 46.031726°N; 20.138164°E), overflying towards east. On 15 October 2013 two adult males of Pallid Harrier *Circus macrourus* were observed close to Podlokanj (Banat, 45.98194°N 20.265°E). On 30 January 2014 two Snow Buntings *Plectrophenax nivalis* were observed on the edge of a local road between Novi Kneževac and Filić (Banat, 46.040742°N 20.141906°E) and in total 8 individuals feeding on seeds of alkaline plants on a location where previous ones have landed. On 17 April 2013 one male Spanish Sparrow *Passer hispaniolensis* was observed singing on a house near the city center of Novi Kneževac.

Dana 28. 10. 2014. ukupno 10 guski crvenovoljki *Branta ruficollis* posmatrano je u jatu lisastih guski *Anser albifrons* na severom obodu Ludaškog jezera kod Hajduka (46.105°N, 19.82916°E).

Slika 1. Guske crvenovoljke *Branta ruficollis*, Ludaško jezero kod Hajduka, 28. 10. 2014. Foto: A. Agošton

Figure 1: Red-breasted Geese *Branta ruficollis*, Ludaš Lake near Hajdukovo, 28 October 2014

Dana 1. 9. 2013. posmatrao sam kliktaša *Clanga pomarina* na ribnjaku kod Novog Kneževca (46.031726 N; 20.138164 E) u preletu prema istoku. Ptica je lagano letela i jedrila sa sruštenim vrhovima krila i uočavao se kontrast između tamnijih (crnkaljih) vila i svetlijih donjih pokrovnih pera krila.

Dana 15. 10. 2013. sa Jovanom Stankovim i Branislavom Rankovim (stručna služba lovačkog udruženja „Emil Talijan“ iz Novog Kneževca), posmatrali smo dva odrasla mužjaka stepske eje

Circus macrourus na lokaciji „Crni rit“, u ataru Novog Kneževca, blizu Podlokanja (45.98194°N 20.265°E, Slika 2).

Slika 2. Stepska eja *Circus macrourus*, atar Novog Kneževca, 15. 10. 2013. Foto: A. Agošton

Figure 2: Pallid Harrier *Circus macrourus*, near Novi Kneževac, 15 October 2013

Dana 30. 1. 2014, prolazeći autom po zavejanom lokalnom putu od Novog Kneževca ka Filiću, na ivici druma primetio sam dve snežne strnadice *Plectrophenax nivalis*. Na približavanje vozila ptice su poletele i udaljile se prema obližnjem hipodromu (46°040742°N, 20°141906°E). Pokušavši da im priđem radi fotografisanja, naišao sam na jato od 8 jedinki ove vrste kako se hrane sitnim semenkama slatinske vegetacije u tragovima od sulki (lagana zaprega za vožnju konja kasača) koje su ranije bile ovde vožene u snegu, i tako otvorile pristup hrani ovim retkim zimskim gostima.

Dana 17. 4. 2013. na poziv poznanika da je video čudnu pticu koja bez prekida cvrkuće na oluku njegove kuće, došao sam na adresu, blizu centra Novog Kneževca (ulica Žarka Zrenjanina, geografske koordinate 46°039623°N, 20°098431°E). Bio je to mužjak španskog vrapca *Passer hispaniolensis*. Skoro bez prestanka je pevao i povremeno vadio sitne grančice iz oluča, kao da sakuplja materijal za gnezdo. Narednih dana se više nije pojavljivao na navedenom mestu.

Slika 3. Španski vrabac *Passer hispaniolensis*, Novi Kneževac, 17. 4. 2013. Foto: A. Agošton

Figure 3: Spanish Sparrow *Passer hispaniolensis*, Novi Kneževac, 17 April 2013

Author's address: Atila Agošton, Tolstojeva 5, 23330 Novi Kneževac, atiagoston@gmail.com

Nova kolonija čaplji kod Futoga New heronary near Futog

Šćiban, M., Radoman, M., Zavišin, A. & Cigljarev, M.

A colony with 20-30 breeding pairs of Little Egret Egretta garzetta and Black-crowned Night Heron Nycticorax nycticorax, respectively, was recorded in Sukova Bara marsh, close to Futog (45°16'38.27"N, 19°42'3.43"E, Bačka, UTM CR91). Colony was situated on willows. One Squacco Heron Ardeola ralloides was observed flying from direction of the colony, on the basis of which we conclude that this species is also possible breeder of the site.

Dana 29. 4. 2016. obilazena je severna okolina naselja Futog. U večernjim satima posećen je deo nekadašnje Sukove bare (45°16'38.27"N, 19°42'3.43"E, UTM CR91), pretvorene u ribnjak, trenutno prepusten prirodnim procesima. Tom prilikom je kod novoizgrađene fazanerije na vrhovima vrba uočeno prisustvo šepurećih mužjaka male bele čaplje *Egretta garzetta*. Nakon detaljnijeg pregleda vrba sa druge strane obale, prebrojano je i procenjeno 20-30 aktivnih gnezda male bele čaplje, a među njima je uočeno i 40-60 gakova *Nycticorax nycticorax* koji su se krili nisko u krošnjama, sletali u koloniju, ali nisu ležali na gnezdimu. Na osnovu toga procenili smo da je moguće da se tu gnezdi i između 20 i 30 parova gaka. Prilikom naredne posete lokalitetu, 30. 5. 2016, male bele čaplje i gakovi ležali su na gnezdimu, aktivno uletali i izletali iz kolonije. Na osnovu aktivnosti i broja odraslih ptica koje su uletale u koloniju, a pojedine i hranile mladunce, potvrdili smo procene da se na lokalitetu gnezdi 20-30 parova male bele čaplje i isto toliko parova gaka. Zbog nepristupačnosti gnezdišta i guste vegetacije nismo bili u mogućnosti da utvrđimo tačan broj aktivnih gnezda. Jedna žuta čaplja *Ardeola ralloides* je posmatrana u letu iz pravca kolonije, tako da se moguće da se i ona gnezdi na tom lokalitetu.

Kolonija čaplji na ovom mestu do sada nije bila beležena (Puzović i sar., 1999), no kolonija od 20-30 parova male bele čaplje, 15-30 parova gaka i 10-20 parova žute čaplje pronađena je 2008. godine na kopu koji se nalazi oko 3 km južnije (Tucakov, 2008). I ova lokacija je obiđena tokom 2016, ali se ptice na tom mestu više ne gnezde. Stoga je moguće da se radi o istoj koloniji koja se premestila 3 km severnije.

LITERATURA

Puzović, S., Gergelj, J. & Lukač, Š. (1999): Kolonije čaplji i kormorana u Srbiji 1998. Ciconia 8: 11-114.

Tucakov, M. (2008): Kolonija gaka *Nycticorax nycticorax*, male bele čaplje *Egretta garzetta* i žute čaplje *Ardeola ralloides* kod Futoga. Ciconia 17: 71-72.

Authors' addresses: Marko Šćiban, Bate Brkića 32, 21000 Novi Sad, sciban.marko@gmail.com; Milena Radoman, Braće Krklijuš 3/16, 21000 Novi Sad, ms.radoman.milena@gmail.com; Aleksandra Zavišin, Trg majke Jevrosime 11, 21000 Novi Sad, zavisin0105@gmail.com; Marija Cigljarev, Cara Lazara 36, 21203 Veternik, marija.cigljarev@gmail.com

Nove gnezdarice na području Specijalnog rezervata prirode „Slano kopovo“ New breeding species within Slano Kopovo Special Nature Reserve

Šimončik S., Grujić D., Radišić D.

Five new breeding species were found to be nesting in Slano Kopovo Special Nature Reserve area from April to November between 2013 and 2016: Black-crowned Night-heron Nycticorax nycticorax (20-30 pairs were breeding close to Visitor's Center), Squaco Heron Ardeola ralloides (breeding in the same colony with Black-crowned Night-heron in 2013 and in 2014 8 - 10 pairs), Little Egret Egretta garzetta (4-5 pairs breeding in a same colony in 2014), European Roller Coracias garrulus (1 pair breeding in 2014 and 2015, respectively and 3 pairs in 2016) and Eurasian Scops-owl Otus scops (1 pair breeding in 2014).

Gak *Nycticorax nycticorax* - na osnovu literaturnih navoda, kolonija gaka na Slanom Kopovu je poznata više decenija, a gnežda su bila nalažena na Poštaš Kopovu, u trsci (Pelle, 1977). Prema Vasiću (1984), na Poštaš kopovu se gak gnezdio u tršćaku tokom 1980. Na osnovu istraživanja ornitofaune Slanog kopova u periodu od 1986 – 1989, ne beleži se gnežđenje gaka na ovom području (Ternovac & Lukač 1989; Lukač & Ternovac 1990). Tokom maja i juna 2013, pojedinačni gakovi su posmatrani u preletu na celom području Rezervata. Dana 19. 5. 2013, oko 10 jedinki letelo je iznad žbunja i trske kod Vizitorskog centra koji se nalazi na severozapadnoj obali jezera Slano Kopovo. Gnežđenje je potvrđeno 20. 6. 2013., kada je na stablima bele vrbe *Salix alba*, američkog jasena *Fraxinus pennsylvanica* i dženarike *Prunus cerasifera* koja rastu u tršćaku ispod Vizitorskog centra (45.62944°N, 20.19944°E) pronađeno 21 gnezdo sa mладuncima različitog uzrasta. Dana 6. 7. 2013, autori su zašli dublje u koloniju radi prstenovanja mладunaca. Tada je procenjeno da se u koloniji gnezdi 20-30 parova, a tačan broj nije bilo moguće utvrditi jer su mладunci već izleteli iz više od polovine gnezda. Tom prilikom prstenovano je 19 mладunaca gaka. Slična situacija je bila i 2014. godine, kad su u maju na istom mestu bili primećeni pojedinačni gakovi kako izleću i uleću u žbunje i trsku ispred Vizitorskog centra. Dana 6. 7. 2014. ukupno je prstenovan 51 mладunac gaka, a procenjeno je da se u koloniji gnezdi 20-25 parova. U 2015. i 2016. godini nije zabeleženo gnežđenje. Mogući razlog za izostanak gnežđenja je nedostatak vode u kritičnom periodu za gnežđenje, ali i predatorstvo i uznemiravanje od strane kune *Martes martes* koja je u više navrata videna kako se kreće po krošnjama i zalazi u postavljene kućice za ptice.

Žuta čaplja *Ardeola ralloides* - dana 20. 5. 2013. obiđen je pašnjak na severozapadnom kraku depresije Slanog Kopova. Na poplavljenoj depresiji uočeno je 5 žutih čaplji kako se hrane zajedno sa drugim vrstama čaplji (5 velikih belih čaplji *Casmerodius albus*, 7 mrkih čaplji *Ardea purpurea*, 2 sive čaplje *A. cinerea*). Ulaskom u koloniju gde su zabeleženi i gakovi, 20. 6. 2013, uočene su 3 jedinke žute čaplje, a dana 6. 7. 2013. posmatrano je i oko 10 žutih čaplji. Ptice su se zadržavale u pojusu tršćaka, gde su se nalazili poslednji žbunovi vrbe, i pokazivale znake uznemirenosti zbog prisustva prstenovača (često su odletale i vraćale se, uznemireno su osmatrale sa visokih grana). Autori nisu prišli gnezdimu zbog veoma guste trske obrasle kupinom, zbog koje bi probijanje zahtevalo preveliko uznemiravanje ptica, ali je procenjeno da se gnezdi 4-6 parova žute čaplje. Ulaskom u koloniju dana 28. 5. 2014, zabeležene su

3 žute čaplje. Dana 26. 6. 2014, prstenovano je 6 a 6. 7. 2014. ukupno 10 mладунaca žute čaplje. Procenjeno da se gnezdio 8–10 parova. U 2015. i 2016. godini nije zabeleženo gnežđenje. Mogući razlozi su nedostatak vode i predatorstvo.

Mala bela čaplja *Egretta garzetta* - do sada nisu postojali objavljeni podaci o gnežđenju ove vrste na području Rezervata, iako je beleženo prisustvo nekoliko jedinki male bele čaplje u periodu gnežđenja, ali samo gnežđenje nije zabeleženo (Ternovac & Lukač, 1989; Lukač & Ternovac, 1990). Dana 4. 6. 2014. izvršeno je prebrojanje malih belih čaplji u jutarnjim časovima, kad je iz kolonije na severozapadnoj obali jezera Slano Kopovo izletelo 7 jedinki. Dana 6. 7. 2014, prilikom ulaska u koloniju na severozapadnoj obali jezera Slano Kopovo, pored gakova i žute čaplje, posmatrane su 3 odrasle male bele čaplje, koje su bile izuzetno uznemirene usled prisustva prstenovača. Tom prilikom je prstenovano 6 mladunaca ove vrste. Procenjeno je da se u koloniji gnezdi 4–5 parova. Naredne dve godine nije bilo zabeleženo gnežđenje male bele čaplje na području Rezervata.

Modrovana *Coracias garrulus* - Slano Kopovo sa okolinom pogodan je prostor za gnežđenje modrovane, ali usled nedostatka prirodnih duplji, gnežđenje do sad nije bilo zabeleženo. U 2013. godini postavljene su dve veštačke duplje na rubu južnog pašnjaka ($45.604176^{\circ}\text{N}$, $20.225532^{\circ}\text{E}$) i 45.60194°N 20.22388°E). Obilaskom terena 4. 6. 2014, uočena je jedna modrovana koja je izletela iz veštačke duplje postavljene na đermu, na južnom pašnjaku. 26. 6. 2014. je izvršena kontrola gnezda i zabeležen je polog od 3 jajeta. Narednom kontrolom, 6. 7. 2014. uočena je ženka i 3 jajeta. Gnežđenje je bilo neuspšeno, najverovatnije zbog uznemiravanja. U 2015. godini je đeram istrulio, te je stub uklonjen a sa njim i duplja. Tokom 2015. godine, postavljene su još četiri duplje za gnežđenje na električnim stubovima uz ivicu severnog pašnjaka (45.62609°N , 20.17359°E ; 45.62365°N , 20.17273°E ; 45.62118°N , 20.17173°E ; i 45.61867°N , 20.17061°E). Prilikom obilaska duplji, 28. 7. 2015. je zabeležen, u jednoj od nove četiri duplje, polog od 4 jajeta, a takođe je uočena i ptica koja je izletela iz kutije. Gnežđenje je bilo neuspšeno, a u 2016. godini, prilikom obilaska duplji, konstatovano je uspešno gnežđenje 3 para modrovane.

Ćuk *Otus scops* - u noći 6. 7. 2013. između 22 i 24 h, slušano je oglašavanje ćuka. Ptica se oglasila oko 10 puta u toku navedenog perioda, 200–300 m južno od Vizitorskog centra. U aprilu 2014. godine, nakon što je više puta slušano oglašavanje ćuka na topolama ispred Vizitorskog centra, postavljena je duplja sa prečnikom otvora od 65 mm (45.62916°N , 20.19888°E). Kontrolom duplje 28. 5. 2014, utvrđeno je da je zauzeta, prilikom čega je prstenovana ženka ćuka koja je inkubirala 2 jajeta. Narednom kontrolom 24. 6. 2014, na veštačkoj duplji na orahu ispred Vizitorskog centra (45.62888°N , 20.19916°E), uhvaćena je prethodno prstenovana ženka ćuka i još jedna ženka koja je tom prilikom i prstenovana, a u kutiji je utvrđen polog od 9 jaja, dok je prethodna kutija na topoli napuštena. Kasnijim kontrolama u dužim vremenskim intervalima, zaključeno je da gnežđenje nije bilo uspešno, dok su uzroci nepoznati obzirom da se na tom lokalitetu isključuje intenzivna ljudska aktivnost. Prepostavka je bila da su jaja bila neoplodena. Leglo je u oktobru ispažnjeno, a kutija očišćena.

LITERATURA

- Lukač, Š. & Ternovac, T. (1990): Beleške o ornitofauni Slanog kopova u periodu od 1987. do 1989. godine. Ciconia 2: 52
 Pelle, I., Ham, I., Rašajski, J. & Gavrilov, T. (1977): Pregled gnezdarica Vojvodine. Larus, 29-30:171-179

Ternovac, T. & Lukač, Š. (1989): Beleške o ornitofauni Slanog kopova iz 1986. godine. Ciconia 1: 26

Vasić, V. (1984): Biogeografske karakteristike ptica vodenih staništa Balkanskog pluotstrva. Prirodno-matematički fakultet, Beograd, doktorski rad, 305 p.

Authors' addresses: Silvija Šimončik, Zmaj Jovina 46, 23272 Novi Bečeј, ssilwija@gmail.com; Draško Grujić, Kralja Petra I B3/6, 21300 Beočin, drasko.grujic@gmail.com; Dimitrije Radišić, Momčila Tapavice 12, 21000 Novi Sad, dimitrije.radisic@gmail.com

Beleške o pticama grabljivicama zabeleženim na Ramskom brdu

Notes on raptors recorded on Ram Hill

Vučanović, M.

On a Ram Hill, a sand dunes area, part of Ram-Golubac Sands (E Serbia), 13 raptor species were observed between August 2014 and August 2016. On the basis of gathered data, Ram Hill seems to be important site for raptors.

Ramsko brdo (deo Ramsko-golubačke peščare) se nalazi na istoku Srbije, neposredno uz desnu obalu Dunava, u opštini Veliko Gradište i naslanja se na istočnu periferiju sela Ram ($44^{\circ}48'45,98''\text{N}$, $21^{\circ}20'54,05''\text{E}$). Prostire se na oko 1000 hektara, sa najvišom tačkom od 250 metara nadmorske visine. Većim delom je prekriveno travnom vegetacijom. Prisutne su i sađene šume crnog bora *Pinus nigra* i bagrema *Robinia pseudoacacia*. Vododerine su obrasle zakržljanim hrastovima *Quercus sp.*, rujem *Rhus cotinus* i sličnom vegetacijom. Na neposrednom spoju Dunava i Ramskog brda zastupljene su bele vrbe *Salix alba* i bele topole *Populus alba*. Ostenjaci su mestimično raspoređeni na ovom području.

Podaci o pticama sakupljeni su od aprila do avgusta od 2014. do 2016. U tom periodu realizovano je 7 izlazaka na teren, a ptice su posmatrane sa četiri različite tačke. Posmatranja su vršena od 8 do 12 časova. Registrovano je 14 vrsta ptica grabljivica. U nastavku iznosim podatke o svim zabeleženim vrstama grabljivica, koji potvrđuju pretpostavku da, uz značaj područja kao mesta ishrane, iznad Ramskog brda vrlo povoljne uzlazne struje vazduha stvaraju dobre uslove za olakšanje kretanja ptica čiji let na velikim visinama one potpomažu.

Belorepan *Haliaeetus albicilla*: dana 27. 4. 2014. jedna jedinka je kružila na termalu, a 27. 7. 2016. jedna jedinka se odmarala na steni. Postoje lokacije sa stablima na kojima bi moglo da bude smešteno gnezdo belopanja.

Mišar *Buteo buteo*: posmatran je: 27. 4. 2014: 9 jedinki, od kojih su 4 bile teritorijalne, a 5 je lovilo; 29. 5. 2014: 3 jedinke lovile su na pašnjaku, a dve se odmarale na stablu na ivici šume; 7. 5. 2015: 5 jedinki je kružilo u termalu, od kojih su dve lovile; 14. 7. 2015: tri jedinke su kružile u termalu; 17. 7. 2015: dve jedinke love, a četiri kruže u termalu; 9. 5. 2015: dve ptice stoje na drvetu, tri kruže u termalu, a dve lete; 7. 7. 2016: 11 ptica kruži u termalu.

Jastreb *Accipiter gentilis*: 27. 4. 2014: jedna ptica se odmara u šumi; 27. 7. 2016: jedna ptica lovi.

Kocab *Accipiter nisus*: dana 27. 4. 2014: dve jedinke (odvijeno) lovile su u žbunju; 29. 5. 2014: jedna jedinka lovila je u žbunju; 7. 5. 2014: jedna ptica lovila je u žbunju, a druga kružila u termalu;

17. 7. 2015: dve jedinke letele su nisko iznad krošnji drveća; 27. 7. 2016: dve ptice letele su nisko iznad šume.

Sivi soko *Falco peregrinus*: dana 27. 4. 2014. jedna jedinka se odmarala se na stenama.

Obična vetruška *Falco tinnunculus*: dana 27. 4. 2014. dve jedinke lovile su na pašnjaku; 29. 5. 2014: jedna jedinka odmarala se na glogu na pašnjaku; 9. 5. 2016: jedna ptica je lovila.

Patuljasti orao *Aquila pennata*: dana 29. 5. 2014: jedna jedinka lovi na pašnjaku.

Zmijar *Circaetus gallicus*: dana 29. 5. 2014. jedna jedinka je lovila na pašnjaku, a 14. 7. 2015. Jedna ptica je kružila, uz povremeni teritorijalni let.

Eja močvarica *Circus aeruginosus*: 29. 5. 2014. jedna jedinka preletela je preko Ramskog brda.

Lastavičar *Falco subbuteo*: dana 29. 5. 2014. jedna jedinka lovila je iznad šume, a 9. 5. 2016. jedna jedinka lovila je viline konjice.

Kliktaš *Clanga pomarina* je: dana 7. 5. 2015. jedan par izvodio je svadbeni let. Posmatran je oko 15 minuta. Dana 14. 7. 2015. jedna ptica je kružila, uz povremeni teritorijalni let; 17. 7. 2015. jedna ptica posmatrana je kako nosi plen, zelumbača *Lacerta viridis*; 9. 5. 2015. par je kružio u termalu, a jedna od ptica je nosila plen, zelumbača; 27. 7. 2016. posmatrane su dve ptice: jedna je lovila na pašnjaku, a druga kružila u termalu.

Crna lunja *Milvus migrans*: dana 7. 5. 2014. Jedna ptica je krstarila nisko iznad krošnji drveća, a 17. 7. 2015. pronađen je leš jedne jedinke.

Siva vetruška *Falco vespertinus*: dana 7. 5. 2014. Pet jedinki lovilo je na pašnjaku.

Osičar *Pernis apivorus*: dana 17. 7. 2015. Jedan primerak leteo je iznad krošnji.

Author's address: Milivoj Vučanović, Njegoševa 36, 26300 Vršac, mvucanovic3@gmail.com

Dve nesvakidašnje pojave na kanalu Galovica kod Surčina Two uncommon occurrences on Galovica canal near Surčin

Pomorišac, G.

One white Barn Swallow Hirundo rustica was observed and photographed on 2 July 2015 on the bank of the Galovica canal near Surčin (Srem). At the same place and almost in the same time a Great Reed-warbler Acrocephalus arundinaceus was spotted and photographed catching a fish, most probably Common Bleak Alburnus alburnus.

Na kanalu Galovica nedaleko od Surčina ($44^{\circ}47' 20.68''$ N; $20^{\circ}19'33.9''$ E) 2. 7. 2015. posmatrana je i fotografisana (Slika 1) bela seoska lasta *Hirundo rustica* dok je lovila insekte, pila vodu i odmarala se na žbunu. Kako se na snimku jasno vidi crn iris, ovde se radi o poremećaju u obojenosti perja poznatoj kao leucizam (Ružić, 2012).

Gotovo istovremeno i na istom mestu opažen je i fotografisan veliki trstenjak *Acrocephalus arundinaceus* kako lovi ribu. Najverovatnije se radi o ukliji *Alburnus alburnus* (Slika 2). Ishrana velikog trstenjaka ribom veoma je retka pojava.

Slika 1: Seoska lasta *Hirundo rustica*, kanal Galovica

kod Surčina, 2. 7. 2015. Foto: G. Pomorišac

Figure 1: Barn Swallow *Hirundo rustica*, Galovica canal near Surčin, 2 July 2015

Slika 2: Veliki trstenjak *Acrocephalus arundinaceus* sa ribom u kljunu, kanal Galovica kod Surčina, 2. 7. 2015.

Foto: G. Pomorišac

Figure 2: Great Reed-warbler *Acrocephalus arundinaceus* with a fish in its beak, Galovica canal near Surčin, 2 July 2015

LITERATURA

Ružić, M. (2012): Dva slučaja pojavljivanja belih seoskih lasta *Hirundo rustica* u Srbiji. Ciconia 21: 74.

Author's address: Gordan Pomorišac, Gandijeva 162/16, 11070 Beograd, gopo2@vektor.net

Nova kolonija čaplji kod sela Dragovac New heronary near Dragovac village

Šćiban, M., Zavišin, A., Milić, N., Mojzeš, M. & Tošić, V.

*A new heronry, containing 10-15 breeding pairs of Little Egret *Egretta garzetta* was recorded on a gravel pit near village Dragovac, on the left bank of the Velika Morava River (C Serbia, UTM*

EQ03). Possible breeders also include Squacco Heron Ardeola ralloides (flying into the colony), while Black-crowned Night Heron Nycticorax nycticorax was also observed, overflying the site.

Dana 13. 5. 2016, prilikom obilaska šljunkarskih jezera uz Veliku Moravu kod sela Dragovac (opština Požarevac), posećena su dva stara okna na levoj obali reke (UTM EQ03). U večernjim satima tog dana, u sredini malog ostrva na jednom od jezera primećena je mala kolonija male bele čaplje *Egretta garzetta*. Bez mogućnosti detaljnog obilaska ostrva, procenjeno je da se na njemu ostrvu nalazi 10-15 aktivnih gnezda, a mužjaci su se tom prilikom šepurili na vrhovima vrba, na kojima su se nalazila gnezda. Tokom našeg kratkog prisustva, u koloniju uletela i jedna žuta čaplja *Ardeola ralloides*, tako da se i ona verovatno gnezdi na tom lokalitetu. U okolini su istog dana beleženi i gakovi *Nyctocorax nycticorax* u preletu, tako da se negde u okolini verovatno nalazi i njihova kolonija koju ovom prilikom nismo uspeli da pronađemo. Kolonija navedenih vrsta na ovom mestu do sada nije bila beležena (Puzović i sar., 1999).

LITERATURA

Puzović, S., Gergelj, J. & Lukač, Š. (1999): Kolonije čaplji i kormorana u Srbiji 1998. Ciconia 8: 11-114.

Authors' addresses: Marko Šćiban, Bate Brkića 32, 21000 Novi Sad, sciban.marko@gmail.com; Aleksandra Zavišin, Trg majke Jevrosime 11, 21000 Novi Sad, zavisin0105@gmail.com, Nikola Milić, Železnička 23a/9, 21000 Novi Sad, nmilic93@gmail.com, Marija Mojzeš, Hadži Ruvimova 63, 21000 Novi Sad, maki.mojzes@gmail.com, Vladimir Tošić, Stefana Dečanskog 33, 15000 Šabac, vladimir.tosic695@gmail.com

Nalazi retkih vrsta ptica u Sjenici i na Pešteru 2015. i 2016. godine Records of rare bird species in Sjenica and on Pešter in 2015 and 2016

Vučković, V.

Following rare bird species were observed on Pešter Plateau (SW Serbia): one Black-headed Bunting Emberiza melanocephala on 10 June 2015 near village Čedovo (43°18'23,62"N, 20°00'01"E); one Woodchat Shrike Lanius senator on 14 June 2015 in village Bioc (43°06'30,94"N, 20°05'01,67"E), one territorial Common Redshank Tringa totanus on 14 June 2015 on Pešter Field (43°05'15"N, 20°07'19"E), one Spotted Crake Porzana porzana on 6 August on Pešter Field (43°05'08"N, 20°07'13"E), two Ruddy Turnstones Arenaria interpres on 1 May 2016 on the lake near Karajukića Bunari (43°04'49"N, 20°07'01"E); flock of 250-300 Red-footed Falcons Falco vespertinus on 1 May 2016 in Karajukića Bunari (43°05'43"N, 20°05'37"E), one Mediterranean Gull Larus melanocephalus on 27 July 2016 on the bank of the lake on Pešter Field (43°05'01"N, 20°07'04"E) and in shallow water at the River Lješnica mouth on 9 August 2016 (43°19'33"N, 20°00'12"E), respectively, and two European Rollers Coracias garrulus on Lupoglavl Hill near Sjenica (43°18'53"N, 19°59'51"E).

Jedna crnoglava strnadica *Emberiza melanocephala* posmatrana je 10. 6. 2015. kod sela Čedovo u podnožju brda Lupoglavl (43°18'23,62"N, 20°00'01"E)

Jedan crvenoglavi svračak *Lanius senator* posmatran je 14. 6. 2015. kod groblja u selu Bioc na Pešterskom polju (43°06'30,94"N, 20°05'01,67"E).

Jedan crvenonogi sprudnik *Tringa totanus* posmatran je 14. 6. 2015. na Pešterskom polju (43°05'15"N, 20°07'19"E). Ptica je pokazivala izraženo gnezdeće ponašanje (kruženje i neprekidno oglašavanje). Povremeno je sletala u travu.

Barsi petlić *Porzana porzana* posmatran je 6. 8. 2015. na Pešterskom polju (43°05'08"N, 20°07'13"E).

Dve šljuke kamenjarke *Arenaria interpres* posmatrane su 1. 5. 2016. na jezeru kod Karajukića Bunara na Pešterskom polju (43°04'49"N, 20°07'01"E). Ova vrsta je do sada zabeležena tri puta u Srbiji južno od Save i Dunava (Šćiban et al., 2015).

Slika 1: Šljuke kamenjarke *Arenaria interpres*, 1. 5. 2016,
Peštersko polje. Foto: V. Vučković

Figure 1: Ruddy Turnstones *Arenaria interpres*, 1 May 2016,
Pešter Field

Jato od 250-300 sivih vetruski *Falco vespertinus* posmatrano je ujutro, po gustoj advektivnoj magli, 1. 5. 2016. na Karajukića Bunarima. Ptice su se nalazile na žicama dalekovoda od ovog sela duž puta prema Dugoj Poljani, i na drveću u Karajukića Bunarima (43°05'43"N, 20°05'37"E; Slika 2).

Slika 2: Sive vetruske *Falco vespertinus*, 1. 5. 2016,
Karajukića Bunari. Foto: V. Vučković

Figure 2: Red-footed Falcons *Falco vespertinus*, 1 May 2016,
Karajukića Bunari

Jedan mladi crnoglavi galeb *Larus melanocephalus* posmatran je u sumrak 27. 7. 2016. na ivici jezera na Pešterskom polju (43°05'01"N, 20°07'04"E; Slika 3). Jedna mlađa jedinka posmatrana je i kako se

hrani u plićaku pri obali na ušću rečice Lješnice u Sjeničko jezero 9. 8. 2016. ($43^{\circ}19'33''N$, $20^{\circ}00'12''E$). Ova vrsta nije do sada zabeležena u Srbiji južno od Save i Dunava (Šćiban et al., 2015).

Slika 3: Mladi crnoglav galeb *Larus melanocephalus*, 9. 8. 2016, Sjeničko polje. Foto: V. Vučković

Figure 3: Young Mediterranean Gull *Larus melanocephalus*, 9 August 2016, Sjenica Field

Dve modrovbrane *Coracias garrulus* posmatrane su 14. 8. 2016. na brdu Lupograd kod Sjenice ($43^{\circ}18'53''N$, $19^{\circ}59'51''E$).

LITERATURA

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije - kritički spisak vrsta. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Author's address: Vladan Vučković, Banjički venac 5, 11040 Beograd vladan@ff.bg.ac.rs

Posmatranje velikog labuda *Cygnus cygnus* na Savi u Beogradu Observation of the Whooper Swan *Cygnus cygnus* on the Sava River in Belgrade

Pomorišac, G.

Two immature Whooper Swans Cygnus cygnus were observed on the Sava river in Belgrade, near New Belgrade on 25 February 2012. This was the first record of the Whooper Swan in Belgrade.

Na Savi u blizini novobeogradskog Bloka 44 ($44^{\circ}47'36.4''N$, $20^{\circ}23'24.7''E$), dana 25. 2. 2012. fotografisana su dva mlada velika labuda *Cygnus cygnus*. Na tom delu Save ova vrsta nije prethodno beležena, što takođe važi i za celo područje Beograda (Dajović, 1988).

LITERATURA

Dajović, M. (1998): Rezultati posmatranja ptica šireg područja Beograda u periodu 1990-1997. Ciconia 7: 39-54.

Author's address: Gordan Pomorišac, Gandijeva 162/16, 11070 Beograd, gopo2@vektor.net

Slika 1. Veliki labud *Cygnus cygnus*, Sava kod Beograda, 25. 2. 2012. Foto: G. Pomorišac

Figure 1: Whooper Swan *Cygnus cygnus*, the Sava River near Belgrade, 25 February 2012

Nova posmatranja malog labuda *Cygnus columbianus* u Srbiji New observations of Tundra Swan *Cygnus columbianus* in Serbia

Šćiban, M., Vučković, V., Manasijević, Z., Hulo, I., Medenica, I., Mirić, R., Vučković, Č., Rajkov, S., Jovanović, M., Vračarić, M., Jovanović, S. & Popović, M.

During the autumns and winters of 2014/2015 and 2015/2016 Tundra Swan Cygnus columbianus was recorded six times in Serbia. There were two observations during 2015, one on fish farm near Mala Vrbica (E Serbia) and on a lake near Karajukića Bunari on Pešter Plateau (SW Serbia). There were four observations during 2016: on Palić Lake (Bačka), Vršački Ritovi Fish Farm (Banat), Pečena Slatina Pond (Banat) and on a fish farm near Mala Vrbica. There are altogether 11 records of Bewick's Swan in Serbia and these records confirm its first observations in SW Serbia, Bačka and Ključka/Negotinska Krajina regions.

Mali labud *Cygnus columbianus* je jedna od najređe beleženih ptica močvarica u Srbiji, sa svega pet nalaza do sada (Šćiban et al., 2015). Ipak, tokom samo dve godine (2015. i 2016.), vrsta je bila pronađena na pet mesta, a ukupan broj zabeleženih jedinki bio je 43. U odnosu podatke o pojavljivanju vrste u Srbiji u prošlosti, ove dve godine zabeleženo je veliko povećanje brojnosti. Ipak, ova pojava u skladu je se opštim povećanjem brojnosti vrste na zimovanju u Grčkoj i uopšte u jugoistočnoj Evropi (Nagy et al., 2006, Chovan & Kazannik, 2015).

Tokom 2015. nali labud prvo je posmatran na ribnjaku kod Male Vrbice ($44^{\circ}36'18.29''N$, $22^{\circ}40'17.90''E$, UTM FQ23). Dana 26. 1. 2015. viđene su dve odrasle jedinke koje su iz pravca Duna-

va sleteli na jezero, gde se, pored ostalih močvarica, nalazilo i oko 100 labudova grbaca *Cygnus olor* i pet velikih labudova *C. cygnus*. Ptice su posmatrali I. Medenica i M. Popović. Nakon napuštanja lokaliteta od strane posmatrača, ptice su ostale na jezeru, a lokalitet naknadno nije obilažen. Dana 30. 10. 2015. na jezeru kod Karajukića Bunara, na Pešterskoj visoravni ($43^{\circ}5'8.33''N$, $20^{\circ}6'50.48''E$, UTM DN28) posmatrana su dva odrasla mala labuda od strane V. Vučkovića. Tom prilikom na jezeru nije bilo drugih labudova, a nakon kraćeg zadržavanja ptice su odletele.

Slika 1. Mali labudovi *Cygnus columbianus*, Karajukića bunari, 30. 10. 2016. Foto: V. Vučković

Figure 1: Bewick's Swans *Cygnus columbianus*, Karajukića Bunari, 30 October 2016

Dana 10. 1. 2016, prilikom obilaska Paličkog jezera, u blizini gradskog prečistača otpadnih voda ($46^{\circ}4'43.69''N$, $19^{\circ}42'47.96''E$, UTM DS00) registrovana su dva odrasla i tri mlada mala labuda. Na jezeru su boravili kratko, a već sledećeg dana ih nije bilo. Ptice su bile zajedno sa ostalim plovušama i malim gnjurcima, a posmatrao ih je I. Hulo. Dana 14. 1. 2016. na ribnjaku „Vršački ritovi“ kod Vršca ($45^{\circ}7'52.95''N$, $21^{\circ}9'9.88''E$, Banat) Z. Manasijević i S. Jovanović posmatrali su dva odrasla i tri mlada mala labuda.

Slika 2. Mali labudovi *Cygnus columbianus*, ribnjak „Vršački ritovi“, 14. 1. 2016. Foto: S. Jovanović

Figure 2: Bewick's Swans *Cygnus columbianus*, Vršački Ritovi Fish Farm, 14 January 2016

Istog dana, ali prilikom obilaska jezera Pečena Slatina kod Barande ($45^{\circ}5'3.16''N$, $20^{\circ}29'43.62''E$, UTM DQ59) zabeležen

je 21 mali labud. Ptice su posmatrane zajedno sa drugim pticama vodenih staništa od strane S. Rajkova i M. Šćibana, a na istom mestu beležene su i naredna dva dana, odnosno do 16. 1. od strane Č. Vučkovića i M. Jovanovića. Dana 30. 1. 2016. na ribnjaku Mala Vrbica nađeno je pet malih labudova zajedno sa 59 labuda grbaca, a ptice su pronašli R. Mirić i M. Vračarić.

Slika 3. Mali labudovi *Cygnus columbianus*, Pečena Slatina, 16. 1. 2016. Foto: M. Jovanović

Figure 3: Bewick's Swans *Cygnus columbianus*, Pečena Slatina, 16 January 2016

Mali labudovi su tokom jeseni i zime 2014/2015. i 2015/2016. u Srbiji ukupno bili nađeni šest puta. To je više nalaza nego što je vrsta bila registrovana u prethodna dva veka (Šćiban et al., 2015), a zajedno sa starim podacima do sada je u Srbiji mali labud bio evidentiran 11 puta. Ovo su ujedno i prvi nalazi vrste u jugozapadnoj Srbiji, Bačkoj i Ključkoj / Negotinskoj krajini.

LITERATURA

Nagy, S., Petkov, N., Rees, E., Solokha, A., Hilton, G., Beeckman, J., & Nolet, B. (2012): International Single Species Action Plan for the Conservation of the Northwest European Population of the Bewick's Swan *Cygnus columbianus bewickii*. Wetlands International and The Wildfowl & Wetlands Trust (WWT), AEWA Technical Series No. 44. African-Eurasian Migratory Waterbirds Agreement, Bonn, Germany.

Chovan, A. & Kazannik, V. (2015): The present status of Bewick's Swans *Cygnus columbianus bewickii* in Ukraine. Wildfowl 65 (65): 143 – 153.

Nagy, S., Petkov, N., Rees, E., Solokha, A., Hilton, G., Beeckman, J., & Nolet, B. (2012): International Single Species Action Plan for the Conservation of the Northwest European Population of the Bewick's Swan *Cygnus columbianus bewickii*. Wetlands International and The Wildfowl & Wetlands Trust (WWT), AEWA Technical Series No. 44. African-Eurasian Migratory Waterbirds Agreement, Bonn.

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski Zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Authors' addresses: Marko Šćiban, Bate Brkića 32, 21000 Novi Sad, sciban.marko@gmail.com; Vladan Vučković, Banjički venac 5, 11000 Beograd, vvladan@ff.bg.ac.rs; Zoran Mana-

sijević, Vuka Karadžića 6/28, 26000 Pančevo, manasijevicz@gmail.com; Ištvan Hulo, Gradski muzej Subotica, Trg sinagoge 3, 24000 Subotica, h.istvan@mts.rs; Ivan Medenica, Narodnih Heroja 112/5, 10000 Pirot, pristorijski@gmail.com; Radislav Mirić, Branka Radičevića 3, 21215 Turija, mir.radislav@gmail.com; Čedomir Vučković, Borisa Kidriča 114, 26204 Opovo, wolfson965@gmail.com; Saša Rajkov, Bulevar Oslobođenja 115/73, 21000 Novi Sad, rajkovs@gmail.com; Milivoj Jovanović, Mihaila Bogičevića 3, 11000 Beograd, lumije98@gmail.com; Miroslav Vračarić, Omladinska 37, 21220 Bečej, miroslav.vracaric@gmail.com; Slobodan Jovanović, Dr Milutina Ivkovića 13, 11000 Beograd, s_r_jovan@yahoo.com; Miloš Popović, Višegradska 33, 18000 Niš, mpopovic@pmf.ni.ac.rs

Posmatranja grivaste guske *Branta bernicla* na Slanom Kopovu

Observations of Brent Goose Branta bernicla on Slano Kopovo

Šćiban, M., Gergelj, J., Jovanović, M., Milić, N. & Velaja, L.

Single juvenile Brent Goose Branta bernicla was recorded on 22 November 2014 and on 24 November 2016 on Slano Kopovo natron lake together with other geese: Great White-fronted Anser albifrons, Greylag A. anser, Bean A. fabalis and Red-breasted Goose B. ruficollis. These are the first two records of Brent Goose for Slano Kopovo Special Nature Reserve and only 3rd and 4th for Serbia.

Dana 22. 11. 2014. na jezeru Slano Kopovo bilo je oko 15000 gusaka, među kojima je dominirala lisasta guska *Anser albifrons*. Detaljnijim pregledanjem jata je u grupi od oko 30 guski crvenovoljki *Branta ruficollis* primećena jedna mlada grivasta guska *B. bernicla* (bez svetle pege na vratu) koja je tom prilikom i fotografisana. Naknadno je ustanovljeno ukupno 58 guski crvenovoljki na jezeru. Guske su se uglavnom odmarale, dok su druge konstantno odletale i doletale na jezero. Ptici je posmatrao J. Gergelj.

Slano Kopovo je tokom jeseni 2016. obilazeno u sklopu projekta „Coordinated counts of Lesser White-fronted Goose along the flyway“ (LIFE10 NAT/GR/000638). Dana 24. 11. 2016. petočlana ekipa pregledala je i brojala veliko jato gusaka na jezeru. Tom prilikom ukupno je evidentirano 10.320 lisastih guski, 80 divljih guski *A. anser*, i najmanje četiri guske crvenovoljke i jedna guska glogovnjaka *A. fabalis*. Među njima primećena je i jedna mlada grivasta guska. Ptica se odmarala unutar velikog jata lisastih guski, a tom prilikom je i fotografisana (Slika 1). U poslepodnevnim satima guske su odletele ka istoku, gde u pravcu manastira Arača sleću da se hrane. Ptice su zabeležili M. Šćiban, M. Jovanović, L. Velaja, N. Milić i M. Vukotić.

Ovo su prva posmatranja grivaste guske na Slanom Kopovu, kao i treći i četvrti nalaz vrste za Srbiju (Šćiban et al., 2015).

LITERATURA

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski Zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Slika 1: Grivasta guska *Branta bernicla*, Slano Kopovo, 24. 11. 2016. Foto: M. Šćiban

Figure 1: Brent Goose *Branta bernicla* on Slano Kopovo, 24 November 2016

Authors' addresses: Marko Šćiban, Bate Brkića 32, 21000 Novi Sad, sciban.marko@gmail.com; Jožef Gergelj, Adi Endrea 24/a, 24400 Senta, gerjo@sabotronic.co.rs; Milica Jovanović, Stevana Sremca 14, Sombor, milicajovanovic869@gmail.com; Lea Velaja, Beogradski put 8, 24224 Stari Žednik, leavelaja@hotmail.com; Nikola Milić, Železničla 23a, 21000 Novi Sad, nmilic93@gmail.com.

Veliko jato baršunastog turpana *Melanitta nigra* posetilo Beograd

Large flock of Velvet Scoter Melanitta nigra has visited Belgrade

Jovanović, M.

Large flock of 13 Velvet Scoters Melanitta nigra has dwelled on 13. 1. 2015. in Belgrade, on the Sava River mouth.

Neobično velika grupa od 13 jedinki barsunastog turpana *Melanitta nigra* zadržalo se 13. 1. 2015. u Beogradu, kod ušća Save u Dunav. Ptice su posmatrane sa Dorćojskog keja (44°49,48.4°N 20°27,03.4°E). U jatu su dominirale su ženke ili mладunci izleženi te godine (Slika 1).

Slika 1. Jato baršunastog turpana *Melanitta nigra* ušće Save, 13. 1. 2015. Foto: M. Jovanović

Figure 2: Flock of Velvet Scoter *Melanitta nigra* the Sava River Mouth, 13 January 2015

Author's address: Milivoje Jovanović, Mihaila Bogićevića 3, 11000 Beograd, lumije98@gmail.com

Veliko jato šarene utve *Tadorna tadorna* nad Drinom kod Bratunca Large flock of Common Shelduck *Tadorna tadorna* above the Drina near Bratunac

Filipović, B.

*Flock of 53 Common Shelducks *Tadorna tadorna* was observed above the Drina River, between Bratunac (E Bosnia and Herzegovina) and Ljubovija (W Serbia), flying towards the territory of Serbia on 20 October 2016. This is the very large flock of Common Shelduck, being also very rare migrant in W Serbia.*

Dana 20. 10. 2016. iznad toka Drine, između Bratunca (BiH) i Ljubovije, posmarano je jato od 53 šarene utve *Tadorna tadorna* (Slika 1). Ptice u posmatrane oko 200 metara uzvodno od mosta koji povezuje Bratunac i Ljuboviju ($44^{\circ}12'09.65''$ N, $19^{\circ}21'24.56''$ E), između 14 i 15 časova. Nakon preleta napravile su zaokret i odletele dalje uzvodno iznad reke, u pravcu teritorije Srbije.

Slika 1. Jato šarene utve *Tadorna tadorna* nad Drinom kod Bratunca, 20. 10. 2016. Foto: B. Filipović
Figure 1: Flock of Common Shelduck *Tadorna tadorna* above the Drina River near Bratunac on 20 October 2016

Reč je o posmatranju veoma retke vrste u zapadnoj Srbiji, a ovako veliko migratorno jato ne sreće se često ni u Srbiji uopšte.

Author's address: Boban Filipović, Gavrila Principa 1/2 – 6, 75420 Bratunac, Bosna i Hercegovina, lukailo05@gmail.com

Zlatokrila utva *Tadorna ferruginea* na ribnjaku od Čente Ruddy Shelduck *Tadorna ferruginea* on a fish farm near Čenta

Manasijević, Z.

*Three presumably wild Ruddy Shelducks *Tadorna ferruginea* were observed at the fish farm near Čenta (Banat) between 2 and 11 October 2014.*

Tri zlatokrile utve *Tadorna ferruginea* posmatrane su u periodu od 2. do 11. 10. 2014. godine na ribnjaku kod Čente (prvo posmatranje bilo je na sledećoj lokaciji: $45^{\circ}07'05.90''$ N, $20^{\circ}23'36.49''$ E). Prvog dana (2. 10) posmatrali su ih Z. Manasijević, Č. Vučković

i S. Jovanović. Od 3. do 5. 10. Posmatrane su od strane Dragana Simića, Snežane i Slobodana Panjkovića, Milivoja Jovanovića, Vladana i Vukasa Vučkovića. Poslednji put, 11. 10. posmatrali su ih Čeda Vučković i Slobodan Jovanović. Kako su se ptice ponosale veoma plašljivo ne dozvoljavajući posmatračima da priđu bliže, nisu bile prstenovane i odlično letele, mišljenje je da su u pitanju divlji primerci.

Slika 1. Zlatokrile utve *Tadorna ferruginea* na ribnjaku kod Čente, 3. 10. 2016. Foto: Č. Vučković

Figure 1: Ruddy Shelducks *Tadorna ferruginea* at the fish farm near Čenta

Author's address: Zoran Manasijević, Vuka Karadžića 6/28, 26000 Pančevo, manasijevicz@gmail.com

Pojavljivanje preveza *Netta rufina* na Selskoj bari kod Vukošića u Pocerini

Occurrence of Red-crested Pochard *Netta rufina* at Selska Bara near Vukošić in Pocerina Region

Puzović, S.

*In Pocerina Region, at Selska Bara pond near village Vukošić (90 m n. v.), a pair of Red-crested Pochard *Netta rufina* was observed on 10 April 2015. In May and July that year birds were no longer seen. This is the first record of Red-crested Pochard in Pocerina Region.*

Tokom istraživanja faune ptica Selske bare kod sela Vukošić u Pocerini (opština Vladimirovac), na otvorenoj vodenoj površini (90 m n. v., UTM CQ94), uočen je 10. 4. 2015. u 10.30 h par preveza *Netta rufina*. Par se zadržavao na vodi, uz pojas barske vegetacije, u društvu drugih vrsta pataka i crne liske *Fulica atra*. Mužjak i ženka su uglavnom plivali zajedno i intenzivno su se hranili plutajućom barskom vegetacijom. Selska bara je ponovo posećena 2. 5. i 26. 7. 2015, ali ova vrsta više nije zabeležena.

Ovaj lokalitet su do sada posetili samo ornitolozi iz Valjeva u letnjem periodu 1985. (Lazarević i Paković, 1986) i tada nisu zabeležili preveza. Pet primeraka je posmatrano na ribnjaku „Dokmir“ kod Ubë 27. 5. 2000. (Raković & Novaković, 2003). Mužjak je zabeležen i na Savi kod Šapca 8. 3. 1894. (Dombrovski, 1895). Ovo je prvi nalaz preveza u Pocerini (Šćiban et al., 2015).

LITERATURA

Dombrovski, E. (1895): Osnovi ornitologije sjeverozapadne Srbije. Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine 7: 63–104.

Lazarević, V. & Paković, Z. (1986): Prilog poznavanju avifaune Vukošića i okolnih sela sa posebnim osvrtom na Vukošićko proširenje. Zbornik radova „Vladimir Mandić Manda“ 3: 9-17.

Raković, M. & Novaković, B. (2003): Fauna ptica ribnjaka „Dokmir“. Ciconia 12: 121-129.

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. i Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički pregled vrsta. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Author's address: Slobodan Puzović, Doža Đerđa 19, 21000 Novi Sad, spuzovic@sbb.rs

Ušati gnjurac *Podiceps auritus* posmatran kod Beograda

Horned Grebe *Podiceps auritus* observed at Belgrade

Panjković, S., Panjković, S., Vučković, V., Vukićević, A. & Stanićirović, Ž.

One Horned Grebe Podiceps auritus was observed on a rivers in Belgrade on 29 and 30 November 2015, respectively. On 29 November bird was seen close to the Sava River mouth, while the next day one individual was spotted 1 km away, close to Malo Ratno Ostrvo island.

Po jedan ušati gnjurac *Podiceps auritus* u zimskom perju posmatran je na rekama kod Beograda 29. i 30. 11. 2015. Na Savi, neposredno u blizini ušća i južno od Velikog ratnog ostrva ($44^{\circ}49'48.4''N$; $20^{\circ}27'03.4''E$), jedna ptica posmatrana je oba navedena dana. Dana 29.11. na toj lokaciji, odvojeno od svih ostalih prisutnih ptica, posmatrali su je S. Panjković i S. Panjković, a narednog dana A. Vukićević, V. Vučković i Ž. Stanićirović, pri čemu je ovog puta ptica bila blizu crnovratih gnjuraca *P. nigricollis* i mogla je da se uporedi sa. Na Dunavu kod Malog ratnog ostrva ($44.8228028^{\circ}N$, $20.4401708^{\circ}E$) jednu pticu posmatrao je V. Vučković dana 29.11.2015. Iako je ovo mesto udaljeno uzvodno od navedenog mesta posmatranja oko 1 km, moguće je da je reč o istoj ptici.

Slika 1. Ušati gnjurac *Podiceps auritus* kod ušća Save u Dunav (levo, foto: Slobodan Panjković) i kod Malog ratnog ostrva (desno, foto: V. Vučković)

Figure 1: Horned Grebe *Podiceps auritus* at the Sava River mouth (left) and near Malo Ratno Ostrvo island (right)

Authors' addresses: Snežana Panjković, Fočanska 13, 11000 Beograd, snenna@gmail.com; Slobodan Panjković, Fočanska 13, 11000 Beograd, slpanjkovic@gmail.com; Vladan Vučković, Banjički venac 5, 11000 Beograd; vladan@ff.bg.ac.rs; Aleksa Vukićević, Vase Pelagića 13, 37000 Kruševac, aleksa.vukicevic@yahoo.com; Željko Stanićirović, Crnotravska 13a, 11040 Beograd, zheljko-sus@yahoo.com

Bela čiopa *Tachymarptis melba* - nova gnezdarica zapadne Srbije

Alpine Swift *Tachymarptis melba* - new breeding species of West Serbia

Rajković, D. & Mirić, R.

*During the field trip in SW Serbia on 14 May 2016, 6-8 flying Alpine Swifts *Tachymarptis melba* were observed at late afternoon on Durđevica Massif (SW Serbia, 2 km to the west of Ribariće; UTM DN55). They flew close to the cliff wall, occasionally entering a small crevice and spending up to one minut inside. Such behavior together with the time of the year (mid May) is suggesting a breeding attempt of Alpine Swifts on this location. Previously, the species have not been considered as breeder in W Serbia.*

Prilikom posete klisuri Ibra, dana 14. 5. 2016, oko 2 km uzvodno od Ribarića (UTM DN55) popeli smo se na istočni deo masiva Đurđevice (ca 1.258 m. n. v.). Ovaj masiv vertikalnih litica i strmih padina, a ekspozicije ka istoku i jugu, odlikuje se tipičnom kserofilnom vegetacijom zeljastih biljaka, te niskog žbunja i drveća. Prilikom uspona, na prvoj trećini masiva, na vrlo strmom terenu, prvi autor je iza leđa nakratko čuo karakteristično cvrkutavo oglašavanje bar jedne bele čiope *Tachymarptis melba*. Posle 6-7 minuta prvi autor je na 10-20 m visine od osnove litice posmatrao prvo dve, a nedugo zatim ukupno 4-5 ptica ($42^{\circ}57'56.15''$, $20^{\circ}25'55.10''$). Drugi autor je oko 5 minuta kasnije posmatrao jato od 6-8 belih čiopa. Ptice su u karakterističnom brišućem letu, uz povremeno oglašavanje, nekoliko puta ulazile u pukotinu u steni i povremeno smenjivale jednu drugu. Ovakvo ponašanje posmatrano je oko 20 minuta, kada smo napustili lokalitet.

Datum posmatranja kao i ponašanje jedinki poklapaju se sa etologijom ove vrste zabeleženom tokom sezone gnežđenja (Cramp, 1985). Sredina maja je period kada bele čiope u ovom delu Evrope intezivno polažu jaja (Antonov & Atanasova, 2002). Stoga, uz adekvatno stanište i opisano ponašanje, opravdano možemo tvrditi da su se 3-4 para bele čiope gnezdila ili bar pokušala gnezdit tokom 2016. godine na navedenom lokalitetu. U literaturi do sada nije bilo podataka o gnežđenju ove vrste na području zapadne Srbije (Šćiban et al., 2015). Geografski gledano, u odnosu na lokaciju masiva Đurđevice najbliža potencijalna i stalna gnezdišta bele čiope nalaze se na Kosovu i Metohiji u zoni Prokletija i Paštrika (Hill, 1985; Vučanović, 2001; Puzović et al., 2015) i Crnoj Gori u okolini Mojkovca i Kolašina (Sackl & Štumberger, 2003). Uspostavljanje gnezdeće kolonije na Đurđevici na oko 40 km vazdušne linije od južno poznate granice (KiM, Rugovska klisura) i preko 80 km od zapadne granice (CG, Mojkovac i Kolašin) predstavlja pojavu novijeg datuma, s obzirom na to da su tokom sredine i kraja 1990-tih vršena detaljna istraživanja ovog područja i bela čiopa tada nije zabeležena (Puzović, usmeno). Stoga pojавu gnežđenja

bele čiope u Ibarskoj klisuri uzvodno od Ribarića možemo da okarakterišemo kao kratkoročnu pulsaciju ili moguće dugoročnije kolonizovanje susednih područja (Cramp, 1985; Puzović et al., 2003).

LITERATURA

Antonov, A. & Atanasova, D. (2002): Breeding biology of the alpine swift *Apus melba* in Sofia, Bulgaria. Avian Science 2: 131-138.

Cramp, S. (1985): The birds of the Western Palearctic. IV volume. Oxford University Press, Oxford.

Hill, D. A. (1985): Some contributions to the avifauna of Southern parts of Serbia. Bulletin of Natural History Museum B40: 191-206.

Puzović, S., Simić, D., Saveljić, D., Gergelj, J., Tucakov, M., Stojnić, N., Hulo, I., Ham, I., Vizi, O., Šćiban, M., Ružić, M., Vučanović, M. & Jovanović, T. (2003): Ptice Srbije i Crne Gore – veličine gnezdilišnih populacija i trendovi: 1990-2002. Ciconia 12: 35-120.

Puzović, S., Radišić, D., Ružić, M., Rajković, D., Radaković, M., Pantović, U., Janković, M., Stojnić, N., Šćiban, M., Tucakov, M., Gergelj, J., Sekulić, G., Agošton, A. & Raković, M. (2015): Ptice Srbije: procene gnezdećih populacija 2008-2013; procene trendova populacija 1980-2013. Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije & Departman za biologiju & ekologiju Prirodno-matematički fakultet, Novi Sad.

Sackl, P. & Štumberger, B. (2003): Alpine Swift *Tachymarptis melba*. Acrocephalus 24 (119): 155-156.

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode & Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Vučanović, M. (2001): Prilog za faunu ptica planine Paštrik u Metohiji. Ciconia 10: 72-76.

Authors' addresses: Draženka Rajković, Marka Kraljevića 17, 25284 Stanišić, drazenko.rajkovic@gmail.com; Radislav Mirić, Branka Radičevića 3, 21215 Turija, mir.radislav@gmail.com

Nove teritorije prdavca *Crex crex* u Vojvodini New territories of Corncrake *Crex crex* in Vojvodina

Mirić, R., Rajković, D. & Đorđević, I.

Two territorial Corncrake *Crex crex* males were recorded on 6 May 2016 on wet meadows close to Đurđevo and Lok (Bačka), while five additional males were recorded on alkaline meadows near Boka (Batan) on 13 May 2016.

Dana 6. 5. 2016. u okolini sela Đurđevo (UTM DR21) i Lok (UTM DR30) i 13.5.2016. u okolini sela Boka (UTM DR81 i DR82) zabeleženo je ukupno sedam teritorijalnih prdavaca *Crex crex*.

Mužjak kod Đurđeva je slušan oko 10:00h 6.5.2016. na vlažnoj livadi pored divlje deponije na koju se u jednom delu izlivao fekalni otpad (45.306538°N, 20.067813°E). Na tom improvizovanom taložniku zabeležena su dva para crvenonogog sprudnika *Tringa totanus* u svadbenom letu, dva para vivaka *Vanellus vanellus*, 7 parova vlastelica *Himantopus himantopus* od kojih su neki gradili gnezda, patka crnka *Aythya nyroca*, par gluvara *Anas platyrhynchos* i jato belobrkih čigri *Chlydonias hybridus* koje su sletale na ostrvca u taložniku.

Mužjak kod Loka slušan je oko podneva 6.5.2016. na svega 40-50 m od lokalnog puta Šajkaš-Titel (45.223697°N, E20.208028°E).

Ptica se kratko oglašavala iz izrazito vlažnog dela pašnjaka pokrivenog gustom vegetacijom sačinjenom od biljaka iz roda *Eleocharis*.

Mužjaci kod Boke (ukupno pet jedinki) slušani su u ranim jutarnjim časovima 13. 5. 2016. na vlažnim slatinskim livadama južno od sela (45.337399°N, 20.799134°E; 45.334294°N, 20.798374°E; 45.331709°N, 20.795185°E; 45.327945°N, 20.790485°E; 45.324633°N, 20.789916°E).

Uzimajući u obzir činjenicu da su mužjaci zabeleženi u prvoj polovini maja, ovi nalazi trebaju se uzeti sa rezervom, jer postoji verovatnoća da se radi o jedinkama koje su i dalje na seobi (Brunner et al., 2006). Ukoliko ptice ipak nisu bile na seobi, ovi nalazi predstavljaju tek drugu i treću lokaciju u Bačkoj sa teritorijanim ponašanjem ove vrste u 21. veku (Sekulić, 2011), kao i drugu lokaciju zabeleženog teritorijalnog ponašanja u Potamišju.

LITERATURA

Brunner, Von H., Huemer, S., Gebhardt, O. (2006): Ein bedeutsendes Vorkommen des Wachtelkönigs (*Crex crex*) im Kärntner Gailtal. Carinthia II 196 (116): 33-40.

Sekulić, G. (2011): Prdavac *Crex crex* u Srbiji. Ciconia 20: 28-45.

Authors' addresses: Radislav Mirić, Branka Radičevića 3, 21215 Turija, mir.radislav@gmail.com; Draženka Rajković, Marka Kraljevića 17, 25284 Stanišić, drazenko.rajkovic@gmail.com; Ivan Đorđević, Kuštiljski put 19, 26300 Vršac, ivan83dj@gmail.com

Čapljica *Ixobrychus minutus* na Blačkom jezeru Common Little Bittern *Ixobrychus minutus* on Blace Lake

Rajković, D.

On 17 June 2016 at Blace Lake (SE Serbia) two Common Little Bittern *Ixobrychus minutus* males were observed.

Dana 17. 6. 2016. godine u jutarnjim časovima posećeno je Blačko jezero, akvatorija na južnoj periferiji varošice Blace (Toplički okrug, 43°17'27.54"N, 21°17'36.81"E; UTM EN29). Na ovom jezeru površine oko 12 ha, obraslo trskom po rubu i sa vodenim ogledalima u sredini, zadržali smo se svega oko četvrt časa i tom prilikom uspeli da zabeležimo ukupno 13 vrsta ptica. Jedno od značajnih opažanja je nalaz dva mužjaka čapljice *Ixobrychus minutus*. Ptice su posmatrane kako nekoliko puta u kratkim intervalima uleću i izleću iz istog pojasa trske na severnom, odnosno na južnom kraju jezera. Ovakvo ponašanje jedinki ukazuje na verovatno gnezđenje čapljice na ovom izolovanom vodenom staništu. Pored čapljice, na samom jezeru i u njegovoj neposrednoj okolini zabeležene su i sledeće vrste: jedan mužjak fazana *Phasianus colchicus*, jedna gluvara *Anas platyrhynchos*, 18 gradskih golubova *Columba livia f. domestica*, pet crnih čiope *Apus apus*, jedna kukumavka *Athene noctua*, dve svrake *Pica pica*, šest vrana *Corvus cornix*, dva mužjaka poljske ševe *Alauda arvensis*, oko 50 pevajućih mužjaka velikog trstenjaka *Acrocephalus arundinaceus*, jedan mužjak crnoglave travarke *Saxicolula torquatus*, tri poljska vrapca *Passer montanus* i jedan mužjak žutarice *Serinus serinus*.

Author's address: Draženka Rajković, Marka Kraljevića 17, 25284 Stanišić, drazenko.rajkovic@gmail.com

Nova kolonija sive čaplje *Ardea cinerea* na Drini kod Lešnice New colony of Grey Heron *Ardea cinerea* on the Drina River near Lešnica

Šćiban, M., Sjeničić, J., Crnković, N., Radošević, D. & Pejčić, Lj.

New breeding colony of Grey Heron Ardea cinerea with 15 pairs has been found on Black Populus nigra and White Poplars P. alba on 19 March 2016 on the island near the right bank of the Drina River, downstream the Lešnica (44°40'28.82"N, 19°16'37.65"E, W Serbia).

Prilikom obilaska reke Drine u okolini grada Janja u Bosni i Hercegovini 19. 3. 2016, sa obale primećeno je je 15 gnezda sive čaplje *Ardea cinerea*. Gnezda su se nalazila na crnim *Populus nigra* i belim *P. alba* topolama na visini od oko 25 m. Kolonija se nalazila na ostrvu uz desnu obalu reke Drine, koje se nalazi na teritoriji Srbije, 3,5 km severozapadno od Lešnice (44° 40' 28.82"N, 19° 16' 37.65"E). Tom prilikom ptice su sedele na gnezdiima, a nekoliko ptica je i izvodilo letove iznad kolonije. Kolonija sivih čaplji u ovom području do sada nije beležena, a najbliža poznata nalazila se oko 30 km uzvodno, u okolini Zvornika (Puzović et al., 1999).

LITERATURA

Puzović S, Gergelj J. & Lukač Š. (1999): Kolonije čaplji i kormorana u Srbiji 1998. Ciconia 8: 11-114.

Authors' addresses: Marko Šćiban, Bate Brkića 18, 21000 Novi Sad, sciban.marko@gmail.com; Jovica Sjeničić, Društvo za istraživanje i zaštitu prirodnih rezervata, Braće Potkonjaka 16, 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, jovica.sjenicic@gmail.com; Nataša Crnković, Centar za životnu sredinu, Miše Stupara 5, 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, natasa.crnkovic@czzs.org; Dejan Radošević, Marka Kraljevića 23, 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, d.radosevic@kipn.vladars.net; Ljubomir Pejčić, Tekelijina 26, 21000 Novi Sad, ecoljuba@yahoo.com

Posmatranje ružičastog nesita *Pelecanus onocrotalus* na Vlasinskom jezeru Observation of Great White Pelican *Pelecanus onocrotalus* on Vlasina Lake

Arsić, I.

Two subadult Great White Pelicans Pelecanus onocrotalus were observed on 3 July 2016 on Vlasina Lake (SE Serbia), confirmed to the species level for the first time after observation of unidentified pelican on this site in mid 1990's.

Dana 3. 7. 2016. primetio sam dve velike bele ptice na otvorenoj vodi Vlasinskog jezera, blizu poluostrva Bratanov Del (UTM FN02; 42°41'10.30"N, 22°20'17.87"E). Posle kratkog posmatranja bio sam siguran da se radi o nesitima. Na čamcu sam uključio električni motor koji ne pravi buku i lagano krenuo ka pticama kako bih iz što veće blizine pokušao da ih bolje osmotrim. Što sam bliže prilazio sve više detalja sam uočavao na pticama: prvo velik

i izdužen kljun za svetлом (žućkastom) kesom, a zatim i ružičastu boju oko očiju. Intezivno su plivali suprotno od mene, te me nisu puštali preblizu da bi naposletku odleteli. Prilikom poletanja i kratkog leta uočio sam i izrazito tamna krila. Pre poletanja napravio sam nekoliko fotografija mobilnim telefonom. Pregledom na internetu za kratko sam zaključio da se radi o mladim jedinkama ružičastog pelikana *Pelecanus onocrotalus* (leda i gornji deo krila nisu bili čisto bele boje). Posle poletanja ptice su ubrzano sletele nekih 500 m severno od mene. Nisam ih više uznemiravao. Iako redovno posećujem Vlasinsko jezero, ovo mi je tek drugi put da vidim nesite. Prvi put sam pre nekoliko godina zabeležio pet primeraka koji su bili daleko i nisam mogao da utvrđim vrstu.

Slika 1. Ružičasti nesiti *Pelecanus onocrotalus*, Vlasinsko jezero, 3. 7. 2016.

Figure 1: Great White Pelican *Pelecanus onocrotalus* on Vlasina Lake on 3 July 2016

I pre ovog posmatranja, postoje beleške i priče o dva posmatrana pelikana (1 + 2 jedinke) na Vlasinskom jezeru tokom sredine 1990-tih, međutim, te ptice nisu određene do nivoa vrste (Popović, 1998). Tokom istraživanja pre skoro 40 godina nesiti nisu bili član avifaune Vlasinskog jezera (Vasić & Šoti, 1980).

ZAHVALNICA

Za potvrdu identifikacije i pomoći prilikom pisanja teksta i sakupljanja literature srdačno se zahvaljujem Draženku Rajkoviću iz Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije iz Novog Sada.

LITERATURA

Popović, Z. (1998): Nalazi pelikana (*Pelecanus sp.*) na Vlasinskom jezeru i reci Vlasini. Ciconia 7: 135.

Vasić, V. & Šoti, J. (1980): Pregled faune ptica Vlasinskog jezera i okoline. Biosistematička 6(1): 81–107.

Author's address: Igor Arsić, Lepše Stamenković 41, 16000 Leskovac

Kasno gnežđenje čurlikovca *Burhinus oedicnemus* Late breeding of European Thick-knee *Burhinus oedicnemus*

Sekereš, O.

*On alkaline pastures at Kanjiški Jarač (close to Kanjiža, Bačka), one adult and one several days old European Thick-knee *Burhinus oedicnemus* chick were observed on 10 September 2016, which is a very late breeding of this species on its the most important breeding site in Serbia.*

Na lokalitetu Kanjiški jaraš zapadno od Kanjiže, prethodnih godina je utvrđeno gnezđenje do 4 para čurlikovca *Burhinus oedicnemus* (Puzović et al., 2003). Ovaj lokalitet je takođe veoma važan za migraciju navedene vrste ptice. Broj posmatranih jedinki znatno se smanjio u poslednje dve decenije, pošto postoje podaci da su se krajem devedesetih godina prošlog veka vidala jata od 60 do 70 primeraka. U podacima se navodi da od 2010. godine najveća migratorna jata broje 15 primeraka.

Dana 10. 9. 2016. sa Leventom Sekerešom i Norbertom Kozlom smo pregleđali poznate lokalitete unutar Kanjiškog jaraša, na kojima smo prethodnih godina viđali migratorna jata čurlikovca, i tom prilikom smo uočili neuobičajeno ponašanje jedne jedinke. Ptica se ponašala kao da čuva mladunce, što se i potvrdilo posle kratkog vremena posmatranja, pošto smo pored odrasle jedinke videli mlađunca. Procenili smo da je mlađunac bio star svega nekoliko dana, što ukazuje na vrlo kasno gnezđenje. Čurlikovci na ove lokalitete stižu krajem aprila i prilično brzo počinju gnezđenje. Gnezde se, najčešće, u njivama na kojima je posejan suncokret, ili kukuruz, a oko ojih se nalaze travnate površine. Zbog intenzivnih ljudskih aktivnosti na tim površinama, gnezđenje najčešće propada još u inkubacionom periodu. Prepostavka je da se kod ovog para se radi o dopunskom gnezđenju.

Slika 1. Mlađunac čurlikovca *Burhinus oedicnemus*, Kanjiški jaraš, 10. 9. 2016. Foto: Levente Sekereš

Figure 1: European Thick-knee *Burhinus oedicnemus* chick, Kanjiški Jaraš, 10 September 2016

LITERATURA

Puzović, S., Simić, D., Saveljić, D., Gergelj, J., Tucakov, M., Stojnić, N., Hulo, I., Vizi, O., Šćiban, M., Ružić, M., Vučanović, M. & Jovanović, T. (2003): Ptice Srbije i Crne Gore – veličine gnezdilišnih populacija i trendovi: 1990-2002; Ciconia 12: 35-120.

Author's address: Oto Sekereš, Radanovac 83/B, 24000 Subotica, otus@tippnet.rs

Moguće gnezđenje čurlikovca *Burhinus oedicnemus* kod Novog Miloševa Possible breeding of Eurasian Thick-knee *Burhinus oedicnemus* near Novo Milošovo

Radišić, D. & Damjanović, D.

On 23 June 2016, one adult Eurasian Thick-knee *Burhinus oedicnemus* was observed near Novo Milošovo (Banat). It was found in typical habitat of the species in Serbia – saline pastures surrounded by arable land. After it flew from pasture where it was spotted first,

it landed on nearby field of wheat, where it stayed hidden. This is the first record of the species near Novo Milošovo in central Banat.

Dana 23. 6. 2016, na pašnjaku Šimuđ, oko 4 km severozapadno od Novog Miloševa, posmatran je jedan odrasli čurlikovac *Burhinus oedicnemus*. Jedinka je opažena slučajno, prilikom poletanja iz niske trave na slatinskom pašnjaku u blizini napuštenog salasa uz put ka Tisi (45.737778°N, 20.259708°E), nakon čega se u niskom letu nad zemljom premestila oko 150-200 m, do njive sa pšenicom, gde je sletela. Iako smo prišli mestu gde je sletela, ptica više nije videna. Period i stanište u kome je vrsta posmatrana (slatine pod ispašom okružene njivama) ukazuju na moguće gnezđenje ove vrste u okolini Novog Miloševa, gde nije beležena ranije. Svi noviji nalazi čurlikovaca iz perioda gnezđenja potiču iz severa Bačke i Banata (Šćiban et al., 2015, Puzović et al., 2015; Agošton, 2013/2014.), gde se gnezdi celokupna populacija Srbije procenjena na ukupno 10-12 parova (Puzović et al., 2015). Pašnjaci na kojima je vrsta posmatrana u okolini Novog Miloševa nalaze se oko 15 km južnije od lokaliteta na kojima je gnezđenje vrste dokazano ili je bilo verovatno u toku prethodnih godina i predstavljaju delove povezanih predeonog mozaika sačinjenog od slatinskih pašnjaka i obradivih površina, zbog čega nalaz nije neočekivan.

LITERATURA

Agošton, A. (2013/2014): Čurlikovac *Burhinus oedicnemus* ponovo kod Novog Kneževca. Ciconia 22/23: 79-80.

Puzović, S., Radišić, D., Ružić M., Rajković, D., Radaković, M., Pantović, U., Janković, M., Stojnić, N., Šćiban, M., Tucakov, M., Gergelj, J., Sekulić, G., Agošton, A. & Raković, M. (2015). Ptice Srbije: procena veličina populacijai trendova gnezdarica 2008–2013. Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije & Prirodno-matematički fakultet, Departman za biologiju i ekologiju, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. i Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode & Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Authors' addresses: Dimitrije Radišić, Momčila Tapavice 12, 21000 Novi Sad, dimitrije.radicic@gmail.com, Dragomir Damjanović, damjanovic1991@gmail.com, Branka Radičevića 1D, 21411 Begeč

Agresivnost teritorijalne vlastelice *Himantopus himantopus* prema mlađuncima okolnih parova iste vrste

Aggression of territorial Black-winged Stilt *Himantopus himantopus* towards the chicks of surrounding pairs of the same species

Paunović, K. & Čuturilov, S.

Aggressive behaviour of one adult Black-winged Stilt *Himantopus himantopus* was observed at 28 June 2016 at sewage pond of pig farm 4 km to the SW from Temerin (Bačka). During the feeding of adults, chicks of surrounding pairs have entered the territory of other pair. An adult has attacked one chick, trying to kill it by throwing it into the air, drowning it and pecking it strongly to its body and head.

Dana 28. 6. 2016. posmatrano je agresivno ponašanje teritorijalnih vlastelica *Himantopus himantopus* na taložnicima svinj-

ske farme, koji se nalaze 4 km jugozapadno od centra Temerina ($45^{\circ}23'9.18''N$, $19^{\circ}51'25.19''E$). Na ostrvu površine oko $50 m^2$ gnezdio se pet parova. Tokom hranjenja, mladunci su ulazili u revir susednog para, gde su bili napadnuti. Odrasle ptice su ispoljile veoma agresivno ponašanje, pokušavajući da ubiju susednog mladunca, bacajući ga u vazduh, potapajući ga u vodu i udarajući ga snažno kljunom po glavi i telu. Ovakvo ponašanje do sada nismo zabeležili kod ove vrste.

Slika 1. Agresivno ponašanje vlastelice *Himantopus himantopus*, taložnik svinjske farme kod Temerina, 28. 6. 2016.

Foto: K. Paunović

Figure 1: Aggresive behaviour of Black-winged Stilts *Himantopus himantopus*, sewage pond of pig farm near Temerin, 28 June 2016

Authors' address: Katarina Paunović, Save Kovačevića 20/38, 21000 Novi Sad, cyberkat74@yahoo.com; Srđan Čuturić, Žarka Zrenjanina 120, 21235 Temerin, sr.cuturic@neobee.net

Gnežđenje šumske šljuke *Scolopax rusticola* na planini Deli Jovan Breeding of Woodcock *Scolopax rusticola* on Deli Jovan Mt.

Puzović, S. & Marinović, Lj.

*On southeastern slopes of Deli Jovan Mt, in a Black Pine *Pinus nigra* forest at Crveno Brdo locality near village Popovica (620 m n. v.), female Woodcock *Scolopax rusticola* was observed in te nest with four eggs on 3 April 2015, in the morning. This is the first confirmed record of Woodcock breeding in northern parts of E Serbia.*

Na području planine Deli Jovan u istočnoj Srbiji, na lokalitetu Crveno brdo, na jugoistočnoj padini iznad sela Popovica (620 m n. v., UTM FP09), pronađeno je 3. 4. 2015. gnezdo šumske šljuke *Scolopax rusticola* sa 4 jajeta (Slika 1). Ženka je ležala na jajima i preplašena je pri nailasku ing. Ljubiše Marinovića. Gnezdo je bilo smešteno u sađenoj kulturi crnog bora *Pinus nigra* staroj 65 godina, na padini. Lokalitet se nalazi na staništu kitnjaka *Quercus petraea*, sa gabrom, peridotitom i serpentinitom u podlozi. U podrastu borove kulture su prisutni osim kitnjaka, crni jasen *Fraxinus ornus*, grabić *Carpinus orientalis* i grab *Carpinus betulus*, uz brojnu kupinu *Rubus idaeus* i zeljastu vegetaciju u prizemnom sloju, uz debeli sloj šumske strelje.

Slika 1: Gnezdo šumske šljuke na planini Deli Jovan
3. 4. 2015. Foto: Lj. Marinović

Figure 1: Nest of Woodcock *Scolopax rusticola* at Deli Jovan Mt,
3 April 2015

Verovatno se radi o slučaju gnežđenja ženki na lokalitetima gde nema redovnog svadbenog leta mužjaka. Ovaj nalaz predstavlja prvi dokazani slučaj gnežđenja šumske šljuke u severoistočnoj Srbiji, iako od ranije postoje pojedina posmatranja ptica u letnjem periodu (Puzović, 1994, 2000; Grubač et al, 2013).

LITERATURA

Puzović, S. (1994): On the Woodcock in former Yugoslavia. pp 35-41. In: Fourth European Woodcock and Snipe Workshop. IWRB Publication 31, Slimbridge.

Puzović, S. (2000): Šumska šljuka *Scolopax rusticola* L. – populacije i lovni pritisak. Zadužbina Andrejević, Beograd.

Grubač, B., Milovanović, Z. & Šekler, M. (2013): Ptice Đerdapa. JP Nacionalni park „Đerdap“, Zavod za zaštitu prirode Srbije & Veterinarski specijalistički institut „Kraljevo“, Donji Milanovac – Beograd.

Authors' addresses: Slobodan Puzović, Doža Đerdă 19, 21000 Novi Sad, spuzovic@sbb.rs; Ljubiša Marinović, Šumsko gazdinstvo „Timočke šume“, Generala Gambete 2, 19300 Negotin, elmari-no019@gmail.com

Šljuka livadarka *Gallinago media* posmatrana na grebenu Stare planine Great Snipe *Gallinago media* observed on the ridge of Stara Planina Mt.

Šćiban, M., Stanojević, D., Grujić, D. & Nikolić-Antonijević, J.

*One Great Snipe *Gallinago media* was observed by around 20 observers on 15 May 2016 in vicinity of Žarkova Čuka Peak (E Serbia, 1,850 a. s. l) on the ridge of Stara Planina Mt.*

Dvadsetak posmatrača ptica je 15. 5. 2016. posetilo širu okolinu vrha Babin zub (1.758 m n. v.) na Staroj planini (UTM FP30). Tom prilikom grupa je prošetala do susednog vrha Žarkova čuka (1.850 m n. v.), gde je iz trave bez oglašavanja izletela jedna šljuka livadarka *Gallinago media*. Ptica je napravila mali krug i ponovo sletela u travu nedaleko od grupe posmatrača koji su tom prilikom imali dobru priliku da lepo osmotre jedinku. Na tom lokalitetu trava je bila visoka oko 20 cm, a okolo nije bilo većih bara.

Šljuka livadarka je vrlo retka prolaznica u Srbiji južno od Save i Dunava (Šćiban et al., 2015), a u planinskim predelima bila je zabeležena samo na Vlasinskom jezeru (Vasić & Šoti, 1980). Ovo je najviša nadmorska visina na kojoj je vrsta do sada bila nađena u Srbiji (Šćiban et al., 2015). Šljuka livadarka do sada nije bila ni registrovana na Staroj planini, a prema evidenciji ovo je 206 vrsta za zaštićeno područje (Lakušić & Ćetković, 2007).

LITERATURA

Lakušić, D. & Ćetković, A. (2007): Biodiverzitet Stare planine u Srbiji – Rezultati projekta: "Prekogranična saradnja kroz upravljanje zajedničkim prirodnim resursima - Promocija umrežavanja i saradnje između zemalja Jugoistočne Evrope". Regionalni centar za životnu sredinu za Centralnu i Istočnu Evropu, Kancelarija u Srbiji, Beograd, pp. 293.

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski Zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Vasić, V. & Šoti, J. (1980): Pregled faune ptica Vlasinskog jezera i okoline. Biosistematika 6 (1): 81-107.

Authors' addresses: Marko Šćiban, Bate Brkića 32, 21000 Novi Sad, sciban.marko@gmail.com, Nikola Stanojević, Vojislava Ilića 133, 11050 Beograd, ndstanojevic@gmail.com, Draško Grujić, Kralja Petra I B3/6, 21300 Beočin, drasko.grujic@gmail.com, Jelena Nikolić – Antonijević, Dr Ivana Ribara 193/11, 11080 Novi Beograd, upssss@gmail.com

Crnoglavi galeb *Larus melanocephalus*, moguća nova gnezdarica ribnjaka „Bečeј“ Medditeranean Gull *Larus melanocephalus*, a new possible breeder of Bečeј Fish Farm

Šćiban, M., Balog, I., Stanojević, N., Grujić, D. & Nikolić-Antonićević, J.

Medditeranean Gulls Larus melanocephalus were observed four times during the breeding seasons of 2014 and 2015, inside the Black-headed Gull Larus ridibundus colony on Bečeј Fish Farm near Bečeј (Bačka). Several adult Medditeranean Gulls were flying and landing inside the colony together with Black-headed Gulls. Species is now considered as possible breeder.

Dana 27. 4. 2014. sa puta Bečeј – Bačko Gradište posmatrali smo veliku koloniju čaplji i galebova na „Jezeru 2/5-6“ ribnjaka „Bečeј“ ($45^{\circ}33'32.42''N$, $20^{\circ}1'0.90''E$, UTM DR24). Na osnovu broja prisutnih običnih galebova *Larus ridibundus* (preko 100) procenjeno je da kolonija te vrste broji oko 50 gnezda, a na tom mestu poznata još od 2012. (Balog & Šćiban, 2012). Među običnim galebovima posmatrana su i najmanje tri različita odrasla crnoglava

galeba *L. melanocephalus* kako nisko lete, jure se sa drugim galebovima i sleću na mesto gde se nalaze gnezda običnih galebova. Jedan odrasli crnoglavi galeb odatle je odleteo u pravcu severozapada, prema DTD kanalu, gde su odletali i obični galebovi iz kolonije. Ptice su, prema obojenosti krajeva krila, bile različitih starosti, te je na osnovu toga zaključeno da se na lokalitetu nalazi više jedinki. Na ovom mestu nalaze se ostrvca od izvaljenog rogoza i trske, na kojima se i nalaze gnezda običnih galebova, a u središnjem delu se nalaze i ostaci nasipa koji je ranije delio jezera 5 i 6. Mesto je ponovo posećeno 1. 5. 2014, kada su, nakon kraćeg zadržavanja, ponovo posmatrana najmanje dva odrasla crnoglavog galeba kako nisko lete i sleću u koloniju. Nažalost, fizički nismo bili u mogućnosti da uđemo u koloniju i potvrdimo gnezđenje ni tom prilikom, niti u narednom periodu. Pored galebova, na lokalitetu se zadržavalo i oko 30 belobrkih čigri *Chlidonias hybrida*, nekoliko običnih čigri *Sterna hirundo* i polno nezrelih morskih galebova *L. michahelis*.

Na ribnjaku „Bečeј“ crnoglavi galebovi beleženi su i naredne godine. Drugi autor je 12. 4. 2015. posmatrao dve ptice kako poleću sa ispuštenog korita „Mladičnjaka 2“ u društvu belobrkih čigri. Ptice su odatle odletele prema jugu. Dana 10. 5. 2015. tri crnoglavog galeba kružila su visoko sa rečnim galebovima nad „Jezerom 2/4“, uz koje se nalazi aktivna kolonija, u „Jezeru 2/5-6“.

Iako gnezda nisu pronađena ni 2014. ni 2015. godine, moguće je da se crnoglavi galeb tokom ove dve godine gnezdi na ribnjaku „Bečeј“, pre svega zbog postojanja čvrste strukture u okviru kolonije običnog galeba (ostaci prekinutog nasipa), koja crnoglavi galeb koristi kao mesta gnezđenja. Važno je istaći da je vrsta prethodnih godina beležena u kolonijama običnih galebova u Banatu i Sremu tokom reproduktivnog perioda, ali bez znakova gnezđenja, jer na tim mestima nije u okviru kolonija običnih galebova bilo čvrstih struktura (tlo) koja crnoglavi galeb koristi za smeštaj gnezda (Manasijević et al., 2013/2014). Ipak, ptice posmatrane 2014. godine ponašale su se isto kao i gnezdeći obični galebovi u koloniji na „Jezeru 2/6“.

Crnoglavi galeb je jedna od najredih gnezdarica Srbije, sa svega nekoliko poznatih gnezdilišta (Šćiban et al., 2015). Na ribnjaku „Bečeј“ vrsta je bila beležena i početkom 1990-ih (Lukač & Lukač, 1992), ali ptice tada nisu bile prisutne u tadašnjoj koloniji običnih galebova. Tokom popisa kolonija čigri i galebova 2008. godine vrsta na ovom lokalitetu nije bila evidentirana (Tucakov et al., 2009).

LITERATURA

Balog, I. & Šćiban, M. (2012): Obični galeb *Larus ridibundus* ponovo se gnezdi na ribnjaku „Bečeј“. Ciconia 21: 69.

Lukač, Š. & Lukač, A. (1992): Ornitofauna ribnjaka Bečeј. Ciconia 4: 4-27.

Manasijević, Z., Puzović, S. & Ham, I. (2013/2014): Crnoglavi galeb *Larus melanocephalus* u periodu gnezđenja daleko od kolonije. Ciconia 22/23: 82-83.

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski Zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Tucakov, M., Ham, I., Gergelj, J., Barna, K., Žuljević, A., Sekereš, O., Sekulić, G., Vučanović, M., Balog, I., Radišić, D., Vig, L., Hulo, I., Simić, D., Skorić, S., Stojnić, N., Spremo, N., Ružić, M., Puzović, S., Stanković, B., Grujić, D. & Lukač, Š.. (2009): Kolonije galebova i čigri u Srbiji. Ciconia 18: 29-80.

Authors' addresses: Marko Šćiban, Bate Brkića 32, 21000 Novi Sad, sciban.marko@gmail.com, Ištván Balog, Nikole Pašića 196,

21235 Temerin, falcopista@gmail.com; Nikola Stanojević, Vojislava Ilića 133, 11050 Beograd, ndstanojevic@gmail.com; Draško Grujić, Kralja Petra I B3/6, 21300 Beočin, drasko.grujic@gmail.com; Jelena Nikolić – Antonijević, Dr Ivana Ribara 193/11, 11080 Novi Beograd, upssss@gmail.com

Posmatranja crvenovrate liskonoge *Phalaropus lobatus* tokom jesenje seobe na Rusandi

Observations of Red-necked Phalaropre *Phalaropus lobatus* during the autumn migration on Rusanda

Čuturilov, S.

Between 24 August and 14 September 2015 autumn migration of Red-necked Phalaropre Phalaropus lobatus was observed on Rusanda Natron Lake (Banat). In total, 1 to 9 individuals were counted per day. Rusanda Lake seems to be the most important autumn stop-over site for this species in Serbia, based on available records.

U periodu od 24. 8. do 14. 9. 2015. sam u društvu sa Katarinom Paunović, Arpadom Šarok, Ibojom Šarok i Danilom Đekovićem posmatrao grupe crvenovratih liskonoga *Phalaropus lobatus* na jezeru Rusanda. Ptice su se hranile na samoj obali i u pličim delovima jezera, do udaljenosti od oko 100 m od obale. Uglavnom su bile same kada su se hranile na mestima udaljenim od obale, ali kada smo ih posmatrali na samoj obali bile su u blizini drugih vrsta šljukarica. Grupe su sačinjavali odrasli i mladi primerci. U tabeli 1. prikazani su podaci o svim posmatranjima iz navedenog perioda na pomenutom lokalitetu, prilikom čega je potrebno napomenuti da je celo jezero pregledano tokom svakog izlaska, ali da su se ptice uvek zadržavale u severozapadnom delu ovog jezera. Tokom pojedinih posmatranja ptice su bile veoma blizu jedna drugoj, dok su tokom drugih dana bile međusobno udaljene i do nekoliko desetina metara.

Tabela 1. Crvenovrate liskonoge *Phalaropus lobatus* posmatrane tokom jesenje seobe 2015. na Rusandi

Table 1: Red-necked Phalaropres *Phalaropus lobatus* observed during the autumn 2015 migration on Rusanda

Datum Date	Broj Numbers	Posmatrači Observers
24. 8. 2015.	5	Arpad Šarok, Srđan Čuturilov
25. 8. 2015.	5	Danilo Đeković
26. 8. 2015.	6	Arpad Šarok, Srđan Čuturilov
27. 8. 2015.	6	Arpad Šarok, Srđan Čuturilov
28. 8. 2015.	6	Arpad Šarok, Iboja Šarok, Danilo Đeković
29. 8. 2015.	9	Katarina Paunović, Srđan Čuturilov
30. 8. 2015.	7	Danilo Đeković
1. 9. 2015.	7	Danilo Đeković
2. 9. 2015.	7	Danilo Đeković
14. 9. 2015.	1	Danilo Đeković, Arpad Šarok, Iboja Šarok

Zanimljivost koja je uočena pri navedenim posmatranjima ogleda se u činjenici da, prema dostupnim podacima, ni na jednom lokalitetu u Srbiji do sada nije posmatrana tako velika grupa (jato) jedinki ove vrste, kao što je to bilo na Rusandi 29. 9. 2015. (Šćiban et al, 2015). Do sada je kod nas najveći posmatrani broj jedinki istovremeno na jednom lokalitetu (takođe na Rusandi) bio 5 (Šćiban et al, 2010). Na osnovu navedenog, postoji mogućnost da je Rusanda posebno značajan lokalitet za zasuvavljanje crvenovratih liskonoga na seobi.

Slika 1. Deo jata crvenovrate liskonoge *Phalaropus lobatus*, Rusanda, 29. 8. 2015. Foto: Katarina Paunović

Figure 1: Part of the flock of Red-necked Phalaropre *Phalaropus lobatus*, Rusanda Lake, 29 August 2015

LITERATURA

Šćiban, M., Radišić, D., Ružić, Rajković, D. & Janković, M. (2010): Pregled faune ptica jazera Rusanda. Ciconia 19: 12-32.

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Author's address: Srđan Čuturilov, Žarka Zrenjanina 120, 21235 Temerin, sr.cuturilov@neobee.net

Dugorepa sova *Strix uralensis* lovi pored ASFALTNIH puteva van šume *Ural Owl Strix uralensis* is hunting along the concrete roads outside of forest

Vučanović, M.

*Between 3 November 2015 and 15 February 2016, regular occurrence during the day and hunting of Ural Owl *Strix uralensis* was recorded along the concrete roads between the settlements in South-East Banat, but outside the forests. Most frequently birds were seen along the Vršac - Veliko Središte road, with single observations along the Straža - Jasenovo and Kajtasovo - Dubovac roads, respectively. Two times Ural Owls were observed in outskirts of Bela Crkva and three times in Mali Rit. The largest number of individuals seen simultaneously was 4 birds. Birds have dwelled on a concrete and wooden electric poles, electric wires, wooden, concrete and metal wineyard poles, threes along the roads, traffic signs, soil turfs and abandoned wineyard guarding houses.*

Godine 1998. dugorepa sova *Strix uralensis* počela se gnezdit na području jugoistočnog Banata, čime je dokazano i prvo gnezdenje ove vrste u Vojvodini (Rašajski & Vučanović, 1998). Od pomenute, pa do 2016. godine, dugorepe sove na ovom podru-

čiju redovno su praćene. Od 2006. zabeležen je postepeni porast broja parova, a značajniji porast poklapa se sa postavljanjem kućica za gnezđenje za ovu vrstu od 2006. do 2016. godine (Vučanović, 2006). U periodu od 10 godina populacija je porasla na poznatih 10 gnezdećih parova, a na još četiri teritorije nije zabeleženo gnezđenje. U pomenutom periodu istraživanja dugorepe sove, jedinice su konstatovane mahom na Vršačkim planinama, ali i u drugim delovima jugoistočnog Banata i van gnezdeće sezone, naročito zimi. Često su posmatrane kako love uz šumske puteve, stojeci na stablima koja se nalaze pored njih, na visinama od 3 do 10 m, i čekaju plen.

Tokom jesenje-zimskog perioda 2015/16. godine, zabeleženo je često dnevno zadržavanje dugorepih sova pored asfaltnih puteva van šume. Prvo posmatranje bilo je 3. 11. 2015., dok je poslednje zabeleženo 15. 2. 2016. godine, kada je pronađena dugorepa sova koja je stradala kao posledica udarca vozila. U Izbištu u centru sela, ispred zgrade Mesne zajednice, dana 26. 1. 2016., pronađena je jedna iscrpljena dugorepa sova, a kasnije je utvrđeno da je bila otrovana. U proteklom periodu, u samo dva navrata registrovano je zadržavanje dugorepe sove u naseljima na ovom području (Vučanović & Đorđević, 2008; Vučanović, 2010).

Takođe, tokom istog perioda dugorepe sove su posmatrane tokom čitavog dana kako stoje na istaknutim mestima duž asfaltnih puteva, i love. Nisu pokazivale strah od automobila koji su prolazili

Slika 1. Dugorepa sova *Strix uralensis* tokom dnevnog zadržavanja pored puta Vršac-Veliko Središte na saobraćajnom znaku (gore) i na električnom stubu (dole). Foto: M. Vučanović
Figure 1: Ural Owl *Strix uralensis* during its daily occurrence along the Vršac-Veliko Središte road, stranding on a traffic sign (up) and electric pole (down)

putevima, čak ni kada se automobil zaustavi. Odletele bi kada bi čovek izšao iz vozila, na rastojanju od oko 10 m od njega. Pozicije za lov često su menjale, svakih 5-10 min. Nakon ulovljenog plena, pauza do sledećeg lova bila je značajno duža (do sat vremena). Mesta koja su zauzimale za lov bila su: betonski i drveni električni stubovi, električne žice, drveni, betonski i metalni vinogradski stubovi, stabla uz puteve, saobraćajni znakovi (Slika 1), busenje zemlje i napuštene vinogradarske kuće. Najčešće su beležene na električnim stubovima. Lovile su posmatrajući teren ispod sebe. Poziciju bi menjale 5 do 10 minuta nakon neaktivnosti potencijalnog plena, leteći nisko iznad tla (1-3 m visine). Od 11 posmatranih napada na plen, tri su bila uspešna, i u sva tri slučaja plen je bio sitni glodar neutvrđene vrste. U jednom bezuspešnom lovnu meta je bio obični kos *Turdus merula*.

Najčešće su dugorepe sove posmatrane duž puta Vršac - Veliko Središte. U jednom slučaju posmatrana je jedna ptica pored puta između Straže i Jasenova, jedna pored puta između Kajtasova i Dubovca, u dva navrata jedna i dve ptice u okolini Bele Crkve (lokacijet Tri krsta), i u tri navrata u Malom Ritu po jedna ptica. Najveći broj ptica na ovoj deonici bio je četiri jedinke u jednom trenutku, koje su bile raspoređene u krugu prečnika od 1500 m (Tabela 1).

Tabela 1. Zimska posmatranja dugorepe sove *Strix uralensis* pored puteva van šuma u jugoistočnom Banatu

Table 1: Winter observations of Ural Owl *Strix uralensis* along the roads outside of forests in South-East Banat

Datum <i>Date</i>	Put <i>Road</i>	Broj jedinki <i>Number of individuals</i>
3. 11. 2015.	Vršac-Veliko Središte	1
23. i 24. 11. 2015.	Vršac-Veliko Središte	1
27. 11. 2015	Vršac-Veliko Središte	1
30. 11. 2015.	Vršac-Veliko Središte	1
1.12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	1
2. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	2
5. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	1
7. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	2
8. i 9. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	1
10. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	2
12. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	2
13. i 14. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	1
15. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	2
17. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	3
18. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	1
19. i 20. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	2
22. i 23. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	2
27. i 28. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	1
29. 12. 2015.	Vršac-Veliko Središte	2
2. 1. 2016.	Vračev Gaj-Stara Palanka (nasip embankment)	1
2. 1. 2016.	Vršac-Veliko Središte	2
3. 1. 2016.	Vršac-Veliko Središte	3
4. 1. 2016.	Vršac-Veliko Središte	1
7. 1. 2016.	Vršac-Veliko Središte	1
8. 1. 2016.	Vršac-Veliko Središte	3
9. 1. 2016.	Vršac-Veliko Središte	2

11. 1. 2016.	Vršac-Veliko Središte	2
13. 1. 2016.	Vršac-Veliko Središte	2
14. – 21. 1. 2016.	Vršac-Veliko Središte	1
22. 1. 2016.	Vršac-Veliko Središte	3
26. 1. 2016.	Vršac-Veliko Središte	1
26. 1. 2016.	Centar Izbište Center	1 (mrtva dead)
27–31. 1. 2016.	Vršac-Veliko Središte	1
1. 2. 2016.	Vršac-Veliko Središte	1
3. 2. 2016.	Straža-Jasenvo	1
10. 2. 2016.	Kajtasovo-Dubovac	1
15. 2. 2016.	Vršac-Veliko Središte	1 (stradala od automobila hit by the car)
16. 2. 2016.	Mali Rit (zemljani put dirty road)	1

LITERATURA

Rašajski, J. & Vučanović, M. (1998): Uralska sova (*Strix uralensis macroura*, Wolf, 1810), nova gnezdarica Vojvodine. Ciconia 7: 112–114.

Vučanović, M. (2006): Podaci o biologiji gnežđenja dugorepe sove *Strix uralensis* na Vršačkim planinama. Ciconia 15: 95–98.

Vučanović, M. (2010): Prisustvo dugorepe sove *Strix uralensis* u Vršcu. Ciconia 19: 189–190.

Vučanović, M. & Đorđević, I. (2008): Dugorepa sova *Strix uralensis* nađena i u Deliblatskoj peščari. Ciconia 17: 95–97.

Author's address: Milivoj Vučanović, Njegoševa 36, 26300 Vršac, mvukanovic3@gmail.com

Bearded Vulture *Gypaetus barbatus* again in Serbia Bradan *Gypaetus barbatus* ponovo u Srbiji

Ziletti, N.

Bradan *Gypaetus barbatus* nazvan Adonis, koji je izležen 2014., i u okviru programa reintrodukcije pušten iste godine u planinskom vencu Centralni Masiv u južnoj Francuskoj, te opremljen satelitskim odašiljačem, nakon obimnih lutanja, zabeležen je u Srbiji dana 14. i 15. 10. 2016. Prva lokacija na kojoj je satelit zabeležio boravak Adonisa bila je na padinama Miroča, blizu lokalitetu gde Đerdapska klisura izlazi iz tesnaca Mali Kazan, oko 480 m od desne obale Dunava, i oko 14 km severozapadno od najbližeg naselja Golubinje (istočna Srbija), gde je ptica registrovana 14. 10. 2016. u 16.00 h. Druga lokacija, na kojoj je Adonis zabeležen 15. 10. 2016 (u 9.00 h), nalazi se nizvodno od prve, 1,75 km jugoistočno od Tekije. Između ove dve pozicije, Adonis je najverovatnije prenočio u Nacionalnom parku "Đerdap". Ovo je prvi podatak o zadržavanju bradana u istočnoj Srbiji i u Nacionalnom parku "Đerdap", i prvi podatak o registrovanju ove vrste u Srbiji nakon 2001. godine.

Adonis is a male Bearded Vulture *Gypaetus barbatus* in its third calendar year (hatched in 2014), who travelled beyond the Carpathian range. He was released in 2014 in the mountain range of Massif Central (France), within the reintroduction program of

Grands Causses. This immature bird has travelled widely in Europe since June 2015.

The European reintroduction programs are based on the release of young individuals by the "Hacking" method. This technique is used since the beginning of the reintroduction programs of this species in the Alps. It consists of placing together in a natural cavity, 2 or 3 birds of 90 days of age. This is the age by which these birds are able to eat and prepare their food by themselves, are strong enough to face predators and are still young enough to identify the release site as their birthplace (this philopatric behaviour, innate in Bearded Vulture, involves a high percentage of birds returning to their release zone). Their learning and adaptation capacities are also in their optimal phase. These young vultures can leave the cavity when they wish and when they are physiologically ready. After fledging, the young birds emancipate gradually from the release site for several months.

Young Bearded Vultures are raised within structures belonging to the specific European captive breeding network for the Endangered European Species Program (EEP) coordinated by the Vulture Conservation Foundation under the organisation of the European Association of Zoos and Aquariums (EAZA). This network includes almost 40 zoos, animal parks and specialized breeding centres. Adonis comes from Ostrava Zoo (Czechia). A year after his release, Adonis left the Grands Causses and began a phase of erratic movements. He firstly crossed France and Belgium toward the North to Germany (as far as Hamburg), then returned back southward, in the Swiss Alps for two months, before spending the winter in the French Pre-Alps (Baronnies Provençales). Its GPS tag stopped sending data during this period (because of the insufficient charge of the battery). The bird was observed and identified thanks to its wing markings.

The following spring, its GPS tag has successfully restarted, allowing us to follow its journeys through the Carpathian Mountains. Adonis began his extraordinary excursion in May 2016. He first travelled to Austria and then in mid-June he left for the Slovak High Tatras, which he crossed, before leaving the mountains and embarking on a long visit to the plains of Poland, Belarus and Ukraine.

On 1 July 2016, Adonis reached the north of Romania (Figure 1) and spent nearly a month in the eastern Carpathians, notably in the Munții Maramureșului Natural Park, where it was observed and photographed by several ornithologists. The last sighting of a Bearded Vulture in Romania dated back almost 80 years ago.

Figure 1: Bearded Vulture *Gypaetus barbatus* named Adonis, photographed in Romania. Photo: Sebastian Bugariu
Slika 1: Bradan *Gypaetus barbatus* nazvan Adonis, fotografisan u Rumuniji

Figure 2: Points showing locations where Bearded Vulture Adonis has occurred in Serbia on 14 and 15 October 2016
Slika 2: Tačke koje pokazuju lokacije na kojima se bradan Adonis zadržavao u Srbiji 14. i 15. 10. 2016.

In late July he visited the Western Carpathians, including the Apuseni Nature Park. In early August, he returned to the High Tatras, where he settled for several months until early October 2016.

Finally, Adonis flew back again towards the south. He crossed Hungary to reach the Southern Carpathians on the 9 October. His explorations lead him to Oltenia and the border between Romania and Serbia. The last GPS locations revealed that Adonis crossed the Danube and flew over Serbia. Two positions were recorded at the eastern part of Đerdap National Park. The first location was near the exit zone of part of Đerdap Gorge called Mali Kazan, on slopes of Miroč Mt, some 480 m from the right bank of the Danube, and 14 km to the NW from Golubinje, the closest village (44.6091806°N, 22.2800855°E), on 14 October at 16:00 UTC. The second location was downstream, 1.75 km to the SE from village Takija, also above the forest area, on 15 October at 9:00 UTC (Figure 2). Between these two positions Adonis has most probably spend the night in Đerdap National Park.

Since 17 October 2016, its GPS tag has, once again, stopped working. Insufficient battery power is the cause of this lack of transmissions and consequently we do not have at this time, any news of the bird.

The mountainous regions of Europe, Asia and Africa are the natural range of distribution of Bearded Vulture, where it finds ideal flight conditions, steep cliffs to breed and open landscapes to forage for food. Flying over such large areas and exploring new areas is a normal behaviour for immature Bearded Vultures. These journeys to the north, though not common, happen regularly and occur usually in Spring. During the Summer of 2016, several other Bearded Vultures were observed in Belgium, the United Kingdom, Denmark and Germany.

Bearded Vulture was regularly considered as the rarest bird of prey in Serbia. It is not a breeding species anymore. The last breeding of one pair was recorded at Šara Mountain in the southernmost part of the country, close to the border with Albania during 1954/1955, according to (Grubač, 2013), or within the area of Mts. Šara and Nerodimka around 1956 (according to Vasić et al., 1985). The last individual in Serbia (before the described dwelling of Adonis) was

observed on Serbian part of Šara Mountain in 2001. On a basis of an overview given by Puzović (2000), the maximum number of pairs at the beginning of 20th century in Serbia was 9-11, with drastic decrease to 5-6 pairs in 1950's. During 1950s and 1960s individuals of all those pairs were poisoned during the massive actions of Wolf *Canis lupus* poisoning by poisoned baits, or killed by hunters as being considered a pests. Adonis is also the first Bearded Vulture registered ever in East Serbia (Puzović, 2000) and in Đerdap National Park (Grubač et al., 2013).

ACKNOWLEDGEMENTS

This project is funded by the program LIFE GYPCONNECT, financed by European Comission since September 2015, which consists of action "Restoration of connections between the Alpine and Pyrenean populations of Bearded Vulture (*Gypaetus barbatus*)".

REFERENCES

- Frey, H., Llopis Dell, A. & Treversier J. (2016): Criteria for the selection of hacking sites for the reintroduction of Bearded vulture. Pp: 5-6. LIFE14 NAT/FR/000050, LIFE GYPCONNECT "Restoration of connections between the Alpine and Pyrenean populations of Bearded vulture" – A1, Actualize protocol of selection of hacking sites.

Grubač, B. (2013): Status and conservation of vultures in Serbia. Pp: 30-33. In: Andevski, J. (ed.): Vulture Conservation in the Balkan Peninsula and Adjacent Regions - 10 Years of Vulture Research and Conservation. Vulture Conservation Foundation & Frankfurt Zoological Society, Ohrid.

Grubač, B., Milovanović, Z. & Šekler, M. (2013): Ptice Đerdapa – The Birds of Djerdap. JP „Nacionalni park Đerdap“, Zavod za zaštitu prirode Srbije i Veterinarski specijalistički institut „Kraljevo“, Donji Milanovac.

Puzović, S. (2001): Atlas of birds of prey of Serbia – their breeding distribution and abundance 1977-1996. Institute for Nature Conservation of Serbia, Belgrade.

Vasić, V., Grubač, B., Sušić, G. & Marinković, S. (1985): The status of birds of prey in Yugoslavia, with particular reference to Macedonia. Pp. 45–53. In: Newton, I. & Chancellor, R. (eds): Conservation studies on raptors. ICBP, Cambridge

Author's address: Noémie Ziletti, LPO Grands Causses, Le Bourg – 12720 Peyreleau, France, noemie.ziletti@lpo.fr

First records of Egyptian Vultures *Neophron percnopterus* from Bulgaria occurring in Serbia Prvi podaci o zadržavanju bele kanje *Neophron percnopterus* iz Bugarske u Srbiji

Dobrev, V.

Dve jedinke bele kanje *Neophron percnopterus*, izležene u istočnim Rodopima, u Bugarskoj, koje su obeležene satelitskim odašiljačem, boravile su tokom svog prvog povratka iz područja zimovanja, između ostalih zemalja, i u Srbiji. Jedinka Dobromir, izležena 2012, boravila je tokom prve godine nakon povratka sa zimovanja, od 13. do 16. 7. 2014. u okolini Niša i Prizrena, dok je 18. 7. 2015. zabeležena kod Dušanovca (istočna Srbija), nakon čega je prešla u Rumuniju. Jedinka Sani, izležena 2013. boravila je 1. i 2. 7. 2016. u okolini Dimitrovgrada, Niša, Podujeva i Vranja.

Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* is a medium-sized scavenger distributed throughout southern Europe, North, West, Central and East Africa, the Middle East, Transcaucasia, Central Asia and the Indian subcontinent (Ferguson-Lees & Christie, 2001). Because of consistent and steep decline throughout its range, in 2007 the species was up listed from Least Concern to Endangered in the IUCN Red List (Birdlife International, 2008). The global

population is estimated at 20,000 – 61,000 individuals (Birdlife International, 2014) with 3,300 – 5,050 breeding pairs in Europe (Íñigo et al., 2008). The species was once numerous all over the Balkans, with hundreds of pairs, but has rapidly declined over the whole Peninsula and became extinct in Croatia (Sušić, 1993), Montenegro (Ljucović, 1995), Bosnia and Herzegovina (Marinković et al., 2007), and probably in Serbia (Grubač, 1999). Currently, the Balkan population of Egyptian Vulture consists of only about 80 pairs, which are concentrated into several clusters in Bulgaria, FYR of Macedonia, Greece, Albania and Turkey (Velevski et al., 2015). The last two breeding pairs of Egyptian Vulture in Serbia were recorded in Suva Mountain in the period 1999–2004 and till 2011 there have been observations only of single, paired or trios of birds together in foraging, dispersion and migration mainly in the southern, eastern and south-western parts of Serbia (Grubač 2013).

In the period between 2010 and 2016, a total of 23 juvenile Egyptian Vultures from Bulgaria, Greece, FYR of Macedonia and Albania were tagged with solar-powered 45-g GPS satellite transmitters (Microwave Telemetry; www.microwavetelemetry.com) to study the migration and wintering grounds, dispersal and the home ranges of the species. The transmitters were fitted to the birds' backs using a Teflon ribbon harness in a backpack configuration, when they were about 65 days old. The entire transmitter equipment did not exceed 3% of the birds' body mass, and was unlikely to influence mortality of soaring migrants (Klaassen et al., 2014). The transmitters were set to record the precise GPS location of each bird in every two hours.

Only 3 of 23 juvenile birds tagged between 2010 and 2016 are still active, and have ever come back to their natal areas in the Balkans – Dobromir and Iliaz (tagged in 2012) and Sanie (tagged in 2013). However only Dobromir and Sanie did a long dispersal movements during their visits to the Balkans, and thus visited neighbouring countries where the species was considered extinct (Grubač, 2013).

Table 1: Geographic coordinates and habitat type of places visited by Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* Dobromir in 2014 and 2015 in Serbia

Tabela 1: Geografske koordinate i stanišni tipovi liokaliteta koje je posetila bela kanja *Neophron percnopterus* Dobromir 2014. i 2015. u Srbiji

Date Datum	Coordinates Koordinate	Habitat Stanište	Location (the closest settlement) Lokalitet (najbliže naselje)
13. 7. 2014.	43.45750°N 22.06183°E	grassland <i>livada</i>	Plužina
13. 7. 2014.	43.47783°N 22.11100°E	river canyon <i>kanjon reke</i>	Svrljiški Timok River near Niševac Kanjon Svrliškog Timoka kod Niševca
14. 7. 2014.	43.45683°N 21.99867°E	farm <i>farma</i>	Slivje
14. 7. 2014.	42.18217°N 20.67933°E	line of trees <i>drvored</i>	Poslište
14. 7. 2014.	42.16467°N 20.65167°	grassland <i>livada</i>	Žur
14. 7. 2014.	42.18767°N 20.63600°E	forest patch <i>šumarak</i>	about 7 km to the W from Prizren oko 7 km zapadno od Prizrena
15. 7. 2014.	42.20683°N 20.63333°E	cliffs <i>litice</i>	Muradem
15-16. 7. 2014.	41.94450°N 20.68183°E	cliffs <i>litice</i>	Restelica
18. 7. 2015.	44.29767°N 22.52383°E	settlement <i>naselje</i>	Dušanovac

Figure 1: The movement of Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* Dobromir in 2014 in the area of Niš and the village of Niševac
 Slika 1. Kretanje bele kanje *Neophron percnopterus* Dobromira u 2014. na području Niša i oko sela Niševca

Dobromir was hatched in the north of Bulgaria in 2012 and since then have returned in three consecutive years to the Balkans (2014–2016). During its first return in 2014, between 13 and 14 July, Dobromir roosted in a canyon of the Svrliški Timok River in the area of the village of Niševac (situated 6 km to the N from Svrlijig, E Serbia) and then it headed to Prizren (Kosovo), where it stayed between 14 and 15 July, and roosted in a small forest patch close to the highway Priština–Prizren (about 7 km to the W from Prizren). On 15 July Dobromir went 27 km southwest and spent the night on the cliffs of Restelička River, just 1 km away from the village of Restelica. On 16 July in the morning the bird entered FYR of Macedonia (Figure 1). In 2015 Dobromir flew over the area of Dušanovac and Podvrška (E Serbia) on the 18 of July on its way to Romania.

Sanie was hatched in the Rhodope Mountains, Bulgaria in 2013, and during its first visit of the Balkans in 2016, the bird visited

the areas of Niš, entering close to Dimitrovgrad on 1 July in the morning. Later the bird visited most probably a waste dump site close to the village of Donja Dubnica (Kosovo), then it headed to village Milivojce, where it roosted on a tree, just 300 m to the N from the village (about 6 km to the W from the town of Vranje). On 2 July Sanie headed SE and close to the villages of Preobraženje i Nastavce changed the direction to SW and left Serbia.

These are the first records of Egyptian Vultures from Bulgaria to perform long-distance dispersal movements across the breeding grounds and the Balkans, to former breeding areas such as some of the visited ones in Serbia.

The Egyptian Vulture is a long distance migrant, that is flying thousands of kilometers to reach its' wintering grounds in Africa (Meyburg et al., 2004). Egyptian Vultures from the Balkans overwinter in a quite large area of sub-Saharan Africa, from Nigeria in the

Table 1: Coordinates and habitat type of places visited by Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* Sanie in 2016 in Serbia
 Table 2. Koordinate i tipovi staništa lokaliteta na kojima je boravila bela kanja *Neophron percnopterus* Sani 2016. u Srbiji

Date Datum	Coordinates Koordinate	Habitat Stanište	Location (the closest settlement) Lokacija (najbliže naselje)
1. 7. 2016.	43.04033°N 22.77867°E	Shrubland Žbunje	Dimitrovgrad
1. 7. 2016.	43.38483°N 21.87567°E	Shrubland Žbunje	Niš
1. 7. 2016.	42.97667°N 21.22867°E	Dump site Smetlište	Donja Dubnica
1. 7. 2016.	42.55383°N 21.57233°E	Forest Šuma	1.4 km W of Berivojce 1,4 km Z od Berivojca
1. 7. 2016.	42.53500°N 21.80833°E	Forest Šuma	Milivojce
2. 7. 2016.	42.53750°N 21.82233°E	Forest edge Rub šume	Milivojce
2. 7. 2016.	42.46750°N 21.95050°E	Forest Šuma	Preobraženje i Nastavce

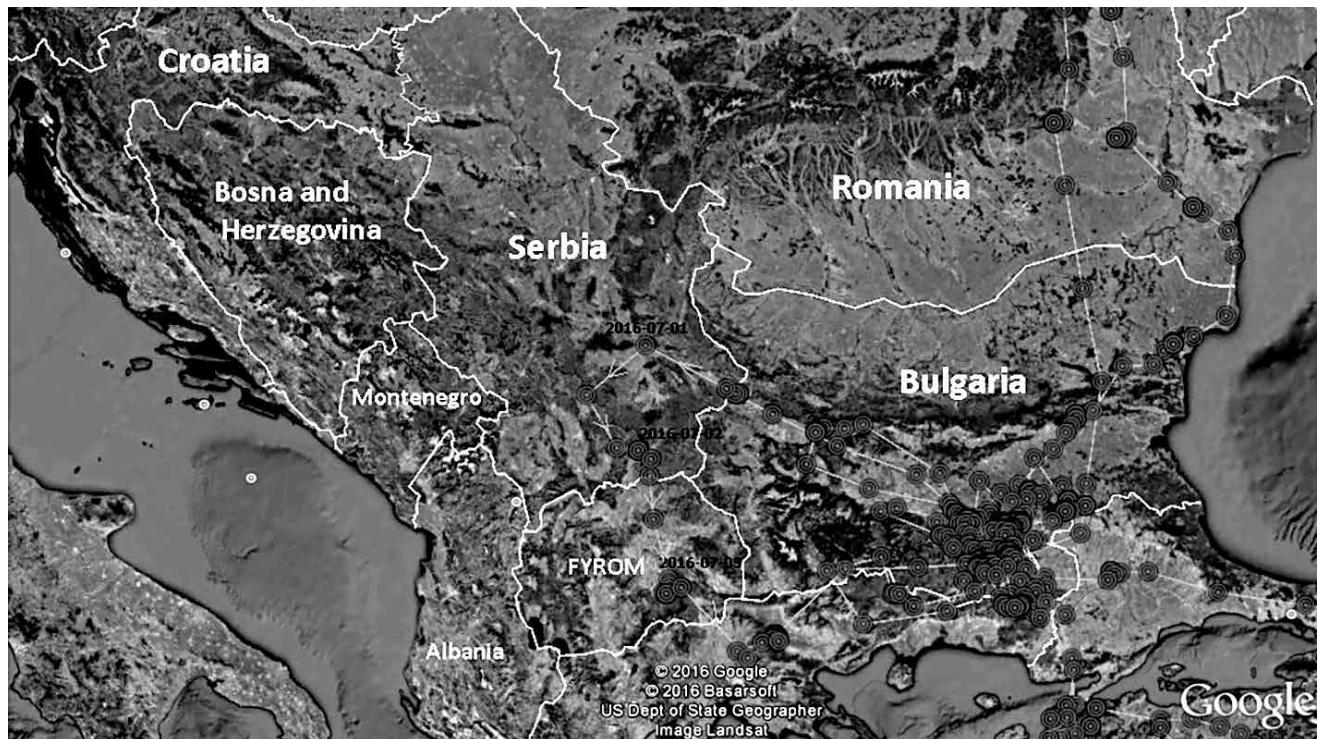

Figure 2: The movement of Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* named Sanie in 2016 through Serbia, FYR of Macedonia, Romania and its' natal area in the Eastern Rhodopes, Bulgaria

Slika 2. Kretanje bele kanje Neophron percnopterus Sani tokom 2016. u Srbiji, Makedoniji i Rumuniji, kao i na području na kome se izlegla, u Istočnim Rodopima, u Bugarskoj

west to Ethiopia in the east. Juvenile Egyptian Vultures suffer a high mortality rate during their first migration due to different reasons, but mostly because of suboptimal navigation. Hence, small number of juveniles survive the first migration, with their survival rate increasing with time. Subsequently only 13% (n=23) could make it to the breeding grounds again at least 1.5 years later (Oppel et al., 2015). During their first visits of the natal areas, Egyptian Vultures are also tending to make a long dispersal movements across the whole Balkans, and to visit former breeding areas such are some of the places visited by Dobromir and Sanie in the area of Niš, in Serbia. This could be provoked by their phylopatric instincts when visiting the breeding grounds and also the birds could be attracted by the presence of other vulture species and food sources which could shape their dispersal movements (Carrete et al., 2007; Inigo et al., 2008; Sen et al., 2011; Grubač et al., 2014).

Visiting and exploring of new areas by immature birds could also play a role in a future recolonisation of the areas where nowadays the species is considered extinct, or it is on the edge of extinction. For the period 2007 – 2016, we have two cases of birds hatched in the core area of the species in the Rhodopes, Bulgaria which have recolonised abandoned breeding sites hundreds kilometers away - one in the north of Bulgaria, and one in the Central-North Greece (BSPB, unpublished data). If birds from the core areas of the species can disperse and occupy abandoned territories, then a recolonisation process is possible, especially if the core population of the Egyptian Vulture in FYR of Macedonia and Bulgaria stabilize, and the conditions in the abandoned breeding territories improve (availability of food, lack of poisoning, etc). In that sense, dwelling of Dobromir in Svrliški Timok River Gorge is very important, as this species was recorded there 68 years ago, on 12 May 1948 (Matvejev, 1950). This is also valid for areas such are some in Serbia, where Griffon Vulture *Gyps fulvus* population is increasing, and where there are available food sources (Grubač, 2013).

ACKNOWLEDGEMENTS

The satellite telemetry of the Egyptian vulture in Bulgaria and Greece in the period 2012-2016 was implemented under the LIFE+ project "The Return of the Neophron" (LIFE10 NAT/BG/000152) funded by the European Union and co-funded by the A. G. Leventis Foundation and MAVA Foundation.

REFERENCES

- BirdLife International (2008): *Neophron percnopterus*. In: IUCN 2010. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2010.2. www.iucnredlist.org
- Carette, M., Grande, J., Tella, J., Sanches-Zapata, J., Donazar, J., Diaz-Delgado, R. & Romo, A. (2007): Habitat, human pressure and social behavior: Partialling out factors affecting large-scale territory extinction in an endangered vulture. *Biological Conservation* 136: 143-154.
- Ferguson-Lees, J. & Christie, D. (2001): *Raptors of the world*. Christopher Helm, London.
- Grubač, B. R. (1999): The Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* (Linnaeus, 1758) in Serbia. *Protection of Nature* 51: 123-131.
- Grubač, B. R. (2013): Status and conservation of vultures in Serbia. In: Andevski, J. (eds): *Vulture conservation in the Balkan peninsula and adjacent regions: 10 years of research and conservation*. pp. 30-34. In: *Vulture Conservation Foundation*, Skopje
- Grubač, B., Velevski, M. & Avukatov, V. (2014): Long-term population decline and recent breeding performance of the Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* in Macedonia. *North-Western Journal of Zoology* 10: 25-35.
- Inigo, A., Barov, B., Orhun, C. & Gallo-Orsu, U. (2008): Action plan for the Egyptian Vulture *Neophron percnopterus*

in the European Union. BirdLife International & European Commission, Brussels.

Klaassen, R.H.G., Hake, M., Strandberg, R., Koks, B.J., Trierweiler, C., Exo, K.-M., Bairlein, F. & Alerstam, T. (2014): When and where does mortality occur in migratory birds? Direct evidence from long-term satellite tracking of raptors. *J. Anim. Ecol.* 83: 176–184.

Ljucović, V. (1995): For the birds of the canyon of river Cijevna and the mountain Kaženik in the eastern Montenegro. *Ciconia* 5: 67-68.

Marinković, S., Orlandić, L. Micković, B. & Karadžić, B. (2007): Census of vultures in Herzegovina. *Vulture News* 56: 14-28.

Matvejev, S. (1950): Rasprostranjenje i život ptica u Srbiji. Srpska akademija nauka, Beograd.

Meyburg, B-U., Gallardo, M., Meyburg, C. & Dimitrova, E. (2004): Migrations and sojourn in Africa of Egyptian vultures (*Neophron percnopterus*) tracked by satellite. *J. Ornithol.* 145: 273–280.

Oppel, S., Dobrev, V., Arkumarev, V., Saravia, V., Bounas, A., Kret, E., Velevski, M., Stoychev, S. & Nikolov, S.C. (2015): High juvenile mortality during migration in a declining population of a long-distance migratory raptor. *Ibis* 157 545–557.

Susic, G. (1993): Re-introducing extinct bird species to areas in Croatia - utopia or reality? *Social Ecololy*, 2: 91–97.

Şen, B., İsfendiyaroğlu, S. & Tavares, J. (2011): Egyptian vulture (*Neophron percnopterus*) Research & Monitoring 2011 Breeding Season Report-Beypazarı, Turkey. Doğa Derneği, Ankara, Turkey.

Velevski, M., Nikolov, S. C., Hallmann, B., Dobrev, V., Sidiropoulos, L., Saravia, V., Tsakiris, R., Arkumarev, V., Galanaki, A., Kominos, T., Stara, K., Kret, E., Grubac, B., Lisicanec, E., Kastritis, T., Vaylyis, D., Topi, M., Hoxha, B. & Oppel, S. (2015): Population decline and range contraction of the Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* on the Balkan Peninsula. *Bird Conservation International* 25: 440 - 450.

Authors' address: Vladimir Dobrev, Bulgarian Society for the Protection of Birds/BirdLife Bulgaria, Leonardo da Vinci 5, Plovdiv 4000, Bulgaria, vladimir.dobrev@bspb.org

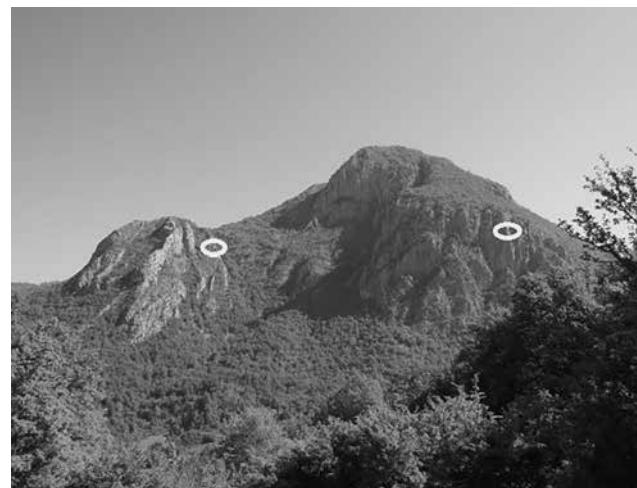
Gnežđenje beloglavog supa *Gyps fulvus* na Velikom Oštiku u Polimlju Breeding of Griffon Vulture *Gyps fulvus* at Veliki Oštik in Lim River valley

Puzović, S.

On Veliki Oštik Mt, on its southern slopes, above Lim river walley and Potpeć accumulation, two breeding pairs of Griffon Vulture *Gyps fulvus* were observed on 22 May 2016. This is the first confirmed record of Griffon Vulture breeding in Lim river walley.

Tokom istraživanja faune ptica Velikog Oštika (1283 m n. v.), koji se strmo uzdiže iznad klisure Lima i Potpeće akumulacije, uz selo Čelice (UTM CP91), pronađena su dva gnezdeća para beloglavog supa *Gyps fulvus* na južnim padinama stenovitog visa, 22. 5. 2016. Jedan par se gnezdio u istočnom delu stenja (960 m n. v.), na glavnoj stenovitoj padini okrenutoj ka zaseoku Ripe. Odrasle ptice su više puta uletale u potkapinu u stenju, ali samo gnezdo nije bilo moguće videti. Drugi par se gnezdio na sporednoj zapadnoj steni (950 m n. v.), ispod manje livade na sedlu ka Velikom Oštiku.

Jedna odrasla ptica je bila na gnezdu u potkapini stene okrenutoj ka jugoistoku, u kome se nalazio jedan mladunac u paperju, dok je druga odrasla ptica kasnije došla i kružila iznad stenja. Ovo je prvi dokaz gnezđenja beloglavog supa na Velikom Oštiku i uopšte u Polimlju. Najbliža poznata kolonija nalazi se u klisuri Uvca kod Radoinje (Grubač, 2016), udaljenoj oko 10 km.

Slika 1. Masiv Velikog Oštika, padina ka Limu, sa položajima gnezda beloglavog supa *Gyps fulvus* 22. 5. 2016. Foto: S. Puzović

Figure 1: Massif of Veliki Oštik Mt. Above Lim river, with the positions of Griffon Vulture's nests, 22 May 2016.

LITERATURA

Grubač, B. (2016): Beloglavi sup *Gyps fulvus*. Zavod za zaštitu prirode Srbije, Beograd.

Author's address: Slobodan Puzović, Doža Đerđa 19, 21000 Novi Sad, spuzovic@sbb.rs

Kliktaš *Clanga pomarina* na hranilištu za ptice grabljivice na Vršačkim planinama Lesser Spotted Eagle *Clanga pomarina* on a raptor feeding site on Vršac Mountains

Vučanović, M.

One Lesser Spotted Eagle *Clanga pomarina* was observed eating carrion of domestic piglet on raptor feeding site on Vršac Mountains (Banat) on 23 September 2009, 9 October 2013 and 3 September 2014, respectively.

Prvo posmatranje kliktaša *Clanga pomarina* na hranilištu na kome se ostavlaju leševi za ptice grabljivice na Vršačkim planinama registrovano je 23. 9. 2009, kada je posmatrana jedna polno zrela jedinka. Sa gavranima *Corvus corax* i mišarima *Buteo buteo* hranila se klaničnim odpadom svinja. Drugi slučaj je zabeležen 9. 10. 2013 (slika 1), kada se jedan adultni primerak hranio leševima domaće prasadi, zajedno sa gavranima. Treći put ova pojava registrovana je 3. 9. 2014. godine, kada se jedna polno nezrela jedinka hranila leševima uginulim svinja.

U svrhu monitoringa sisara koji dolaze na hranilište nekoliko prasadi sklonjeno je u bagremar koji se nalazio neposredno uz hranilište,

u nadi da ga ptice neće rado posećivati zbog gustiša, i zato što je obilje iste hrane bilo dvadesetak metara dalje na platou. Pored gavrana, među pticama, za koje se očekivalo da će pronaći ponuđenu hrenu našao se i kliktaš. Na hrani se zadržao 31 minut. Hranilište se nalazi u centralnom delu Vršačkih planina, ispod vrha „Lisičija Glava“.

Slika 1: Kliktaš *Clanga pomarina* hrani se lešom domaćeg praseta, Vršačke planine, 9. 10. 2013. Foto: M. Vučanović

Figure 1: Lesser Spotted Eagle *Clanga pomarina* eating carcass of domestic piglet, Vršac Mountains, 9 October 2013

Na području Vršačkih planina kliktaš je bio prisutan na gnezdenju tokom prethodnog i početkom tekućeg veka (Rašajski & Pele, 1993; Vučanović & Đorđević, 2009). Gnezdi se 1-2 para, sa a 2 do 3 polno nezrele jedinke se povremeno viđaju u lovnu na Vršačkim planinama, u Malom Ritu i u dolini reke Karaš.

LITERATURA

Rašajski, J. & Pelle, I. (1993): Ptice Vršačkih planina. Matica Srpska, Novi Sad.

Vučanović, M. & Đorđević, I. (2009): Orao kliktaš *Aquila pomarina* gnezdi se ponovo na Vršačkim planinama. Ciconia 18: 192-194.

Author's address: Milivoj Vučanović, Njegoševa 36, 26300 Vršac, mvucanovic@gmail.com

Crni orao *Clanga clanga* u Pocerini kod Petkovice Greater Spotted Eagle *Clanga clanga* in Pocerina Region near Petkovica

Puzović, S.

On the northern foothill of Cer Mt. and the edge of Mačva Lowland, near Petkovića village, and Vlaška Stream W Serbia (95 m n. v), one juvenile Greater Spotted Eagle Clanga clanga was observed on 20 January 2013 on 10 h. Bird has stood on a branch of a Willow. This is the first record of Greater Spotted Eagle on the Cer Mt. and that part of Mačva Lowland.

Tokom istraživanja faune ptica severnih padina Cer, uz rub njegovog pobrda i ravnicu Mačve, 600 m zapadno od naselja Petkovića, uz potok Vlaška koji se uliva u potok Suti Grm, na lokalitetu Štorovača (95 m n. v, UTM CQ74), uočena je, dana 20. 1. 2013.

u 10 h, mlada jedinka crnog orla *Clanga clanga*. Ptica je stajala na usamljenom drvetu vrbe uz potok, okruženim obradivim površinama. Nakon kraćeg zadržavanja, odletela je ka dolini Mačve, u pravcu naselja Ribari. Šire područje Petkovice je redovno posećivano u periodu 2000-2016, ali crni orao nije više nikada zabeležen. Ovo posmatranje je prvi slučaj pojавljivanja crnog orla u tom delu Srbije.

Author's address: Slobodan Puzović, Doža Đerdža 19, 21000 Novi Sad, spuzovic@sbb.rs

Suri orao *Aquila chrysaetos* u Specijalnom rezervatu prirode "Pašnjaci velike droplje" Goldern Eagle *Aquila chrysaetos* in Great Bustard Pastures Special Nature Reserve

Jančić, J.

*One juvenile Golden Eagle *Aquila chrysaetos* was observed in Great Bustard Pastures Special Nature Reserve (8 km to the west from Mokrin, Banat). Records of Golden Eagle in Vojvodina are very rare.*

Dana 26. 10. 2016 oko 13.30 posmatrana je jedna mlada jedinka surog orla *Aquila chrysaetos* na području Specijalnog rezervata prirode "Pašnjaci velike droplje". Ptica je viđena između Centra za posetioce i Jančićevog salasha, oko 8 km zapadno od Mokrina ($45^{\circ}55'36.69''$ N, $20^{\circ}18'17.03''$ E). Letela je od severa-severozapada prema zapadu, u termalu, bez menjanja visine leta, po lepoti i sunčanom vremenu sa blagim vetrom (Slika 1).

Slika 1: Suri orao *Aquila chrysaetos*, Specijalni rezervat prirode "Pašnjaci velike droplje", 26. 10. 2016. Foto: J. Jančić

Figure 1: Golden Eagle *Aquila chrysaetos*, Great Bustard Pastures Special Nature Reserve, 26 October 2016

Author's address: Joca Jančić, Ive Lole Ribara 37, 23303 Mokrin, joca.jancic@gmail.com

Dva nalaza surog orla *Aquila chrysaetos* u Vojvodini u periodu 2010-2015 Two findings of Golden Eagle *Aquila chrysaetos* in Vojvodina in the period between 2010-2015

Stojnić, N.

*One immature Golden eagle *Aquila chrysaetos* was observed on northern slopes of Fruška Gora Mt., 2.7 km to the SW from Beočin*

(Srem). In September 2015 one immature Golden Eagle *Aquila chrysaetos* was found dead 8 km to the NE from Mošorin on the right bank of the Tisa River.

U radu su prikazana dva podatka o mladim surim orlovima *Aquila chrysaetos* u Vojvodini od 2010. do 2015. godine. Ova vrsta je u Vojvodini od 1959. do 2010. zabeležena samo jednom (Šćiban i sar., 2015).

Dana 29. 5. 2010. godine posmatran je *immaturus* surog orla na severnim padinama Fruške gore, lokalitet Komesarovac, 2,7 km jugozapadno od Beočina ($45^{\circ}11'22.05''N$, $19^{\circ}41'53.74''E$). Leteo je nisko nad brdima u trajanju od oko pola časa i u više navrata je napadan od strane mišara *Buteo buteo* i gavrana *Corvus corax*. Izvedeno je oko pet napada obrušavanjem, a suri orao je na njih svaki put odgovarao okrećući se u letu na leđa i pružajući kandže ka napadačima. Komesarovac je lokalitet relativno strmih padina obraslih travnom vegetacijom, po čemu odudara od tipičnog fruškogorskog blago zatalasanog, šumovitog pejsaža. Navedene osobine prostora omogućavaju izvođenje vazdušnih akrobacija nisko nad tlom. Kao i prethodni nalaz surog orla na Fruškoj gori, koji je bio na kamenolomu (Stojnić i sar., 2009), i ovaj je na prostoru koji svojim reljefnim osobinama nalikuje planinskim strmim predelima.

Drugi nalaz potiče iz septembra 2015. godine, iz okoline mrtvaje Vrbica, na desnoj obali Tise, 8 km severoistočno od Mošorina ($45^{\circ}20'58.50''N$, $20^{\circ}14'33.63''E$). Mrtvu pticu pronašli su ribolovci, koji su isčupali četiri primarna letna pera. Dva meseca nakon nalaza, pera su predata autoru ovog rada, uz informaciju da potiču sa mrtvog orla. Dobijena pera su upoređena sa perima sa prepariranim pticama prirodnjačke zbirke Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode. Na osnovu karakterističnih mrko-belih polja nedvosmisleno je utvrđeno da ne mogu pripadati nijednoj drugoj vrsti ptice osim *immaturus* surom orlu (Slike 1. i 2.).

ZAHVALNICA

Autor ovog rada zahvaljuje se Jovgenu Mudri, koji je dobio pera surog orla od ribolovaca i preneo priču o njihovom nalazu.

LITERATURA

Stojnić, N., Vig, L., Ber, A. (2009): Posmatranje surog orla *Aquila chrysaetos* na hraništu na Fruškoj gori. Ciconia 18: 196-197

Slika 1. Primarna letna pera surog orla *Aquila chrysaetos*, pronađena u okolini mrtvaje Vrbica kod reke Tise. Foto:

Vladimir Dobretić

Figure 1: Primaries of Golden Eagle *Aquila chrysaetos* found in vicinity of Vrbica oxbow, close to the river Tisa

Slika 2. Preparat *immaturus* surog orla *Aquila chrysaetos* iz prirodnjačke zbirke Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode, na kojem se vide odgovarajuća pera. Foto: Vladimir Dobretić

Figure 2: Stuffed Golden Eagle *Aquila chrysaetos* from the collection of Institute for Nature Conservation of Vojvodina Province, with adequate feathers marked

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V., Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Author's address: Nikola Stojnić, Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, Radnička 20a, 21000 Novi Sad, nikola.stojnic@pzzp.rs

Potvrđeno gnežđenje eje livadarke *Circus pygargus* u centralnom Banatu Confirmed breeding of Montagu's Harier *Circus pygargus* in Central Banat

Radišić, D., Mirić, R., Velaja, L. & Vukotić, M.

A pair of Montagu's Harrier Circus pygargus with three newly fledged chicks was recorded near Arača monastery (Banat) on 2 July 2015. The male was a subadult individual, but it was easy to distinguish it from juveniles, that were often landing on the dirty road close to the car with observers. Nest was probably situated in nearby wheat parcel. Family of Montagu's Harriers was not found at the site during next visit, on 13 July 2015 and during summer of 2016. This was the first case of confirmed breeding of Montagu's Harrier in central Banat.

Dana 2. 7. 2015 u okolini manastira Arača, na velikoj parseli pod pšenicom uz makadamski put koji vodi do samog manastira ($45.646285^{\circ}N$, $20.260614^{\circ}E$), posmatrana je grupa od pet eja liva-darki *Circus pygargus*. Najpre je uočena jedinka koja je na osnovu sivog perja u repu i nekoliko sivih pera u sekundarnim vilama određena kao subadultni mužjak (Slika 1). Nakon toga, nad pšenicom i makadamskim putem, uočeni su odrasla ženka i tri nedavno izletela mladunca (Slika 1). Mladunce je bilo moguće jasno razlikovati od odraslih po neuvežbanom letu i po tipičnoj obojenosti. Mladunci su u više navrata sletali na makadamski put, relativno blizu terenskog automobila, gde su čistili perje i osmatrali. Pored toga, uočeno je da su mladunci pratili roditelje. Posmatranje je trajalo oko 15 minuta i ptice su sve vreme lovile nad njivama sa pšenicom ili se odmarale na putu. Verovatno je gnezdo tog para, sačinjenog od odrasle ženke i subadultnog mužjaka, bilo smešteno u njivi sa pšenicom, a mladunci su ga napustili nekoliko dana pre posmatranja.

Na opisanom lokalitetu eje livadarke nisu posmatrane prilikom prethodnog obilaska terena 19. 6. 2015 i tokom narednog obilaska, 13. 7. 2015, kada je pšenica već bila požnjevena. U oba slučaja na lokalitetu nije sprovedeno duže posmatranje. Takođe, vrsta nije zabeležena prilikom više obilazaka područja u toku leta 2016, kada su na njivama oko Arače dominirali suncokret i kukuruz.

Slika 1. Subadultni mužjak (levo) i nedavno izleteli mladunac (desno) eje livadarke *Circus pygargus* u blizini manastira Arača,

2. 7. 2015. Foto: D. Radišić

Figure 1: Subadult male (left) and newly fledged juvenile (right)

Montagu's Harrier *Circus pygargus* near Arača Monastery
on 2 July 2015

Eja livadarke je potvrđena gnezdarica severnih delova Bačke i Banata i planinskih visoravnih u jugozapadnoj Srbiji, dok je gnežđenje verovatno i moguće na više lokaliteta u jugoistočnoj, zapadnoj i istočnoj Srbiji (Puzović et al., 2015). U Vojvodini se populacija procenjuje na 3-5 gnezdećih parova lokalizovanih na širem području oko SRP „Pašnjaci velike droplje“ i IBA „Subotička jezera i pustare“ (Ham & Marinković 2000, Puzović et al 2009). Lokalitet Arača nalazi se na rubu IBA „Slano Kopovo“, gde vrsta nikada nije smatrana gnezdaricom (Puzović et al., 2009). Uslovi za gnežđenje eje livadarke na području centralnog Banata postoje, a vrsta je u toku jula i avgusta u periodu 2013-2016. u više navrata posmatrana na pašnjacima i livadama u okolini Novog Miloševa, Kumana, Novog Bečeja i Taraša, ali bez indicija gnežđenja (Radišić, neobjavljeni podaci). Moguće je da se eja livadarke povremeno gnezdi na području centralnog Banata, ali gnežđenje nije redovno usled promjenjivih uslova (smena ratarskih kultura i različitog načina korišćenje livada i pašnjaka).

LITERATURA

Ham, I. & Marinković, S. (2000): Eja livadarka (*Circus pygargus*). In: Puzović, S. (ed.): pp.81-86. Atlas ptica grabljičica Srbije. Zavod za zaštitu prirode Srbije, Beograd.

Puzović, S., Radišić, D., Ružić M., Rajković, D., Radaković, M., Pantović, U., Janković, M., Stojnić, N., Ščiban, M., Tucakov, M., Gergelj, J., Sekulić, G., Agošton, A. & Raković, M. (2015). Ptice Srbije: procena veličina populacija i trendova gnezdarica 2008–2013. Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije i Prirodno-matematički fakultet, Departman za biologiju i ekologiju, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.

Puzović, S., Sekulić, G., Stojnić, N., Grubač, B. & Tucakov, M. (2009). Značajna područja za ptice u Srbiji – IBA. Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, Zavod za zaštitu prirode Srbije & Pokrajinski sekretarijat za zaštitu životne sredine i održivi razvoj, Beograd.

Authors' addresses: Dimitrije Radišić, Momčila Tapavice 12, 21000 Novi Sad, dimitrije.radicic@gmail.com; Radislav Mirić, Branka Radičevića 3, 21215 Turija, mir.radislav@gmail.com; Lea Velaja, Beogradski put 8, 24224 Stari Žednik, leavelaja@hotmail.com; Milan Vukotić, Radanovac 72, 24000 Subotica, mvukota@rocketmail.com

Posmatranja zimskih jata planinske ušate ševe *Eremophila alpestris* na Goliji i Trojanu Observations of winter flocks of Horned Lark *Eremophila alpestris* on Golija Mt. and Trojan Hill

Vučković, V.

Winter flock of Horned Lark Eremophila alpestris was observed on Golija Mt. (SW Serbia) on 18 November 2012: 6 birds were feeding along the road leading towards Jankov Kamen, on a bare ridge, 5 km from Brnjica - Duga Poljana road (1445 m a. s. l). Flock of 25 Horned Larks was observed on Trojan Hill (1 km to the S of Krnja Jela, 1351 m a. s. l) on 10 November 2014.

Dana 18. 11. 2012. Željko Kaličanin i ja posmatrali smo jato od 6 planinskih ušatih ševa *Eremophila alpestris balcanica* na planini Goliji. Ptice su se hranile pored puta ka Jankovom kamenu. Mesto posmatranja je ogoljeni greben ($43^{\circ}18'49''N$, $20^{\circ}13'58''E$, 1445 m n. v) udaljen oko 5 km od puta Brnjica - Duga Poljana. Vreme je bilo sunčano, tiho i bez snežnog pokrivača. Dana 10. 11. 2014. na užvišenju Trojan (zaobljeno brdo na istočnom obodu Pešterskog polja; $43^{\circ}06'33''N$, $20^{\circ}09'36''E$, 1351 m n. v), Vukas Vučković i ja posmatrali smo jato od 25 planinskih ušatih ševa. Tlo na Trojanu je kamenito, delimično obraslo oskudnom vegetacijom. Na Trojanu su se ranije gnezdila 2-4 para ušate ševe (Puzović et al., 2009). Na jugoistočnoj strani, pri vrhu brda, posmatrali smo i fotografisali nekoliko ptica koje su intenzivno tražile hranu. Dozvolile su nam da se približimo na rastojanje od desetak metara. Kasnije smo krenuli obodom brda i primetili više ptica. Ptice su uzletele i u brzom letu južnom stranom se izgubile iz vidokruga. Pregledom fotografija (Slika 1) ustanovili smo da su u tom jatu bile 23 ptice. Vreme je bilo bez vetra, toplo ($13,7^{\circ}C$ u 14 h na stanici u Karajučića Bunarima) i bez snežnog pokrivača.

Slika 1. Jato ušatih ševa *Eremophila alpestris*, Trojan, 10. 11. 2014. Foto: Vukas Vučković
 Figure 1: Horned Lark *Eremophila alpestris*, Trojan Hill, 10 November 2014

LITERATURA

Puzović, S., Sekulić, G., Stojnić, N., Grubač, B. & Tucakov, M. (2009): Značajna područja za ptice u Srbiji. Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, Zavod za zaštitu prirode Srbije, Pokrajinski sekretarijat za zaštitu životne sredine i održivi razvoj, Beograd.

Author's address: Vladan Vučković, Banjički venac 5, 11040 Beograd, vvladan@ff.bg.ac.rs

Teritorije svilorepog cvrčića *Cettia cetti*

u Topličkom okrugu

*Territories of the Cetti's Warbler *Cettia cetti* in Toplica county*

Rajković, D., Mirić, R., Čuturilov, S., Dožai, J. & Đorđević, I.

*Seven singing males of Cetti's Warbler *Cettia cetti* were recorded at different localities in Toplica County (C Serbia). All records represent possible breeding locations for this species.*

U periodu od 14. do 17. 6. 2016, u četiri odvojene geografske celine u Topličkom okrugu (šira okolina Prokuplja i Kuršumlijе) slušali smo i posmatrali ukupno sedam pevajućih mužjaka svilorepog cvrčića *Cettia cetti* (Tabela 1).

Tabela 1. Nalazi svilorepog cvrčića *Cettia cetti* u Topličkom okrugu sredinom juna 2016. godine
 Table 1: Records of Cetti's Warbler *Cettia cetti* in Toplica county on mid June 2016

Datum Date	Lokalitet Locality	Koordinate Coordinates	Stanište Habitat	Napomena Remark
15-16. 6. 2016.	Pepeljevac	43°9'7.92"N 21°19'4.70"E	Gusta zeljasta i žbunasta vegetacija uz kanal <i>Dense herbaceous and shrubby vegetation along the canal</i>	1♂
15-16. 6. 2016.	Pepeljevac	43°9'7.57"N 21°18'59.68"E	Gusta zeljasta i žbunasta vegetacija uz kanal <i>Dense herbaceous and shrubby vegetation along the canal</i>	1♂
16. 6. 2016.	Dugoluga (Perunika)	43°10'13.56"N 21°13'23.95"E	Galerijska šuma uz reku sa gustom zeljastom vegetacijom <i>Gallery forest with dense herbaceous vegetation</i>	1♂
16. 6. 2016.	Dugoluga (Perunika)	43°10'22.20"N 21°13'0.55"E	Galerijska šuma uz reku sa gustom zeljastom vegetacijom <i>Gallery forest with dense herbaceous vegetation</i>	1♂
17. 6. 2016.	Blačko jezero, Blace <i>Blace Lake, Blace</i>	43°17'24.85"N 21°17'36.11"E	Priobalje jezera obrasio trskom, ivama i zasadom klonske topole <i>Coast of lake overgrown with Reed, Goat Willows and Poplar stand</i>	1♂
17. 6. 2016.	Toplica, Žitorađa <i>Toplica River, Žitorađa</i>	43°11'50.40"N 21°43'42.10"E	Pojedinačno drveće sa grupama žbunja <i>Scattered trees with bush clusters</i>	2♂

Svi navedeni nalazi svilorepog cvrčića potiču iz perioda reprodukcije, tako da vrstu možemo smatrati mogućom gnezdaricom Topličkog okruga. Mikrostaništa na kojima su zabeleženi pevajući mužjaci vegetacijski, hidrološki i geološki ne odudaraju od opisanih u drugim delovima Srbije (Raković et al., 2013/2014). Uzimajući u obzir literaturne podatke, nalazi svilorepog cvrčića u Topličkom okrugu predstavljaju novoopisana posmatranja na prostoru Srbije, koja upotpunjaju sliku o rasprostranjenju i brojnosti ove vrste (Matvejev, 1950; Vasić, 1980; Vasić & Grubač, 1983; Raković et al., 2013/2014).

LITERATURA

Matvejev, S. D. (1950): Rasprostranjenje i život ptica u Srbiji. SAN, posebno izdanje, knjiga 3, Beograd.

Raković, M., Kulić, S., Novaković, B., Šćiban, M., Popović, Z., Grujić, D. & Stanojević, N. (2013/2014): Podaci o rasprostranjenju, brojnosti i izboru staništa svilorepog cvrčića *Cettia cetti* u Srbiji. Ciconia 22/23: 56-59.

Vasić, V. (1980): Prilozi za faunu ptica južnih delova SR Srbije (prvi deo). pp. 101-128. In: Zbornik radova o fauni SR Srbije, knjiga 1. Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd.

Vasić, V. & Grubač, B. (1983): Prilozi za faunu ptica južnih delova SR Srbije (drugi deo). pp. 197-245. In: Zbornik radova o fauni SR Srbije, knjiga 2. Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd.

Authors' addresses: Draženka Rajković, Marka Kraljevića 17, 25284 Stanišić, drazenko.rajkovic@gmail.com; Radislav Mirić, Branka Radičevića 3, 21215 Turija, mir.radislav@gmail.com; Srđan Čuturilov, Žarka Zrenjanina 120, 21235 Temerin, sr.cuturilov@neobee.net; Jožef Dožai, Sergeja Jesenjina 31/18, 24000 Subotica, dojozzy@gmail.com; Ivan Đorđević, Kuštiljski put 19, 26300 Vršac, ivan83dj@gmail.com

Gnežđenje običnog cvrčića *Locustella lusciniooides* i potvrđeno gnežđenje eje močvarice *Circus aeruginosus* na Krupačkom jezeru Probable breeding of Savi's Warbler *Locustella lusciniooides* and confirmed breeding of Western Marsh Harrier *Circus aeruginosus* on Krupačko Lake

Mirić, R & Medenica, I.

One pair and a singing male Savi's Warbler Locustella lusciniooides were recorded on 23 June 2016 on Krupac Lake (SE Serbia) Territorial behavior of Western Marsh Harrier Circus aeruginosus pair was observed on the same day on the same site. On 7 August 2016 Krupac Lake was rechecked and Western Marsh Harrier has been confirmed as new breeder after observing bird family flying above the lake. These findings represent evidence of a new breeder and one new probable breeder of the Pirot Valley.

Dana 23. 6. 2016. na Krupačkom jezeru, 9 km jugoistočno od Pirot, između sela Krupac i Veliko Selo (JI Srbija, 43.106121°N, 22.685401°E), u tršćaku na severnoj obali jezera zabeležen je jedan obični cvrčić *Locustella lusciniooides*. Ptica je u početku ispušala samo karakterističan zov, da bi nakon reprodukcije snimka pesme ove vrste i sama počela da pева. Pored toga, nakon puštanja pesme, mužjaku je prišla još jedna jedinka, verovatno ženka. Nekoliko minuta kasnije, u daljinu se čula pesma još jednog teritorijalnog mužjaka ove vrste.

Istog dana, oko 200 m dalje, bliže južnoj obali jezera, primećen je mužjak eje močvarice u letu (43.106113°N, 22.684545°E). Mužjak je kružio iznad trške i oglašavao se karakterističnim kliktanjem. Nakon nekoliko munuta pridružila mu se i ženka, te su neko vreme zajedno leteli u termalu i povremeno se spuštali i pretraživali tršku. U nekoliko navrata ptice su sletale u određeni deo trške, gde je moguće da im je bilo gnezdo.

Meseca jula je Krupačko jezero opet bilo posećeno ne bi li se obični cvrčić i eja močvarica potvrdili kao gnezdarice. Dana 3. 7. 2016. na južnoj obali Krupačkoj jezera (43.108179°N, 22.680029°E) je ponovo posmatran jedan teritorijalan mužjak običnog cvrčića. U obližnjem tršćaku je moglo da se čuju još dva mužjaka ove vrste kako obeležavaju teritoriju pesmom. Pedeset metara dalje od ovog mesta (43.107154°N, 22.682382°E) je posmatrana odrasla ženka eje močvarice kako pretražuje vršne delove tršćaka jezera u potrazi za hranom. Posle određenog vremena je sletela u tršćak, na mestu za koje se tada već javila sumnja da je mesto gnezda (43.107831°N, 22.683015°E). Dana 7. 8. 2016. je Krupačko jezero obiđeno i tada je na mestu gde je prethodog obilaska posmatrana odrasla ženka, posmatrana porodica kako leti iznad jezera. Ovo bi se moglo uzeti kao dokaz gnežđenja eje močvarice na Krupačkom jezeru. Prvi indikativni podatak o gnežđenju ove vrste na Krupačkom jezeru prikupljen je 9. 6. 2012, kada su na jezeru (43.108917°N, 22.683385°E) posmatrani odrasli mužjak i odrasla ženka. Tada veza ovih ptica, kao gnezdarica ovog mesta nije napravljena, pa je istraživanje ptica pirotske kotline 2016. godine bio dobar trenutak da se navodi o potencijalnom gnežđenju provere.

Obični cvrčić i eja močvarica predstavljaju dve nove gnezdarice Krupačkog jezera, a samim tim i Pirotske kotline i jugoistočne Srbije (Puzović, 2015). Međutim, po pitanju gnežđenja običnog cvrčića, treba se osvrnuti na tvrdnju Matvejeva (1950), gde se ova vrsta navodi kao česta gnezdarica doline Nišave. To nam daje za pravo da pretpostavimo da gnežđenje ove vrste nije pojava novijeg datuma, nego posledica nedovoljne istraženosti ovog područja.

LITERATURA

Matvejev, S. D. (1950): Rasprostranjenje i život ptica u Srbiji. SAN, posebno izdanje, knjiga 3, Beograd.

Puzović, S., Radišić, D., Ružić, M., Rajković, D., Radaković, M., Pantović, U., Janković, M., Stojnić, N., Šćiban, M., Tucakov, M., Gergelj, J., Sekulić, G., Agošton, A. & Raković, M. (2015): Ptice Srbije: procene gnezdilišnih populacija 2008-2013; procene trendova populacija 1980-2013. Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Prirodno-matematički fakultet, Departman za biologiju i ekologiju Novi Sad. U štampi.

Author's address: Radislav Mirić, Branka Radičevića 3, 21215 Turija, mir.radislav@gmail.com; Ivan Medenica, Narodnih Heroja 112/5, 18300 Pirot, praistorijski@gmail.com

Posmatranje istočnog trstenjaka *Acrocephalus paludicola* na Pešterskom polju Observation of Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola* on Pešter Field

Vučković, V.

One juvenile Aquatic Warbler Acrocephalus paludicola was observed, and for the first time in Serbia photographed, on a bank of the lake on Pešter Field, 1.88 km to the SE from Karajukića Bunari (SW Serbia). This is the third record of this species in Serbia since 1950.

Dana 24. 7. 2016. na Pešterskom polju, 1,85 km jugoistočno od Karajukića Bunara ($43^{\circ}05'10''N$, $20^{\circ}06'52''E$), posmatrao sam istočnog trstenjaka *Acrocephalus paludicola*. Ptica je posmatrana i fotografisana u 14 h, po tihom i sunčanom vremenu. Bila je na ševaru *Typha* sp. na obodu jezera, i vrlo brzo se povukla dublje u vegetaciju. Pticu je identifikovao član poljske Komisije za retkosti Paweł Malczyk, koji smatra da se radi o mladoj jedinki. Prema njegovom mišljenju, karakteristike na osnovu kojih je izvršena identifikacija su: "svetli pojaz između baze kljuna i oka (loris), neisprugana crta na temenu, neisprugane grudi i jedva vidljiv trag „tregera“ na gornjem delu tela".

Slika 1: Istočni trstenjak *Acrocephalus paludicola*, Peštersko polje, 24. 7. 2016. Foto: V. Vučković
 Figure 1: Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola*, Pešter Field, 24 July 2016

Istočni trstenjak je jedina globalno ugrožena vrsta pevačice koja se gnezdi u Evropi, i to u Poljskoj, Belorusiji, Ukrajini, Litvaniјi, Nemačkoj i evropskoj Rusiji. Smatra se da se više ne gnezdi u Mađarskoj (BirdLife International, 2016). Zimu provodi u zapadnoj Podsaharskoj Africi. Glavna migraciona ruta je duž atlantske obale Belgije i Holandije, preko Francuske i Iberijskog poluostrva do zapadne Afrike. Ptice koje se gnezde u jugo-istočnoj Evropi, koriste i rutu preko Balkanskog poluostrva i Italije do odmorišta u Zapadnoj Evropi. Na osnovu podataka iz pronađenih optičkih geolokatora, koji su bili pričvršćeni na pticama u centralnoj Ukrajini, vreme napuštanja gnezdeće oblasti je bilo od 21. do 25. jula, a trajanje boravka na Balkanu ili u južnoj Italiji 2 do 3 dana (Salewski et al. 2012).

U Srbiji je istočni trstenjak veoma retka prolaznica. Od 1950. postoje dva prihvaćena nalaza (Šćiban et al., 2015), no ovo je prvi koji je dokumentovan i fotografijom (Slika 1).

LITERATURA

BirdLife International. (2016): *Acrocephalus paludicola*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016:e.T22714696A90413548. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-3.RLTS.T22714696A90413548.en>

Salewski V, Flade M, Poluda A, Kiljan G, Liechti F, Lisovski S, Hahn S (2013): An unknown migration route of the 'globally threatened' Aquatic Warbler revealed by geolocators. J Ornithol 154:549–552.

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije - kritički spisak vrsta. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Author's address: Vladan Vučković, Banjički venac 5, 11040 Beograd, vvladan@ff.bg.ac.rs

Azijski šarenokrili zviždak *Phylloscopus inornatus* na Tari - drugi nalaz u Srbiji Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus* on Tara Mt. – second record in Serbia

Đorđević, I., Mirić, R. & Pantović, U.

*On 5 October 2015 one Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus* was caught on Tara Mt. (W Serbia) and ringed. Bird was caught in a mist-net in young spruce and mixed forests on Sokolina locality.*

Prilikom prstenovanja ptica u NP „Tara“ 5.10.2015, u ornitološku mrežu uhvaćen je jedan azijski šarenokrili zviždak *Phylloscopus inornatus* (Slika 1). Mreža je bila postavljena nedaleko od ruba kanjona reke Rače i vidikovca Sokolarica, u mladoj smrčevoj i mešovitoj šumi na lokalitetu Sokolina ($43.923729^{\circ}N$; $19.507055^{\circ}E$). Ovo predstavlja prvi nalaz ove vrste na Tari i drugi nalaz u Srbiji (Žuljević, 2007).

Slika 1. Azijski šarenokrili zviždak *Phylloscopus inornatus*, NP „Tara“ 5. 10. 2015. Foto: I. Đorđević
 Figure 1: Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus*, Tara NP, 5 October 2015

LITERATURA

Žuljević, A. (2007): Prvi nalaz azijskog šarenokrilog zviždaka *Phylloscopus inornatus* u Srbiji. Ciconia 16: 62-64

Author's addresses: Ivan Đorđević, Kuštiljski put 19, 26300 Vršac, ivan83dj@gmail.com; Radislav Mirić, Branka Radičevića 3, 21215 Turija, mir.radislav@gmail.com; Uroš Pantović, Takovska 5, 32000 Čačak, pantovic_uros@yahoo.co.uk

Nalaz planinskog popića *Prunella collaris* u Golubačkoj klisuri Record of Alpine Accentor *Prunella collaris* in Golubac Gorge

Rajković, D. & Rajkov, S.

*Three Alpine Accentora *Prunella collaris* were observed on the cliffs close to Veliki Košar (Golubac Gorge, E Serbia, UTM EQ54) on 19th January 2016. This is the first record of Alpine Accentor in Đerdap National Park.*

Dana 19. 1. 2016. oko 14 h posmatrana su tri planinska popića *Prunella collaris* kako ulaze i izlaze iz pukotina i potkapina na stenama na jednom od ostenjaka lokaliteta Veliki Košar na ulazu u Golubačku klisuru (UTM EQ54; 44°39'31.49"N, 21°39'48.70"E). Planinski popić do sada nije posmatran u ovom delu Srbije, te stoga opisano posmatranje predstavlja novi zimski lokalitet ove vrste u Srbiji i ujedno novu vrstu za faunu Nacionalnog parka „Đerdap“ (Matvejev, 1950; Puzović, 1997; Grubač et al., 2013).

ZAHVALNICA

Autori se srdačno zahvaljuju Javnom preduzeću NP „Đerdap“ na logističkoj podršci i Dragana Milenkoviću iz Kamijeva na pomoći prilikom terenskih istraživanja.

LITERATURA

Grubač, B., Milovanović, Z. & Šekler, M. (2013): Ptice Đerdapa. Javno preduzeće Nacionalni park Đerdap, Zavod za zaštitu prirode Srbije i Veterinarski specijalistički institut Kraljevo, Donji Milanovac – Beograd.

Matvejev, S. D. (1950): Rasprostranjenje i život ptica u Srbiji. SAN, posebno izdanje, knjiga 3, Beograd.

Puzović, S. (1997): Planinski popić (*Prunella collaris*) i običan popić (*Prunella modularis*) u Srbiji. Ciconia 6: 75-90.

Authors' addresses: Draženko Rajković, Marka Kraljevića 17, 25284 Stanišić, drazenko.rajkovic@gmail.com; Saša Rajkov, Bulevar oslobođenja 115/73, 21101 Novi Sad, rajkovs@gmail.com

Drozd borovnjak *Turdus pilaris*, nova gnezdarica Vršačkih planina *Fieldfare Turdus pilaris, new breeding species on Vršac Mountains*

Dorđević I.

On 5 March 2016 several Fieldfares Turdus pilaris were registered on Vršac Mountains (Banat), on Đakov Vrh and Šumareva Kuća localities, including several males singing from the three tops. On 27 March 2016 two Fieldfares were observed on approximately the same sites: male, singing from a Black Pine Pinus nigra three and probable female, standing nearby. During the following visit to this site, ca 4 km to the NE from the city center of Vršac, on 17 May 2016, adult pair and 3 freshly fledged juveniles were observed, which was the first proof of breeding of Fieldfare on Vršac Mountains.

Drozd borovnjak *Turdus pilaris* je na Vršačkim planinama redovno prisutan tokom jeseni i zime, u jatima koja broje i po nekoliko hiljada ptica, dok tokom reproduktivnog perioda na ovom području nije beležen (Rašajski & Pelle 1993; Šćiban et al., 2015).

Dana 5. 3. 2016 na Vršačkim planinama, zabeleženo je nekoliko drozdova borovnjaka na lokalitetu Đakov vrh i Šumareva kuća. Ptice su se hratile na tlu po šumskom putu, krećući se u mešovitom jatu sa drozdom imelašima *T. viscivorus*, dok su pojedine ptice pevale sa vrhova drveća. Naredno posmatranje ove vrste na približno istom mestu bilo je 27. 3. 2016, s tim što su tada posmatrane dve ptice. Mužjak se teritorijalno oglašavao sa vrha crnog bora *Pinus nigra*, dok je druga ptica (verovatno ženka) stajala na grani

obljižnjeg drveta. Tri časa kasnije, identičan prizor je posmatran na istom mestu: jedna ptica je pevala dok je druga stajala u neposrednoj blizini. Ovo tipično teritorijalno ponašanje ptica je autoru pobudilo makar sumnju da se ptice tu mogu i nagnezditi, no sam lokalitet, koji se nalazi 4 km severoistočno od centra Vršca (45.130325°N, 21.349012°E) nije obilazeš sve do 17. 5. 2016. Tada je posmatran par drozdova borovnjaka sa tri nedavno izletela mladunaca koji su skakutali po krošnji i tražili hrancu od odraslih. Na pojavljuvanje kreje *Garrulus glandarius* u blizini, jedna ptica je žustro reagovala i prodornim alarmom udaljavala kreju iz njihove blizine, dok se druga uznemireno oglašavala i pokazivala pred autorom. Zbog olistalog drveća bilo je otežano isprati kretanje drozdova i utvrditi da li je bilo prisutno još mladunaca. Lokalitet na kom su ptice registrovane karakteriše mešana listopadna šuma graba *Carpinus betulus*, lipe *Tilia tomentosa*, hrasta *Quercus petraea* i crnog jasena *Fraxinus ornus*, mestimično prošarana zasadima crnog bora *Pinus nigra*.

LITERATURA

Rašajski, J. & Pelle, I. (1993): Ptice Vršačkih planina. Matica srpska, Novi Sad.

Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.

Author's address: Ivan Đorđević, Kuštiljski put 19, 26300 Vršac, ivan83dj@gmail.com

Posmatranje drozda borovnjaka *Turdus pilaris* u gnezdećem periodu na planini Besna Kobila *Observation of Fieldfare Turdus pilaris in the breeding period on Besna Kobila Mt.*

Radišić D.

An adult Fieldfare Turdus pilaris was observed on southern slopes of Besna Kobila Mt. (S Serbia, 1.620 m a. s. l.), at mountain meadow above the tree line, on 4 June 2015. This is the first record of species during breeding period in S Serbia, and possible new breeding site in Serbia.

Prilikom obilaska južnih padina Besne Kobile iznad sela Musulj i Barje (42.530120°N, 22.250227°E), 4. 6. 2015, zabeležen je jedan odrasli drozd borovnjak *Turdus pilaris*. Ptica je uočena na planinskoj livadi sa borovnicama *Vaccinium myrtillus* malo iznad gornje šumske granice (oko 1.620 m n. v.), nakon čega je odletela na obližnju gomilu kamenja odakle je kratko osmatala, očigledno uznemirena prisustvom posmatrača. Nakon veoma kratkog vremena odletela je u pravcu bukove šume severoistočno od planinskog platoa. Osim posmatranja odrasle jedinke, nisu uočene druge indikacije gnezđenja.

Drozd borovnjak je gnezdarica u planinama jugozapadne Srbije, gde je prvi put zabeležen 2005. godine (Sekulić et al., 2005), a gnezđenje je potvrđeno na širem području Pešterske visoravni (Pantović, 2013/2014) i na Zlatiboru (Vučanović, 2010). U gnezdećem periodu posmatran je i na Zlataru (Puzović, 2011). Pored toga, zabeleženi su izolovani slučajevi potvrđenog gnezđenja u Opovu u Vojvodini (Vučković, 2011) i verovatnog gnezđenja u Požegi (Rudić, 2012), u staništima koja nisu planinskog karaktera. Do sada nije bilo posmatranja koja ukazuju na gnezđenje u jugoi-

stočnoj Srbiji, i vrsta nije smatrana gnezdaricom regiona (Puzović et al., 2015). Gnežđenje u blizini lokaliteta nije zabeleženo ni u Bugarskoj (Ivanov, 2007).

LITERATURA

Ivanov, B (2007): Fieldfare *Turdus pilaris*. pp 462-463. In: Iankov, P. (ed.): Atlas of Breeding Birds in Bulgaria. Bulgarian Society for Protection of Birds. Sofia

Pantović, U., Ružić, M. & Rudić, B. (2013/2014): Gnežđenje drozda borovnjaka *Turdus pilaris* u Sjenici. Ciconia 22-23: 93.

Puzović, S. (2011): Posmatranje drozda borovnjaka *Turdus pilaris* u periodu gnežđenja na Zlataru. Ciconia 20: 102.

Puzović, S., Radišić, D., Ružić, M., Rajković, D., Radaković, M., Pantović, U., Janković, M., Stojnić, N., Šćiban, M., Tucakov, M., Gergelj, J., Sekulić, G., Agošton, A. & Raković, M. (2015): Ptice Srbije: procena veličina populacija i trendova gnezdarica 2008–2013. Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije & Prirodno-matematički fakultet, Departman za biologiju i ekologiju, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.

Rudić, B. (2012): Dva nova letnja gosta u požeškom kraju: ružičasti čvorak *Sturnus roseus* i drozd borovnjak *Turdus pilaris*. Ciconia 21: 78

Sekulić, G., Stojnić, N., Raković, M., Tucakov, M., Puzović, S. (2005): Drozd borovnjak *Turdus pilaris* i rumenka *Carpodacus erythrinus*: nove gnezdarice Srbije. Ciconia 14: 96-101.

Vučanović, M. (2010): Gnežđenje drozda borovnjaka *Turdus pilaris* na Zlatiboru. Ciconia 19: 48-73

Vučković, Č. (2011): Drozd borovnjak *Turdus pilaris* - nova gnezdarica Vojvodine. Ciconia 20: 70-71.

Author's address: Dimitrije Radišić, Momčila Tapavice 12, 21000 Novi Sad, dimitrije.radisic@gmail.com

Gnežđenje drozda imelaša *Turdus viscivorus* u Subotičkoj peščari Breeding of Mistle Thrush *Turdus viscivorus* in Subotica Sands

Sekereš, O.

On 20 April 2016 in Subotica Sands, close to Majdan sand pit, adult Mistle Thrush *Turdus viscivorus* with the food in its beak was seen. Additional adult bird has approached in several minutes, also with the food in its beak. Some minutes after, 3 fledglings uncapable for flight were observed on the ground. This record confirm breeding of Mistle Thrush in Subotica Sands for the first time.

Dana 20. 4. 2016. godine, tokom obilaska Subotičke peščare, u blizini jezera Majdan (napušteno pozajmište peska), uočili smo odraslu jedinku drozda imelaša *Turdus viscivorus* sa hranom u kljunu. Zaustavili smo vozilo na oko 50 metara od ptice i posmarali. Za par minuta se pojavila i druga jedinka, koja je, takođe, imala hranu u kljunu. Posle kratkog vremena smo uočili i tri (3) mladunca iste vrste. Ptice su bile na tlu (već su napustile gnezdo), ali još nisu bile sposobne za let (Slika 1). Roditelji su ih hrаниli. U Subotičkoj peščari se u poslednjih pet godina znatno povećao broj jedinki drozda imelaša tokom zimskog perioda. Uočen je porast broja jedinki iste vrste i tokom gnezdeće sezone, tako da se na 5 – 6 lokalitetima redov-

no viđaju parovi ili pojedinačni primerci. Posmatrana okolnost je ukazivala na to da na predmetnim lokalitetima postoji gnežđenje,

ali je ovo je prvi dokaz novog statusa vrste u Subotičkoj peščari.

Slika 1: Mladunac drozda imelaša *Turdus viscivorus* u Subotičkoj peščari, 20. 4. 2016. Foto: O. Sekereš

Figure 1: Mistle Thrush fledgling *Turdus viscivorus* in Subotica Sands, 20 April 2016

Author's address: Oto Sekereš, Radanovac 83/B, 24000 Subotica, otus@tippnet.rs

Novi nalazi istočne šarene muharice *Ficedula semitorquata* u istočnoj i jugoistočnoj Srbiji New records of Semi-collared Flycatcher *Ficedula semitorquata* in East and Southeast Serbia

Mirić, R., Radišić, D., Dožai, J., Grabovac, D. & Medenica, I.

In spring of 2016, territorial behavior of Semi-collared Flycatcher *Ficedula semitorquata* was registered on three locations in East and Southeast Serbia. A total of four territories were recorded on Vetren massif (Stara Planina Mt) in late April and early May. Seven additional territories were recorded on Vlasina Plateau in late May. One juvenile bird was observed on the slopes of Ruj mountain in June. Except for territories from Vlasina Plateau, that were registered in predominantly Birch *Betula* sp. forest, all other were recorded in predominantly Beech *Fagus moesiaca* forests. These findings represent northwest border of this species global range and further support the fact that Semi-collared Flycatcher is permanent member of Serbian ornithofauna.

Istočna šarena muharica *Ficedula semitorquata* je na severnim delovima Stare planine prvi put zabeležena 30. 4. 2016. prilikom obilaska krečnjačkog masiva Vetren, iznad manastira Suvodol kod sela Mali Izvor, između Knjaževca i Zaječara. Na strmim istočnim padinama Vetrena (43.713105° N, 22.355156° E, oko 620 mn. v), u staroj šumskoj sastojini u kojoj dominira bukva *Fagus moesiaca*, a prisutni su jasen *Fraxinus ornus* i mečja leska *Corylus collurna*, nakon oglašavanja mužjaka šumske sove *Strix aluco*, uočeno je uznenamireno ponašanje para istočne šarene muharice. Ovom prilikom kod mužjaka su jasno uočeni nepotpuna bela ogrlica i bele šare na krilima, ali fotografije nije bilo moguće napraviti zbog čestog menjanja pozicije odraslih ptica. Ptice su narednih desetak minuta nastavile da uznenamireno reaguju i na imitaciju glasa šumske sove,

oglašavajući se i osmatrajući sa isturenih grana blizu posmatrača, zajedno sa ostalim pevačicama (siva senica *Parus palustris*, bргljez *Sitta europaea* i sojka *Garrulus glandarius*), nakon čega su se povukle. Pesma nije zabeležena, ali uz nemirena reakcija mužjaka i ženke ukazuje na verovatno formiranu gnezdeću teritoriju. Dana 5. 5. 2016. u staroj bukovoј šumi uz potok na strmoj padini brda Damnjanova čuka ($43.606412^{\circ}\text{N}$, $22.434896^{\circ}\text{E}$, oko 930 m n. v.), iznad sela Radičevac u blizini Minićeva, uočen je jedan pевајућi mužjak istočne šarene muharice, koji je posmatran, fotografisan i sniman tokom 20 minuta. Istog dana, u bukovoј šumi u blizini karaule Rasov kamen, blizu granice sa Bugarskom, slušana su još dva pевајућa mužjaka ($43.587165^{\circ}\text{N}$, $22.487205^{\circ}\text{E}$, oko 1260 m n. v. i $43.586349^{\circ}\text{N}$, $22.485409^{\circ}\text{E}$, oko 1200 m n. v.) koji su se intenzivno oglašavali u toku ranog popodneva. U sva četiri slučaja vrsta je zabeležena na strmim padinama u očuvanim fragmentima bukovih šuma, koji su malobrojni u severnim delovima Stare planine, gde preovlađuju šume različitog stepena degradacije i izmenjenog sastava vrsta. Na svim lokalitetima na kojima je zabeležena istočna šarena muharica, uočena je i belovrata muharica *F. albicollis*, na osnovu čega se može prepostaviti da vrste dele staništa na severnoj Staroj planini. Datumi posmatranja vrste dosta su rani, i zbog toga se ne može isključiti mogućnost da se radi o negnezdećim jedinkama, ali ponašanje i blizina poznatih gnezdljista sa bugarske strane granice (Iankov, 2007) ukazuju na veliku verovatnoću gnežđenja u severnim delovima Stare planine.

Prilikom posete Vlasini, od 21. do 24. 5. 2016, severno od brane Vlasinske akumulacije, u monodominantnim brezovim *Betula sp.* i mešovitim šumama breze, vrbe *Salix sp.* i sive topole *Populus x canescens* na oko 1200 m n. v., zabeleženo je ukupno sedam teritorijalnih mužjaka istočne šarene muharice. Prvi mužjak (Slika 1), koji je primećen 23. 5. istočno od reke Vlasine, uz put za Gadžinu mahalu ($42.751071^{\circ}\text{N}$, $22.327392^{\circ}\text{E}$), pевао je na polomljenom stablu breze, na kome se nalazila napuštena duplja velikog detlića *Dendrocopos major*. Teritorija je posećena dva puta tog dana i u oba navrata je zabeležena karakteristična pesma. Sledеćeg dana, 24. 5., zabeleženo je ukupno šest teritorijalnih mužjaka u šumama uz magistralni put Vlasina - Crna Trava ($42.761512^{\circ}\text{N}$, $22.318708^{\circ}\text{E}$; $42.765470^{\circ}\text{N}$, $22.319842^{\circ}\text{E}$; $42.766988^{\circ}\text{N}$, $22.318795^{\circ}\text{E}$; $42.755463^{\circ}\text{N}$, $22.321132^{\circ}\text{E}$; $42.754652^{\circ}\text{N}$, $22.321883^{\circ}\text{E}$; $42.753604^{\circ}\text{N}$, $22.321035^{\circ}\text{E}$). Jedan od zabeleženih mužjaka je posmatran kako brani duplju od velikog detlića *Dendrocopos major*, što ukazuje na mogućnost odbrane ženke koja je u tom periodu verovatno ležala na jajima. Svi navedeni mužjaci su reagovali na dozivanje, uzvraćajući čak i na pesmu male muharice *F. parva*. Prilikom naredne posete Vlasini, u periodu od 17. do 20. 6. 2016, proverene su tri teritorije na kojima su u maju pronađeni mužjaci. Kako prilikom ovog obilaska ptice nisu zabeležene, pribeglo se upotrebi elektronskog dozivača. Međutim, ni nakon višeminutne reprodukcije snimka pesme ove vrste, nije bilo odgovora. Značajno je napomenuti i da su teritorijalni mužjaci na Vlasini zabeleženi u atipičnom staništu. Naime, ptice su posmatrane u mladoj, sadenoj šumi breze *Betula pendula*, dok u ostalim delovima areala ova vrsta pretežno naseljava prirodne stare širokolisne, ređe mešovite i četinarske šume, sa mnogo mrtve drvene mase, izuzetno retko starije voćnjake i druge antropogene zasade (Georgiev & Iankov, 2009). Ova atipičnost se može objasniti time da je veliki deo stabala u zasadu mrtav usled jakih zima, što je privuklo veliki broj detlića koji su za sobom ostavili veliki broj napuštenih duplji.

Dana 20. 6. 2016, u okolini sela Kalna na obroncima Ruj-planine ($42.874324^{\circ}\text{N}$, $22.491223^{\circ}\text{E}$, oko 1015 m n. v.), u staroj bukovoј šumi zabeležena je jedna mlada jedinka istočne šarene muharice. Ptica je i dalje imala mladalačko perje na grudima, što ukazuje na

to da se verovatno nedaleko odatle i izlegla. Kako bi se utvrdilo eventualno prisustvo odraslih ptica, puštani su snimci pesme ove vrste, ali je odgovor kao i na Vlasini izostao. Poredistočne šarene muharice, u šumama uz reku Pepeljšticu, zabeležene su po jedna porodica malih muharica i jedna porodica planinskog detlića *D. leucotos*, jedan odrasli mužjak planinskog detlića i jedan teritorijalni golub duplja *Columba oenas*.

Rasprostranjeње i brojnost istočne šarene muharice u Srbiji nedovoljno su istraženi i jedini pouzdani nalazi potiču sa Kozjačka i Dukata u jugoistočnoj Srbiji (Ružić et al., 2011). Ukupna populacija u Srbiji procenjena je na 100-150 gnezdećih parova, a vrsta je smatrana gnezdaricom isključivo na teritoriji jugoistočne Srbije (Puzović et al., 2015), Nalazom na Staroj planini prvi put je potvrđeno prisustvo u regionu istočne Srbije, dok su nalazi sa Vlasinskih planina i iz okoline Kalne potvrdili šire rasprostranjeњe u jugoistočnoj Srbiji. Novi lokaliteti posmatranja nalaze se srazmerno blizu severozapadne granice areala koju predlaže BirdLife International (2015), a najudaljeniji je lokalitet Vetren (oko 65 km severozapadno). Nalazi nisu neočekivani, s obzirom na to da je gnezđenje dokumentovano u pograničnoj zoni sa bugarske strane granice na Staroj planini, u doslovno susednim UTM kvadratima (Iankov, 2007), mada je lokitet Vetren udaljen dodatnih oko 20 km severozapadno od poslednjeg UTM kvadrata u kojem je zabeleženo gnezđenje u Bugarskoj. Sa druge strane, u Bugarskoj nije zabeleženo gnezđenje vrste u pograničnom delu oko Vlasinskih planina, kojima su najbliža područja gnezđenja Dukat i Kozjak (Ružić et al., 2011).

Novi nalazi vrste ukazuju na potrebu dodatnih istraživanja kojima će biti utvrđeni severozapadna granica gnezdećeg areala, brojnost i populacioni trend. Na osnovu nalaza sa Dukata (Ružić et al., 2011), Vlasinskih planina i iz okoline Kalne, čini se da je vrsta šire rasprostranjena na Rodopskim planinama u jugoistočnoj Srbiji, dok je status vrste na Staroj planini nejasan, budući da nije zabeležena prilikom ranijih istraživanja (Sekulić, 1995; Janković, 2010), čak i ni na područjima gde je pronađena 2016. (Puzović, neobjavljeni podaci). Ostaje nejasno da li je vrsta nedavno proširila areal, ili je njen prisustvo promaklo ranijim istraživačima. Severozapadnu granicu areala u Srbiji teško je odrediti, jer su staništa vrste, pre svega brdsko-planinske šume bukve, rasprostranjene širom istočnih i jugoistočnih delova zemlje, bez prostranih prekida koji bi mogli predstavljati barijere. Iako je rasprostranjeњe verovatno šire nego što je ranije procenjivano, čini se da je vrsta ipak malobrojna, sa nešto većom gustom populacije jedino u manjim šumskim fragmentima u kojima vladaju povoljni uslovi.

Istočna šarena muharica se smatra novom gnezdaricom Srbije (Puzović i sar., 2015) i nije uključena u preliminarnu Referentnu listu za vrste sa Aneksa I Direktive o pticama i za migratorne vrste u Srbiji (Sekulić i sar., 2009). Naši rezultati, zajedno sa prethodnim istraživanjima (Ružić et al., 2011) ukazuju redovno gnezđenje i rasprostranjeњe šire od ranije procenjivanog, zbog čega je uključivanje vrste u referentnu listu osnovano i potrebno u cilju zaštite njenih populacija i gnezdećih staništa.

LITERATURA

BirdLife International. (2015): European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

Georgiev, K. & Iankov, P. (2009): International species action plan for the semi-collared flycatcher *Ficedula semitorquata* in the European Union. BirdLife International, Sredetz.

Iankov, P. (2007): Atlas of breeding birds in Bulgaria. BSPB, Sofia.
 Janković, M. (2010): Ptice Gornjeg Visoka (Stara planina): faunistički podaci, statusi i procena gnezdečih populacija. Ciconia 19: 48-73.

Puzović, S., Radišić, D., Ružić M., Rajković, D., Radaković, M., Pantović, U., Janković, M., Stojnić, N., Šćiban, M., Tucakov, M., Gergelj, J., Sekulić, G., Agošton, A. & Raković, M. (2015): Ptice Srbije: procena veličina populacija i trendova gnezdarica 2008 – 2013. Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije i Prirodno – matematički fakultet, Departman za biologiju i ekologiju, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.

Ružić, M., Shurulinkov, P., Daskalova, G., Ralev, A., Spasov, L. & Popović, M. (2011): Semi-collared Flycatcher *Ficedula semi-torquata* – a new breeding species in Serbia. Ciconia 20: 72-76.

Sekulić, G. (1995): Prilog poznavanju ornitofaune Stare planine. Ciconia 5: 45-51.

Authors addressess: Radislav Mirić, Branka Radičevića 3, 21215 Turija, mir.radislav@gmail.com; Dimitrije Radišić, Momčila Tapavice 12, 21000 Novi Sad, dimitrije.radicic@gmail.com; Jožef Dožai, Sergeja Jesenjina 31/18, 24000 Subotica, dojozzy@gmail.com; David Grabovac, Božidar Adžije 16, 24000 Subotica, davcogr@gmail.com; Ivan Medenica, Narodnih Heroja 112/5, 18300 Pirot, ivan.medenica@live.com

Verovatno gnežđenje rumenke *Carpodacus erythrinus* na Vlasini i kod Vidliča **Probable breeding of Common Rosefinch** *Carpodacus erythrinus* on Vlasina and near Vidlič

Radišić, D., Mirić, R., Medenica, I., Đorđević, I. & Rajković, D.

Common Rosefinch *Carpodacus erythrinus* was recorded for the first time near Vlasina Lake (SE Serbia; UTM FN12) on 3 June 2016, when a pair (singing male and a female) was observed at Božički Canal mouth. During 2016, at nearby Vlasinsko Blato (UTM FN12, FN02), three singing male were found on 22 May 2016, and five singing males and one pair on 19 June 2016 at the same locality. Two different singing males were recorded on wet meadows with scattered bushes in Visočica River Valley, close to Vidlič Mt. (E Serbia) on 24 June 2016. Records of Common Rosefinch at Vlasina and near Vidlič are strongly indicating probable breeding of this species in E and SE Serbia, where species was previously found only once, and has never been consider as breeder.

Prvo posmatranje rumenke *Carpodacus erythrinus* na Vlasini zabeleženo je 3. 6. 2015. kod uliva Božičkog kanala u južnom delu Vlasinskog jezera (42.678828°N, 22.351921°E). Prilikom kratkog osmatranja faune ptica oko 11:50 h, u društvu Tijane Nikolić i Maje Arok, zabeležena je karakteristična pesma mužjaka koji je zatim i uočen unutar žbuna iwe *Salix caprea* na samom uscu potoka u jezero. Mužjak smeđe obojenosti, sa tamno ružičastim glavom i grudima, intenzivno je pevao 10-15 minuta, tokom kojih je u blizini, na žbunu divlje ruže *Rosa* sp. uočena i ženka (Slika 1). Ptice su nekoliko minuta kasnije zajedno odletele. Navedeni lokalitet je zatim posećen 4. 7. 2015, ali ni jedna jedinka ove vrste tada nije posmatrana.

Tokom 2016, lokalitet Blato, koji se nalazi na južnoj obali Vlasinske akumulacije, posećen je dva puta. Prilikom prve posete, 22.

Slika 1: Ženka rumenke *Carpodacus erythrinus* kod uliva Božičkog kanala 3. 6. 2015. Foto: Dimitrije Radišić

Figure 1: Common Rosefinch *Carpodacus erythrinus* female at Božički Canal mouth 3 June 2015. Photo: Dimitrije Radišić

5. 2016, zabeležena su tri pevajuća mužjaka. Jedina ptica koja je posmatrana ovom prilikom bio je mužjak u drugoj godini života, bez crvene boje na glavi i grudima (42.671789°N, 22.329837°E). Ostale teritorije zabeležene su na osnovu karakteristične pesme ove vrste (42.673462°N, 22.328260°E i 42.668340°N, 22.338187°E). Prilikom druge posete, 19. 6. 2016, vrsta je posmatrana na šet lokacija, od kojih su na pet uočeni pevajući mužjaci (42.678000°N, 22.348060°E; 42.670930°N, 22.346280°E; 42.671310°N, 22.344050°E; 42.672770°N, 22.343980°E; i 42.670520°N, 22.341200°E; Slika 2), a na jednoj lokaciji par (42.671980°N, 22.346880°E). Ptice koje ovom prilikom posmatrane pretežno su beležene na žbunastim vrbama i na mladim brezama *Betula* sp, čijim su se populjcima hrani.

Slika 2: Slika 2: Mužjak rumenke na lokalitetu Blato južno od Vlasinskog jezera 19. 6. 2016. Foto: Ivan Medenica

Figure 2: Common Rosefinch male on Blato south of Vlasina Lake 19 June 2016.

Prilikom jednodnevног popisa ptica podno grebena Vidliča 24. 6. 2016, u dolini reke Visočice (43.129104°N, 22.873370°E), posmatran je jedan pevajući odrasli mužjak rumenke. Ptica je zabeležena na vlažnoj livadi, na udaljenosti oko 500 m od reke, između sela Izatovci i Slavinja, rano ujutro, dok je intenzivno pevala sa vrhova prvo gloga *Crataegus monogyna*, a zatim trnjine *Prunus spinosa*, ruže i kruške *Pyrus* sp. Nakon imitiranja pesme rumenke,

mužjak je uznemireno doletao na svega nekoliko metara od posmatrača (Slika 3) i intenzivno pevao. Tokom posmatranja koje je trajalo približno sat vremena, ptica se kretala u radiusu od oko 100 m, i time odavala utisak izrazite teritorijalnosti. Istog jutra, bliže uz reku kod sela Braćevci ($43.124382^{\circ}\text{N}$, $22.866977^{\circ}\text{E}$), na oko 700 m jugozapadno od prethodno opisanog mužjaka, slušana je teritorijalna pesma još jednog mužjaka, ali zbog visoke vegetacije ptica nije posmatrana.

Slika 3: Mužjak rumenke u dolini Visočice podno masiva Vidliča, 24. 6. 2016. Foto: Ivan Đorđević

Figure 3: Common rosefinch male at Visočica valley close to Vidlič Mt, 24 June 2016.

Prvo gnežđenje rumenke u Srbiji zabeleženo je 2005. u okolini Sjenice, pored reke Vape (Sekulić et al., 2005), nakon čega je na području Pešterske visoravni beležena u više navrata, te su Puzović et al. (2015) populaciju u Srbiji procenili na 0-5 gnezdećih parova. Jedan pevajući mužjak je zabeležen i na Zasavici, ali njegovo prisustvo nije potvrđeno prilikom ponovnih obilazaka lokacije kasnije tokom gnezdeće sezone, te se najverovatnije radilo o ptici na seobi (Šćiban et al., 2012). Nalaz pevajućeg mužjaka sa Midžora nije smatran potencijalno gnezdećim zbog kasnog datuma posmatranja - 9. 8. 2002. (Brinkhuizen, 2007), a rumenka nije uvrštena među gnezdarice regionala istočne i jugoistočne Srbije (Puzović et al., 2015). U susednoj Bugarskoj, teritorijalni mužjak rumenke je po prvi put registrovan 1974, nakon čega je vrsta beležena na sve više lokaliteta i sve učestalije, mada su slučajevi gnežđenja bili izolovani i nisu bili redovni ni na jednom od potvrđenih lokaliteta do 2005. godine (Ivanov, 2007). Vlasina se nalazi na oko 55 km od najbližeg lokaliteta gnežđenja u Bugarskoj (Osogovske planine), dok je podnožje Vidliča od najbližeg lokaliteta na masivu Centralni Balkan udaljeno oko 110 km. Naši nalazi ukazuju na verovatnu kolonizaciju okoline Vlasinskog jezera i drugih staništa pogodnih

delova istočne Srbije, gde rumenka nije zabeležena tokom druge polovine 20. i početkom 21. veka (Vasić & Šoti 1980; Janković 2010; Puzović et al., 2009; Sekulić & Radaković, 2014).

LITERATURA

Brinkhuizen, D. (2007a): Song of Common Rosefinch *Carpodacus erythrinus* heard at Midžor, Stara Planina. Ciconia 16: 110.

Ivanov, B. (2007): *Carpodacus erythrinus* – Common Rosefinch. pp. 618-619. In: Iankov, P. (ed): Atlas of breeding birds in Bulgaria. BSPB, Sofia.

Janković, M. (2010): Ptice Gornjeg Visoka (Stara planina): faunistički podaci, statusi i procena gnezdećih populacija. Ciconia 19: 48-73.

Puzović, S., Sekulić, G., Stojnić, N., Grubač, B. & Tucakov, M. (2009): Značajna područja za ptice u Srbiji – IBA. Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, Zavod za zaštitu prirode Srbije & Pokrajinski sekretarijat za zaštitu životne sredine i održivi razvoj, Beograd.

Puzović, S., Radišić, D., Ružić M., Rajković, D., Radaković, M., Pantović, U., Janković, M., Stojnić, N., Šćiban, M., Tucakov, M., Gergelj, J., Sekulić, G., Agošton, A. & Raković, M. (2015): Ptice Srbije: procena veličina populacija i trendova gnezdarica 2008–2013. Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije i Prirodno-matematički fakultet, Departman za biologiju i ekologiju, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.

Sekulić, G. & Radaković, M. (2014): Ptice. pp. 96–104. In: Belij, S. (ed): Predeo izuzetnih odlika Vlasina. Zavod za zaštitu prirode Srbije i Javno preduzeće Direkcija za građevinsko zemljište i puteve opštine Surdulica, Beograd.

Sekulić, G., Stojnić, N., Raković, M., Tucakov, M. & Puzović, S. (2005): Drozd borovnjak *Turdus pilaris* i rumenka *Carpodacus erythrinus*: nove gnezdarice Srbije. Ciconia 14: 96–101.

Šćiban, M., Stanković, M., Fabijan, D. & Petrović, A. (2012): Novi podaci o fauni ptica SRP „Zasavica“. pp. 182–191. In: Naučno-stručni skup posvećen petnaestogodišnjici istraživanja biodiverziteta rezervata Zasavica „ZASAVICA 2012“. Pokret gorana Sremske Mitrovice, Sremska Mitrovica.

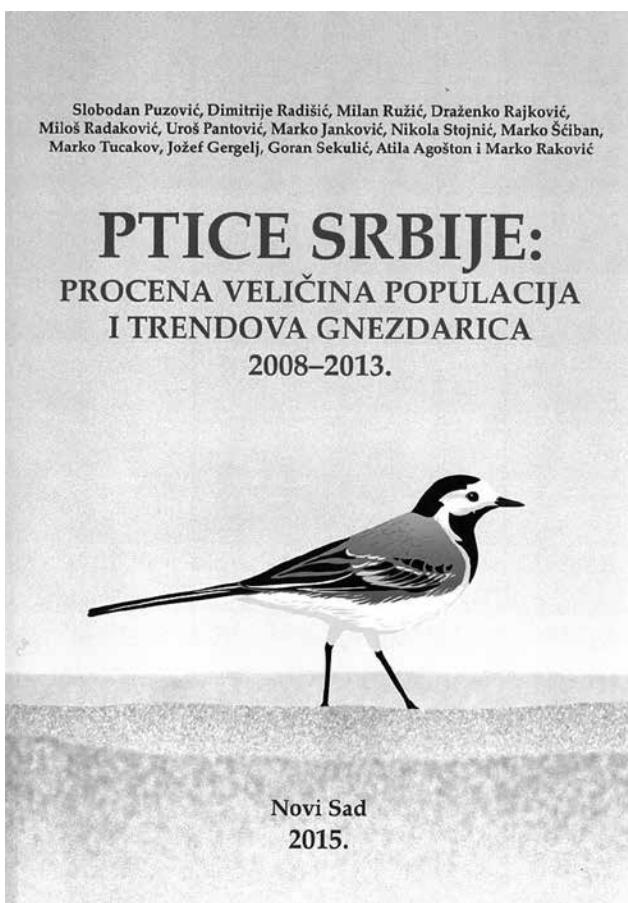
Vasić, V. & Šoti, J. (1980): Pregled faune ptica Vlasinskog jezera i okoline. Biosistematika 6 (1): 81–107.

Authors' addresses: Dimitrije Radišić, Momčila Tapavice 12, 21000 Novi Sad, dimitrije.radisic@gmail.com; Radislav Mirić, Branka Radičevića 3, 21215 Turija, mir.radislav@gmail.com; Ivan Medenica, Narodnih heroja 112/5, 18300 Pirot, ivan.medenica@live.com, Ivan Đorđević, Kuštiljski put 19, 26300 Vršac, ivan83dj@gmail.com; Draženko Rajković, Marka Kraljevića 17, 25284 Stanović, drazenko.rajkovic@gmail.com

Osvrt

Slobodan Puzović, Dimitrije Radišić, Milan Ružić, Draženka Rajković, Miloš Radaković, Uroš Pantović, Marko Janković, Nikola Stojnić, Marko Šćiban, Marko Tucakov, Jožef Gergelj, Goran Sekulić, Atila Agošton, Marko Raković (2016): Ptice Srbije: procena veličina populacija i trendova gnezdarica 2008-2013. Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije i Departman za biologiju i ekologiju Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu.

Knjiga se pojavila u javnosti prvih dana 2017, katalogizirana je krajem 2016. i zatim antedatirana (na koricama i u impresumu) na 2015. Štampana je o trošku Pokrajinskog sekretarijata za nauku i tehnološki razvoj, Novi Sad.

Posle dugog čekanja, izašla je na sunce ova publikacija i nagradila sve strpljive čekače. U stvari, to nije toliko knjiga za čitanje koliko za korišćenje. Korisna knjiga, tačnije jedna od potencijalno najkorisnijih za ceo onaj deo javnosti koji se stručno bavi pticama u Srbiji, ili se brine o njihovoj sudbini. Ali upotrebljiva i za one koji motre kako oni prvi obavljaju svoju dužnost.

Knjiga o procenama veličina populacija ptica koje se gnezde u Srbiji višestruko je značajna i veliki je događaj i miljokaz u istočnoj ovdašnjoj ornitologiji, naročito po svojoj komplementarnosti s "Kritičkim spiskom...", ali i najavljenim "Atlasom" rasprostranjenosti ptica Srbije i "Crvenom knjigom ptica Srbije". Po tim i takvim publikacijama sudimo o napretku stručnog znanja o stanju ptica. U tom smislu, "Ptice Srbije: procene..." vrede naročito ukoliko se porede s prethodnim izveštajima o takvim procenama i naravno, vredće još više kroz desetak godina...

Ako u ocenjivanju vrednosti publikacije krenemo od autorskog tima, zateći ćemo zanimljivu gomilu od čak 14 autora, vrlo različitog uzrasta, obrazovanja, zanimanja, iskustva i prebivališta. To uglavnom jesu najaktivniji savremeni ornitolozi u Srbiji, okupljeni

oko Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, ujedinjeni kao tim na čelu sa Slobodanom Puzovićem. Ne samo da ih je on naveo da istresu sve neobjavljene podatke o pticama iz svojih slamarica nego je, uz pomoć Miloša Radakovića, uspostavio i virtualni okrugli sto sa živom debatom oko procene veličine populacije svake vrste koja se gnezdi u Srbiji. Tim već ranije proverenim postupkom autori ove publikacije pokušali su (i u dobroj meri uspeli) da smanje odstupanja vrednosti dobijenih subjektivnim procenama od pretpostavljenih realnih veličina populacija. Čitav niz vrlo efikasnih i inovativnih tehniku, uključujući i uvođenje mapiranja numeričkih podataka, jasno i detaljno je objašnjen u poglavljju "Materijal i metode". Upečatljivi su količina i raznorodnost ulaznih informacija za ovakve procene veličina, i trendova veličina populacija ptica. Samo spisak izvora zauzeo je 12 i po gusto štampanih strana formata A4! To ujedno govori i o velikoj i dotad nedosegnutoj ornitološkoj produkciji u Srbiji u dotičnom šestogodišnjem periodu. A kad se tome još dodaju i sve informacije koje su dobijene od ostalih priložnika i dopisnika, može tek da se stekne utisak o divljenja vrednom obimu rada i napora uloženog u ovaj poduhvat. Samo je Puzović, sa svojom već skoro legendarnom energijom, posvećenošću, praktičnim duhom i upornošću, mogao da organizuje i vodi ovako veliki i složen posao. Čini se da je među mlađim ali iskusnijim autorima znalački odabrao dvojicu svojih najbližih pomagača (u knjizi se nazivaju koordinatorima) Milana Ružića i Dimitrija Radišića, a oni su se dostojno iskazali u poverenim im zadacima. Oko ovog programa njih trojica su okupili kako kažu, preko 80 u publikaciji pomenutih i nepomenutih saradnika i dostavljača informacija. U "Predgovoru" (a možda je bilo primerenije na nekom drugom mestu) dat je spisak 45 odabranih imena.

Knjiga "Ptice Srbije: procene..." savršena je potvrda jednog značajnog društvenog fenomena u kome je ornitologija u svetu, a gle čuda i kod nas, daleko nadmoćnija od bilo koje druge zoološke discipline ("a i šire") – takozvane građanske nauke. Ne samo da velika većina autora nisu profesionalno zaposleni kao ornitolozi, nego je izvođač celog posla udruženje građana, odnosno organizacija civilnog društva DZPPS, partner međunarodne nevladine organizacije *BirdLife International*, koja je opet nosilac, sad već slavnog evropskog programa "Ptice u Evropi", treći put. Od rezultata celog tog velikog nacionalnog programa najviše bi koristi imala država Srbija, ne samo za povratnu spregu u njenoj politici očuvanja i zaštite životne sredine nego i za uspostavljanje sistema odnosa prema prirodnim resursima i ispunjavanje uslova za političke integracije. Pa ipak, prema rečima samog Puzovića u "Predgovoru", ceo posao je urađen uglavnom bez podrške državnih institucija i bez pomoći iz državnog budžeta, dakle podvižnički.

Koliko ovakve procene mogu biti realne? Kako uopšte možemo pogadati broj ptica na tako velikom i raznovrsno-neujednačenom prostoru kao što je Srbija "od Horgoša do Dragaša"? Jedna od osnovnih prepreka je upravo bila prostorna neravnomernost proštenosti broja ptica do koje dolazi iz tri osnovna razloga ili agregata razloga (a ima ih svakako još). (1) Nesrazmerno velika većina ulaznih ornitoloških informacija (kako za ove procene, tako i za

sve drugo) stiže iz Vojvodine i okoline Beograda gde je domicilna većina ornitologa i posmatrača/fotografa ptica koji do detalja poznaju svoju lokalnu ornitofaunu ali, budući da su mahom amateri, retko mogu da proučavaju ptice van domaćaja jednodnevnih terenskih ekskurzija. I dalje, iako paradoksalno, u delu Srbije u kom su prirodni predeli najnarušeniji i najčešće zamenjeni tzv. kulturnim predelom, industrijskim zonama i prostranim naseljima, a to je opet severna polovina Srbije, lakše je temeljno proučiti ornitofaunu preostalih očuvanih i često zaštićenih prirodnih područja jer istraživači svoju pažnju usmeravaju bez lutanja na sasvim određene i ograničene ciljeve. (2) Izostanak od državnih institucija sistematski planiranih ornitoloških istraživačkih projekata (s retkim izuzecima u nekim zaštićenim područjima) uslovio je nedostatak uporedivih informacija za period procena na celoj teritoriji Srbije. (3) Sa Kosova i Metohije uopšte nije bilo dovoljno relevantnih podataka za tih šest godina.

Da bi ublažili takvu neravnomernost "imputa", koodinatori su organizovali ciljana terenska istraživanja i popise gnezdarica većih ili manjih područja Srbije, od kojih su neka donela prijatna iznenadenja (u odnosu na ranije predrasude o kvalitativnom sastavu i kvantitativnom stanju ptica "južno od Save i Dunava"). Osim toga, smišljen je i čitav niz tehnika i metoda za korigovanje (ponderisanje) i ekstrapolaciju nedostajućih i nedovoljno pouzdanih kvantitativnih informacija. U tu svrhu je urađena prava mala "studija u studiji" o površinama predela/staništa gnezdarica zasnovana na klasifikaciji CORINE. Teritorija Srbije je, radi lakše obrade unosa, tehnički podeljena na 6 "regionalnih" vrlo nejednakih površina, čije se granice ne podudaraju u potpunosti sa dosad poznatim geografskim, biogeografskim, upravno-političkim ili nekim drugim rejonizacijama. Svejedno, ostaje da verujemo autorima da im je baš takva podela omogućila najefikasniji rad.

To je sve zajedno pružilo osnove za debatno dolaženje do procena i znatno suzilo zonu subjektivnih utisaka i proizvoljnosti. Vrednosti procene i primenjene tehnike za svaku pojedinačnu vrstu pomno su razmatrane uz brojna suprotstavljanja mišljenja između skeptika i optimista, kako među autorima, tako i među članovima debatne liste na internetu. Na kraju je ipak prvi čovek morao da prelomi odluku. Iako se u "Diskusiji" eksplisitno pominje da su sada procene "kvalitetnije" nego što su bile one za 1990–2002, koje je dao sličan tim procenjivača, ipak se vidi da je taj niži kvalitet, što razumeo kao veću udaljenost od realnog stanja, po pravilu bio rezultat skepticizma, a ne optimizma. Te vrednosti procena za prethodni period, bile su priličan kamen o vratu autorima i ponovo davale prednost skepticima, a to sve da ne bi bile neprirodno velike ili opet male razlike u procenama veličina populacija između dva perioda i opredeljivanja trendova promena tih veličina. Pa ipak se, i uz sav taj skepticizam, između rezultata dva projekta procenjivanja dobija ogromna ukupna razlika od čak plus 6 miliona jedinki ptica gnezdarica u Srbiji! To je ukupno skok od +25–35% i svakako govori o podbačaju prethodnih procena, a ne o neverovatnom povećanju populacija ptica. A poređenjem kratkoročnih i dugoročnih trendova dobija se verovatno opet ne sasvim realna slika o velikom broju gnezdarica sa dugoročnim trendovima povećanja populacija, u poređenju s brojem vrsta s kratkoročnim povećanjem, što se vidi na grafikonima 6 i 7. Ovaj problem može posebno opasno da dođe do izražaja ako se, i kad se bude odlučivalo o promenama statusa zaštićenosti pojedinih vrsta na zvaničnom nivou.

Za svaku vrstu je dat pregled rezultata po istom jednostavnom modelu. Rezultati procena veličina i trendova, kao i ocena verodo-

stojnosti dati su tabelarno po međunarodnim standardima. Zatim sledi jezgrovit pregled rasprostranjenosti, predela i staništa, sa pozivanjem na ključne izvore, kao i komentar trenda. Piscima se mogu zameriti nejasnoće u upotrebi nekih termina, poput prisustvovati (biti prisutan, -na, -no), rasprostraniti se (biti rasprostranjen, -na, -no), gnezdit se, naseljavati (intranz.) i dr. Svaki od pobrojanih glagola ima drukčije pojmovno značenje, a u ovoj knjizi oni se, kako za koju vrstu, upotrebljavaju alternativno kao da je reč o istom pojmu. Čitalac sa manje iskustva će pomisliti da je reč o specifičnostima svake vrste, a mlađi ornitolozi će, što je još gore, usvojiti loš stilski obrazac. U isti paket zamerki spada i zloupotreba participa gnezdeći, kao srpskom jeziku neprimereno imitiranje engleskog participa *breeding*.

"Diskusija" obuhvata više tematski različitih potoglavlja u kojima se uglavnom daju komparativne statističke analize rezultata saopštenih u prethodnim poglavljima. U potoglavlju "Visinska rasprostranjenost..." analiziraju se podaci koji nisu eksplisitno navedeni među rezultatima, ali su verovatno izvedeni iz vertikalne distribucije predela/staništa ili iz radne dokumentacije. Umesto zaključka, u potoglavlju ne baš jasno naslovjenom kao "Potencijal za unapređenje poznatog diverziteta", iznete su pretpostavke o mogućim pojавama gnežđenja novih vrsta. Ceo uvodni deo knjige je preveden na engleski, a kako svi prilozi imaju dvojezične legende, procene i trendovi su i internacionalno sasvim razumljivi. Na kraju se nalaze ekstremno korisni indeksi vrsta.

Među prilozima, osim tabela, ima tri mape u bojama i više crno-belih grafikona. Nažalost, kvalitet hartije, štampe i pripreme su takvi da dve mape ne mogu da se razumeju, naročito ona najzanimljivija sa tipovima staništa na kojoj bi trebalo da čitalac razlikuje čak 30 boja! Knjigu je ilustrovao Kalman Moldvaj digitalnom tehnikom grafičke table u stilu pera i olovke. Ilustracije su verovatno zamišljene kao dekorativne vinjete jer nisu numerisane, ali ipak neke imaju potpise a druge su u prelomu postavljene tačno na mesto odgovarajuće vrste. Među njima ima vrlo uspehlih, a na svima se vidi da ilustrator nema nikakve dileme kad su anatomija i proporcije u pitanju, toliko da se na prvi pogled može pomisliti da je reč o obrađenim fotografijama. Te su grafike nažalost ispalje valerski nediferencirane što je ubilo dubinu i učinilo ih potpuno pljosnatim. Svakako da je i nekvalitetna štampa tome doprinela. Taj nedostatak se manje vidi na slikama bez pozadine (predela) i onim koje nemaju komplikovanu kompoziciju. Obrubljivanje ("autlajnovanje") predebelom linijom svuda iste širine, nije pomočilo. Naprotiv. Međutim, bela pliska na pesku prednje korice veštije je stilizovana. U svakom slučaju, domaća ornitološka literatura ima izgleda da u Moldvaju dobije jednog zrelog ilustratora.

* * *

Veliko je zadovoljstvo prikazati i preporučiti delo koje je dokaz da su autori, baveći se vrlo obimnom i delikatnom stručnom problematikom, uspeli da u potpunosti obave sve zadatke koje su sebi postavili i dosegnu svaki željeni cilj preduzetog programa. Ova knjiga još jednom potvrđuje da je domaća ornitologija, mada u to niko nije ni sumnjaо, dorasla međunarodnim standardima, kao što je i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica dostojan partner organizaciji *BirdLife International*. Departman za biologiju i ekologiju Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu je znao da će, pristajući uz ovaj poduhvat, potvrditi svoj ugled i proširiti svoju naučnu produkciju.

Voislav Vasić

Osvrt

Dejan Miloradov, Vasa Pavković, Slobodan Puzović i Javor Rašajski (2016): Ornitološki rečnik. Matica srpska: Odeljenje za književnost i jezik: Leksikografska izdanja, knjiga 4, Novi Sad 2016.

**Дејан Милорадов
Васа Павковић
Слободан Пузовић
Јавор Рашајски**

ОРНИТОЛОШКИ РЕЧНИК

МАТИЦА СРПСКА

Davne 1960, tada petnaestogodišnji prikazivač ove knjige, dobio je za rođendan od svog oca Simonovićev Botanički rečnik u izdaju Srpske akademije nauka. Otac je rekao nešto kao „nema ornitološkog rečnika, pa sam ti, dok ga neko ne napiše, uzeo ovaj...“ I evo, neko je napisao Ornitološki rečnik i gle, pozvao se upravo na Simonovićev botanički, 56 godina docnije. Pri kraju Uvoda nai-me stoji da je „Ornitološki rečnik zamišljen kao svojevrsni pandan Simonovićevom, i da leksikografski i tehnički sledi principu iz Botaničkog rečnika“. Nije objašnjeno koji su to principi, ali i pre nego što se pozabavi njihovim ostvarenjem prikazivač mora da se malo začudi što se za uzor rečnika ptica uzima rečnik biljaka, ne samo iz tako davno minule leksikografske epohe, nego čak i iz srpskohrvatskog jezika kog su se u međuvremenu skoro svi odrekli. Imalo je za mustru sjajnih novih rečnika koji su mogli biti domašeni (što da ne i nadmašeni) a da budu zadovoljene potrebe današnjih srpskih i ornitologa i lingvista. A imalo se i odakle nešto naučiti o imenima ptica. Krakteristično je da u izvorima Ornitološkog rečnika nema kapitalnog i nezaobilaznog Defajeovog dela *A Thesaurus of Bird Names: Etymology of European Lexis Through Paradigms* (1998) s bogatom uporednom analizom ptičijih imena u 40 jezika, uključujući i *serbo-croatian*. Imalo se i koga pitati među ljudima koji su se već bavili srpskom ornitonomijom ili se njome još bave. Ima čak i jedan vrlo iskusni amater, građevinski inženjer iz Žepča, koji je, uz pomoć lingvista, sastavio zanimljiv ornitološki rečnik mnogo veći i daleko bogatije strukture od ovog Matičinog.

Rečnici su najdragocenije knjige. Nije moguće baviti se bilo kojim umno-pismenim radom bez pomoći rečnika. Pa tako ni orni-

tologijom. Ne može se ni napisati niti pročitati neki stručni tekst a da se bar jednom ne proveri šta znače ili kako se pišu neke reči ili izrazi. Istovremeno, rečnici su riznice znanja naroda koji govori tim jezikom, jer narod ima ime za svaki predmet, pojam ili pojmu koju poznaje. Nove reči nastaju za dotad nepoznate predmete i pojmove, a druge prestaju da se upotrebljavaju kad nestane nužda za njihovim imenovanjem ili kad te reči budu zamenjene nekim drugim. Tako su rečnici ujedno i spomenici istorije promena znanja tog naroda. I još više, rečnik je izlog i zalagaonica i čuvar bogatstva i geografske i hronološke promenljivosti i raznovrsnosti jezika, i govornog i književnog. Zbog toga su najava i pojava Matičinog Ornitološkog rečnika dočekane sa zanimanjem i velikim očekivanjima. Njegovi autori su svakako bili svesni svoje odgovornosti za uspešnost izrade tako važnog dela. A kritičari su pozvani da daju svoj sud, pa je tako postupio i ovaj prikazivač.

Sastavljači Rečnika su na kraju Uvoda izričito napisali, i na promociji u Matici srpskoj 14. 11. 2016¹ izjavili da očekuju „primedbe, dopune itd.“ (u tom itd. se verovatno podrazumevaju i kritike), kako bi hipotetičko novo izdanje bilo bolje od tek izašlog i „još iscrpnije“, polazeći valjda od sopstvene ocene da je već prvo izdanje sasvim iscrpno. Avaj, u takve deklaracije malo ko veruje i vrlo retko se dešava da se istim autorima dela daje odmah još i prilika za „popravni“, kao da su u osnovnoj školi.

Četiri su autora Ornitološkog rečnika. Čim se knjiga uzme u ruke i makar letimično pogleda, stekne se utisak da dvojica od autora ne poznaju dovoljno ornitologiju, a da druga dvojica ne znaju ništa o leksikografiji. I dalje, kao da su radeći na istom projektu autori ne samo krili jedni od drugih ono što ne znaju i ne umiju već nisu delili ni i ono u čemu su veštii i umešni. Kako drukčije objasniti neke zaista čudne izbore autora, kao što je na primer odluka da se za odrednice rečnika postave međunarodni zoološki nazivi ptica koji nisu usklađeni s međunarodnim Pravilima zoološke nomenklature (*International Code of Zoological Nomenclature. International Trust for Zoological Nomenclature* iz 1999, s dopunama iz 2012)? Drugim rečima, cela grada Ornitološkog rečnika je raspoređena po netačno napisanim imenima ptica. Na primer, nije poštovano već prilično staro pravilo neprimenjivanja dijakritičkih znakova, pa u Rečniku stoji *chrysaëtus*, *Circaëtus*, *Gypaëtus*, *Picoïdes* itd, umešto *chrysaetus*, *Circaetus*, *Gypætus*, *Picoides*. Nije uvažena ni norma pisanja naziva rodova i vrsta italicom (kurzivom), bilo da su sinonimi ili validni nazivi. Kao što nije prihvaćeno ni pravilo da se iza imena autora naziva stavlja godina objavljivanja (bar prvi put). Neko će reći da su to nevažne sitnice, ali rečnici koji pretenduju da imaju normativnu funkciju (a autori Ornitološkog rečnika u Uvodu upravo nju naglašavaju na više mesta), koji dakle treba da služe kao pravilo, odnosno da propisuju kako treba pisati imena ptica, takvi se rečnici samo od detalja i sastoje. Neispravne pojedinosti ne mogu nikad dati ispravnu celinu. I šta reći o normativnom rečniku u kome se ne poštuju opštiji normativi? Što je najčudnije, u Uvodu autori ponosno kažu kako su im „latinski“ nazivi „usklađeni sa savremenom ornitološkom nomenklaturom“ i u fusnoti navode s kojom. *Cikonijn* prikazivač je proverio, nisu usklađeni. Čini se da su ovde pobrkanji pojmovi nomenklatura i klasifikacija. I kako

¹ Video-zapis promocije na <https://www.youtube.com/watch?v=1kv1pU2x41U&t=3207s>.

onda čitalac da veruje ostalim izjavama u Uvodu, kad se odmah sretne s maglovitim i nesigurnim tumačenjem osnovnih pojmljiva?

Posle lošeg prvog utiska, pogledajmo šta u stvari imamo kao prvu knjigu edicije „Terminološki rečnici“ Matice srpske, ponudenu kao Ornitološki rečnik s podnaslovom „Imena ptica“. Ugled izdavača, kao i najviši budžetski nivoi s kojih je sedam-osam godina finansiran naučno-istraživački projekt Ornitološkog rečnika (Pokrajinski sekretarijat za nauku i tehnološki razvoj i Ministarstvo prosvete i nauke) i njegovo izdavanje (Ministarstvo kulture i informisanja), naročito obavezuju prikazivača ove knjige na pažljivost i oprez u donošenju ocena i sudova. Da bi Ornitološki rečnik dobio sve te podrške, svakako je morao proći sito i rešeto i svakojake verifikacije i provere, pre nego što su mu dodeljene pare čuvenih poreskih obveznika. Povrh svega, dobio je pozitivnu ocenu tri recenzenta – dvoje filologa i jednog lovognog turizmologa (?!). Šta više, dve godine pre izlaska iz štampe već je bio proglašen kapitalnim ornitološkim delom (*Press online: Otvorena izložba „Ptice“ Javora Rašajskog u BGB*²).

Sadržaj i obim

Ne bi trebalo da čitaoca prevari naslov. Nije to rečnik ornitologije, i u tom smislu nije rečnik termina koje upotrebljavaju ornitolozi, pa je pitanje i da li se uopšte može nazvati terminološkim rečnikom. Podnaslov je malo približniji sadržaju. To jesu samo imena ptica, ali opet ne sva zabeležena kako se netačno najavljuje u prvoj rečenici, nego samo neka na koja su se diskreciono ograničili autori. U Uvodu oni objašnjavaju zašto su u svom Rečniku celu ornitologiju sveli (oni kažu: zaokružili) na svega 413 odrednica. Tako je sam rečnik ispašao vrlo mali, jedva stotinak strana, samo oko 21% cele knjige od blizu 500 strana. Ostatak prostora ispunjen je registrima (bez brojeva strana!) i sličicama. Sigurno je da bi Ornitološki rečnik bio više ornitološki i više rečnik da autori nisu toliko uzeli svoj zadatok i rečnički korpus. Da je knjiga naslovljena kao „Srpska narodna imena ptica“ imalo bi možda smisla svesti resurs rečnika samo na ptice koje su „potvrđene u izvorima za ceo srpski etnojezički i istorijski štokavski prostor“, ma šta to značilo. Autori ne definišu taj prostor, ni geografski ni istorijski, nego korisnika Rečnika šalju po tumačenje u fusnotu, gde ga čeka u stvari izbegavanje precizne geografske definicije tog prostora uz pozivanje na autoritet Pavla Ivića i njegovu knjigu o srpskim dijalektima. Tako srpska imena ptica ostaju da lebde iznad neodređenog geografskog prostora i u neodređenom vremenskom opsegu. A treba da sadrže normative! Autori u Uvodu i fusnotama tu teritoriju imenuju kao „naš prostor“. Naš je prisvojna zamenica prvog lica množine od mi, pa čitaocima ostaje da razmišljaju koji smo to mi i koji smo prostor (i kako) prisvojili. Ornitologija se ne nalazi u tako fluidnoj atmosferi, pa je S. Puzović izveo pravo čudotvorstvo odredivši status svake vrste ptica (stanarica, selica, gnezdarica itd) van prostora i vremena i ne saopštivši čitaocima (možda ni svojim koautorima) kako je i zašto to izveo. Da je to bio njegov posao saznaće čitalac samo ako pročita poslednju fusnotu Uvoda (u lošem je maniru ovog Rečnika da se ključne informacije daju samo u fusnotama). Za sam Rečnik su inače potpuno irrelevantni ti statusi koji variraju geografski i hronološki u okviru populacija iste vrste. A dati su nekonvencionalnim znacima u vidu strelica raznih pravaca, umesto standardnim kodovima koji su u upotrebi u domaćoj i međunarodnoj stručnoj komunikaciji. Ti su statusi u Rečniku nepotrebni i samo doprinose utisku o opštoj nesolidnosti knjige.

Struktura

Posle svakog naučnog naziva vrste kao odrednice Ornitološkog rečnika, dati su (u zagradi) naučni sinonimi, što je u načelu vrlo dobro s obzirom na to da su odabrani izvori pisani u velikom vremenskom rasponu, od 17. veka do danas. A kroz sve su se to vreme klasifikacija ptica i naučna nomenklatura periodično menjale. U Uvodu se neodređeno kaže da su to „najčešći sinonimi koji su se u izvesnom periodu upotrebljavali u zoologiji“. Nažalost, i tu korisnika Rečnika čeka novo neprijatno iznenadenje. To uopšte nisu eksperirana naučna imena ptica upotrebljavana u izvorima koje su obradili sastavljači Rečnika, nego su, uz neke dodatke, samo prepisani (sa greškama!) sinonimi iz Kataloga ptica Jugoslavije (S. D. Matvejev i V. F. Vasić: *Catalogus faunae Jugoslaviae IV/3 Aves*. Ljubljana 1973). Taj stari katalog, međutim, ne samo da obuhvata sasvim drukčije izvore sa daleko šireg geografskog prostora, nego veliki broj izvora uopšte i nije pisan srpskim jezikom već nemačkim, slovenačkim, italijanskim, mađarskim, makedonskim, francuskim, engleskim i drugim, tako da u njima i nema srpskih imena ptica! Pri svemu tome Katalog ptica Jugoslavije nije ni pomenut, a to je, ako ništa drugo, bio osnovni esnafski red. I to nije sve. Bar da su ti nesrećni sinonimi korektno prepisani, nego su neopravданo poizbacivane sve, inače obavezne, zagrade koje označavaju promene u kombinacijama rodova i vrsta, tako da su sinonimi time postali bezvredni.

Azbučni redosled prema početnom slovu rodova kao osnova strukture Ornitološkog rečnika krajnje je nepraktičan. Nedavne taksonomske revizije u vidu cepkanja rodova na primer, potpuno su međusobno abecedno razdvajile vrste vranaca, galebova, senica, orlova i nekih drugih ptica bliskih naziva, kao i nekih međusobno srodnih rodova. Korisnik Rečnika će odmah biti dodatno saplen i činjenicom da, iako su rodovi i vrste grupisani abecedno, srpski su nazivi poređani azbučnim redom, tako da su na primer slova V i Z čas na početku, čas na kraju. Ako se računalo na ornitologe kao korisnike, i ako su već leme/odrednice morale da budu naučni nazivi, onda je bilo mnogo bolje da je primenjen princip klasifikacionog poretka ptica na koji su ornitolozi već navikli. Kao što je to, na primer, još onomad učinio mudriji sastavljač nepretencioznog Ornitološkog rječnika slovenske Istre (Filipi, Pula 1994). Evo što on kaže: „Rječnik je ustrojen prema ornitološkim kriterijima. Redovi, obitelji, podobitelji, vrste i podvrste nižu se kako je to uobičajeno u većini ornitoloških priručnika. Ovakav raspored građe odgovara za ovakav rječnik jer na taj je način lako uočljiv blag prijelaz između vrsta što ima odraza i u nomenklaturi – srodne obitelji i vrste imaju i srodne (slične, jedne od drugih izvedene) nazive. Abecedni popis natuknica razbio bi osjećaj kontinuiteta pučke nomenklature. Ornitolog je navikao na ovakav raspored, a jezikoslovac će naći potrebne podatke s pomoću kazala na koncu knjige.“ Prikazivač je najpre htio neke delove ovih rečenica da podvuče, a onda je video da bi zapravo podvukao sve. Kako je jednostavno i jasno objašnjen inteligentan prilaz strukturi jednog ornitološkog rečnika!

Iz nekog razloga, u mikrostrukturi Ornitološkog rečnika nema nijednog od za rečnike uobičajenih kvalifikatora niti primera, pa korisnik nikad neće znati ima li posla sa arhaizmom, istorizmom, turcizmom, lokalizmom, nema obaveštenja o prostoru na kom je reč (bila) u upotrebi i u kom istorijskom periodu, kao što neće dobiti ni druge važne informacije koje ga možda zanimaju. Gotovo da je zabavno infantilno objašnjenje zašto su korisnicima uskraćene informacije na primer o „punktovima u kojima su zabeleženi orni-

² <http://www.pressonline.rs/kultura/316242/otvorena-izložba-ptice-javora-rasajskog-u-bgb.html>.

tonimi”, koje daju autori u Uvodu. Kažu, pošto nismo našli takav podatak za svaku leksemu, onda nismo hteli da damo ni za jednu, a koga to zanima neka sam traži kod Hirca i Skoka i drugde! Nisu označena čak ni onomatopejska imena.

Na kraju knjige je interesantan dodatak u kom su, kako po običaju kaže fusnota (br. 239), ostaci – nazivi ptica za koje nisu nađena odgovarajuća naučna imena. Ti restlovi nam nemerno otkrivaju jednu nigde ne pominjanu istinu – da su se autori služili domišljanjem i nagadanjem u identifikovanju rođova i vrsta ptica prema ekscerpiranim ornitonimima. Domišljanje je kreativan, ali uvek riskantan postupak, a njegov uspeh zavisi u mnogome od erudicije domišljača i njegovog poznavanja jezika uopšte, a naročito srodnih i susednih, kao i jezika koji su kroz istoriju imali uticaj na srpski jezik. Da je toga ovde nedostajalo vidi se na primer po činjenici da u nazivima „pustolica, pustolka, pustolovina, pustolovka“, preuzetih iz Skokovog Etimološkog rječnika, nije prepoznat slovenski koren *pustol/postol-*, očuvan u nazivima vetroške u modernom slovenačkom, slovačkom, češkom, poljskom, rusinskom i ruskom. Kao što nije shvaćeno ni da *ostriš* nije vrsta sokola nego je to soko kao hiperonim, širi pojam ili rod, što lepo piše na Vikirečniku.

Pristup

Izbor iz naftalina izvađenog Botaničkog rečnika iz 1959, za uzor rečniku iz 2016, višestruko je pogrešan. Autori Ornitološkog rečnika nisu imali u vidu da je Simonović svoj Rečnik sastavljaо više od deset godina pre izlaska prve knjige Flore SR Srbije i da nije imao jasnu fitotaksonomsku situaciju, pa je strukturu prilagodio svom tadašnjem znanju. Naprotiv, sastavljačima Ornitološkog rečnika stajali su na raspolaganju svi neophodni naučni ornitološki izvori. I još nešto nisu znali autori Rečnika – da se botanička i zoološka nomenklatura razlikuju u nekim osnovnim principima, pa čak i da Međunarodni kodeks botaničke nomenklature počinje izjavom da botanička nomenklatura nema nikakve veze sa zoološkom! Za razliku od svog navodnog pandana i uzora, Simonovićevog Botaničkog rečnika, Ornitološki ne daje imena ptica na stranim jezicima, uz jedno, da izvinite opet, detinjasto obrazloženje (u fusnoti 16), da su danas u „eri interneta“ ti nazivi svima dostupni! Pa sve je dostupno na internetu! Trebalo je međutim da ornitologima ovaj Rečnik da one nazive ptica na nemačkom, engleskom, francuskom i ostalim jezicima koji bi bili ekscerpirani iz izvora o pticama upravo onog „našeg prostora“ koji je bio predmet istraživanja sastavljača Rečnika. Onda bi i onakva zbirka naučnih sinonima dobila smisao.

Sasvim je sigurno da je Ornitološki rečnik, s obzirom na ugled izdavača i na državnu budžetsku investiciju, morao da bude poslednja reč ornitologije i leksikografije, što bi Englezi rekli – *state of the art*. Nije, a nažalost po mnogo čemu je inferioran i u odnosu na Simonovića. Bar da su autori Ornitološkog rečnika dosegli nivo diplomskog rada Zuzane Fialove Karpenkove o češkim imenima ptica, odbranjenog još pre deset godina u Pragu, a obimnijeg, bogatijeg i kvalitetnijeg od rezultata njihovog višegodišnjeg naučno-istraživačkog projekta!

Mnogo je međutim ozbiljniji problem to što autori Rečnika ne poznaju istoriju stručnog (knjiškog) imenovanja ptica na prostorima na kojima se danas govori srpski (ili se nekad govorio). U Uvodu su doduše pomenuli najvažnije autore koji su se bavili imenima ptica, ali nisu proučili i razumeli procese nastajanja i upotrebljavanja nazivlja ptica tokom minulih decenija i vekova. Kao da nisu pratili ornitološke i druge izvore kroz istoriju promena poimanja jezika na onom srpsko-ethnojezičko-istorijsko-štokavskom

prostoru. Čitav se niz centripetalnih i centrifugalnih faza smernjiva tokom istorije nomenklature ptica na prostoru na kome su nastajali za Rečnik ekscerpirani izvori. Razna prožimanja, pozajmljivanja i kopiranja ornitonima u centrima u kojima je ornitologije bilo, ostala su u Ornitološkom rečniku neobjašnjena. Zato je on tako siromašan i šturi. Vrlo raznovrsni nazivi su samo poredani azbučnim redom kao ravnoznačni, kao da su istog geografskog porekla i iz iste epohe. Nema onih obećavajućih dijalekata na srpskom istorijsko-jezičkom prostoru. Očigledno je da se nijedan od autora ne razume dobro u dijalekte, inače bi ga to bogatstvo i taj diverzitet povukao i provocirao da da komentar ili objašnjenje, kakvo se od specijalizovanih rečnika i očekuje. Ništa. Sve ravno, ispeglano, isprano i sterilno, bez ukusa i mirisa. A konsultant im je bio Mato Pižurica!¹³ Možda je kriv preuski izbor izvora (nemaju na primer ni za istoriju imena ptica važnu Hirčevu Građu za ornitološku nomenklaturu i terminologiju iz 1906), ili ih je sapelo leksikografsko neiskustvo, ali je činjenica da Ornitološki rečnik uopšte ne razlikuje izvorna narodna, tzv. vernakularna imena ptica (ni lokalna, ni dijalektska) od „knjiških“, odabiranih iz narodnih za stručni standard, pozajmljivanih stranih pa posrbljavanih, doterivanih ili skovanih za potrebe prosvete i struke. U isti lonac su ubaćeni poreklom žargonski nazivi ptica poput lovačkih (npr. duplon), ptičarskih (vrlo starih germanizama i talijanizama, npr. štiglic, cajzla, verdun) i ornitoloških (npr. daurska lasta), zajedno sa kolokvijalnim (dživdžan) i poetskim (npr. stražar ptica), i svakakvim drugim imenima uključujući i naslove tekstova u knjizi o Božjim stvorenjima pokojnog Aleksandrova („čapljica pratile stada“), pogrešno shvaćenih kao imena ptica.

Izvorna narodna imena ptica starija su i ne korespondiraju uvek s mnogo mlađom naučnom klasifikacijom, i to nisu srpski sinonimi latinskih naučnih naziva vrsta, što autori Rečnika nisu shvatili. Čak naivno tvrde da „ekscerpirani izvori pokazuju čestu nesigurnost i šarenilo kad je u pitanju latinska identifikacija vrste“. Vezivati vernakularnu nomenklaturu iz 19. veka (i raniju) sa naučnom klasifikacijom iz 21., i čuditi se nepodudarnostima i „šarenilu“ može samo neko ko ništa nije razumeo.

U stvari, u svojoj osnovi koncept Ornitološkog rečnika ne valja. Većina navodno narodnih imena za vrste je veštačka i forsirana, jer nenaučen narod ne razlikuje (niti mu je važno da razlikuje) vrste voljića, zviždaka, cvrčića i trstenjaka. Zato je ta imena trebalo oslobođiti čvrste veze sa naučnim konceptom vrste.

Autori Ornitološkog rečnika retko se bave etimologijom, a i tad samo u fusnotama kad ukazuju na tuđe greške. U takvim prilikama redovno promašuju usled nedovoljnog poznavanja i jezika i ptica. Tako na primer u fusnoti 146 opširno objašnjavaju da je ruševac pogrešno ime jednog tretreba u Dvogledovoj Srpskoj nomenklaturi, pa ga moraju „nažalost, označiti nepravilnim i nemogućim“. Žao im je, ali moraće to da se menja. A pravilno i moguće je po njima samo ružavac jer tom tretrebu na glavi rastu ruže. I još kažu da je lik ruševac, „prema našim izvorima, prvi put zabeležen 1991/1992. u drugom izdanju Velike ilustrovane enciklopedije lovstva“. Čak ni taj podatak nije tačan – pre drugog taj je lik naveden u prvom izdanju 1987. Da su se malo potrudili i više izvora pročitali, ne bi toliko grešili. Kao da nisu u Lovačkoj enciklopediji pogledali gde živi taj ružo-tretreb, nego su dali nekom da ekscerpira samo ime, izvadivši ga iz konteksta i tako propustili priliku da nešto nauče. Da su bar zavirili u svoj uzor Simonovićev Botanički rečnik, videli

¹³ Član Odbora i bivši sekretar Odeljenja za književnost i jezik Matice srpske, stručnjak za istoriju srpskog narodnog i književnog jezika, dijalektologiju, lingvističku geografiju, etimologiju, onomastiku i standardologiju. Još je i priredio knjigu Pavla Ivića „Srpskohrvatski dijalekti“.

bi da se planinsko stanište na gornjoj šumskoj granici zove ruševlje po krivulju (boru), a u tom pojasu je nekad kod nas živeo taj tetreb. Ima ga i danas u Sloveniji i тамо ga, o čuda, zovu ruševac, a ne rožavec! Trebalo bi da neko obavesti Slovence da im je to ime nemoguće. Svako će se složiti da treba periodično dopunjavati i popravljati Srpsku nomenklaturu iz Dvogleda, ali svakako ne po ovakovm Ornitološkom rečniku.

Ekscerpiranje (učeni termin koji se u Uvodu Ornitološkog rečnika redovno koristi za „vađenje“ grade za rečnik iz izvora) nije cilj, nego početno sredstvo, a ovde se sve na njemu i završilo. Iz fusnote br. 20 saznaće se da autori nisu sami ekscerpirali građu, nego da su za to unajmili honorarne saradnike Katarinu Sunajko i Danku Krušić. Izgleda kao da autori za deo grade i nisu imali dodir sa samim delom, nego da su baratali istrgnutim parčićima. I to se oseća.

Ovde je mesto da se skrene pažnja na još jedan veliki nedostatak Ornitološkog rečnika – izostavljanje srpskih naziva čak i osnovnih taksonomske kategorija viših od roda (porodica i red). Ako je Ornitološki rečnik prva knjiga edicije „Terminološki rečnici“ onda se nisu smeli preskočiti nazivi ne samo osnovnih nego ni dopunske kategorije (pleme, podporodica, podred, nadred, potklasa). Srpski jezik poznaje i neke manje-više neformalne i ne uvek taksonomske kategorije i za njih ima svoje nazive (pevačice, grabljivice, plovuše, štakare, barske ptice, vikačice, puzačice) pa je u rečniku ptica svakako trebalo dati objašnjenje i za te reči, bar koliko je to za ptice učinio autorima Rečnika omiljeni Simonović (Prirodopisni atlas: Ptice. Beograd: Znanje 1953), ili Srednjoškolska Zoološka terminologija i nomenklatura (Ministarstvo prosvete, Beograd 1932). Ovaj poslednji izvor autori Ornitološkog rečnika nekako naročito prečutkuju i slepo se drže svoja tri glavna principa: što manje reči, što manje znanja, što manje uloženog truda... Čudi onda što se na kraju Uvoda hvale „višegodišnjim radom“ (rad na Ornitološkom rečniku, kao naučno-istraživački projekt Matice srpske, počeo je još 2009).

Loše su prošle i niže kategorije – podvrste, koje su se neki od imenovača svojevremeno trudili da imenuju, naročito ako su tada imale status vrste. Sva ta imena podvrsta su bez pojedinačnih objašnjenja (čak ni u fusnotama) potrpana među nazive vrsta, pa su nastale neke bizarne kombinacije. Da se pomene samo primer vrste *Dendrocopos leucotos* koji se, pod istim izvorom iz 1888, u Rečniku navodi i kao jugoslavenski djetao i kao hrvatski djetao. I obrnuto, u slučajevima kada su novim revizijama podvrste promovisane u vrste, autori Rečnika su na čudesan način na njih primenili nazive vek starije od tih vrsta, kao na primer u rodu *Larus*.

Ipak, sjajna je stvar što je Ornitološki rečnik prvi put na jednom mestu sabrao skoro sve klasične imenovače ptica srpsko-hrvatskog jezika. Da, dobro ste pročitali. Iako im to možda nije bila namera, autori su nam pokazali koliko je ornitonimjsko bogatstvo (pristajem i na reč repertoar) nastalo u jeziku koji i Srbi i Hrvati smatraju svojim. Štaviše, većina pisaca dela koja se u Rečniku navode kao izvori, a u kojima je prvi put „potvrđen“ neki naziv, pisala je srpsko-hrvatskim jezikom (ili hrvatsko-srpskim, ili srpskohrvatskim, ili hrvatskosrpskim, hrvatskim ili srpskim itd.). Neki od velikih prirodnjaka koji su se bavili imenima ptica bili su ubedeni Jugosloveni (i pre stvaranja države s takvim ili sličnim imenom) i sasvim sigurni da govore srpsko-hrvatskim jezikom i da imena ptica o kojima pišu pripadaju tom jeziku. Dirljiv je u tom smislu omiljeni prikazivačev primer – *Dendrocopos leucotos* – djetao jugoslavenski! Ornitološki rečnik podseća dakle i potvrđuje da je od Istre do Vardara preko sto godina postojao jedinstveni i zajednički, ne politički, nego ornitološki i ornitonimjski prostor bogatog i starog jezičkog nasleđa i velike leksičke raznovrsnosti. Tu činjenicu ne mogu da

promene različitosti naziva jezika kojim su pisali ornitolozi kroz istoriju ili kojim pišu danas.

Zna se i vidi se (u Rečniku duduše samo implicitno) da se u nekim istorijskim periodima zoološka literatura vrlo intenzivno razvijala u zapadnom delu „našeg područja“, naročito u Zagrebu, što je tražilo normiranje, između ostalih i imena ptica. Razni su se pisci u tome okušavali i često, manje ili više srećno, kovali nove reči po ugledu na narodni govor kako su ga oni shvatili, ili po programu standardnog jezika kako su ga razumeli ili kakav su onda smatrali da treba da bude. Autori Rečnika ili ne znaju ili prečutkuju da je veliki broj imena ptica nastao u vreme hrvatskog jezičkog romantizma, sličnog onom u vreme slavjanoserbskog. Tad su pisci slobodno i kreativno sastavljali imena ptica, pa otuda poplava ptica sa imenom kovača, kovačića, batića i batoglavaca (zanimljiva sklonost ka kovanju naziva ptica inspirisanim kovačkim zanatom i alatom), zatim nama danas rogobatnih složenica (evo samo nekoliko bisera na slovo N: navraskokljuna bjelogubica, norobetić kitobraza, norovran rijekuljar) i drugih neočekivanih kompozitnih ornitonima. Veliki rečnici su inventarisali sve te nazive, ali to nije trebalo da bude razlog da se oni u Ornitološkom rečniku nekritički uvrste u uzorak za izračunavanje učestalosti upotrebe reči, iz prostog razloga što takva rogobatna imena ptica odavno niko ne upotrebljava. U Sarajevu, Beogradu i Novom Sadu su imali istu potrebu za imenovanjem vrsta ptica koje narod ne razlikuje. I oni su se dovijali na razne načine, ali su vrlo često preuzimali gotove nazive koje su već odabrale ili kreirale kolege iz Zagreba.

U svom restriktivnom pristupu autori Ornitološkog rečnika objašnjavaju zašto u Rečnik nisu uvrstili srpske nazive ptica koje ne žive u onom dijalektološki definisanom prostoru, iako su to obećali prilikom pokretanja projekta bar za neke ptice i to u najavljenom drugom delu rečnika (Rad Matica srpske 46, Novi Sad 2009) koji nikad nije napisan. Od svih razloga zašto to nisu učinili jedino se razume da bi to za njih bio veliki posao (a oni ne vole mnogo rada). Pa ko će to onda drugi umesto njih da uradi? Pogrešno su razumeli da treba da prave imenik popisa faune ptica srpskog etnojezičkog i istorijskog štokavskog prostora. U krivu su ako misle da Srbi treba da u svom jeziku imaju imena samo za ptice svog zavičaja. Zaboravljaju da Srbi žive u celom svetu, i da tamo gde žive želete da čuvaju maternji jezik i da treba da umeju da imenuju i ptice nove otadžbine, bar one najpoznatijih vrsta. Prevideli su da srpska deca uče iz udžbenika koji Srbiju ne vide kao ostrvo usred okeana i da imaju potrebu da prepoznaju i imenuju ptice i drugih kontinenta, s kojima se sreću u na srpski prevedenim knjigama, magazinima, na televiziji, internetu i u svim medijima. Zašto su ignorisali Srednjoškolsku Zoološku terminologiju i nomenklaturu iz 1932, iako su je stavili među izvore? Kako će da se čuva srpski (i svaki drugi) jezik ako se zabranjuje „tuđim ticama“ da na srpskom uđu u srpski rečnik? Onda će opet da se digne kuknjava do neba pred opasnošću od anglicizama!

Što se tiče trivijalnosti oko uloge i doprinosa autora tokom izrade Ornitološkog rečnika, može se pratiti jedan zanimljiv proces. Kada je 2009. Matičin rečnik ptičijih imena pokrenut, prijavljeni redosled autora bio je sasvim drugaćiji od završnog – Puzović je bio drugi autor, a Pavković četvrti. Već sledeće godine u izveštaju o realizaciji projekta, Pavković prelazi na treće mesto, ali Puzović još drži svoje drugo. U takvom poretku se, pre nego što je štampan u oktobru 2016, Ornitološki rečnik pojavljuje na Vikirečniku i to nije promenjeno ni do danas (8. januar 2017). U poslednjem trenutku pred štampanje, Pavković izbija na drugo mesto, a Puzović pada na treće. Šta li to znači? Da li su se Puzovićevi doprinosi i angažovanje progresivno smanjivali?

Greške i netačnosti

Autori u Uvodu (a osim Uvoda nema nikakvog drugog poglavlja u kom se opisuju pristupi, metode i tehnike pravljenja Ornitološkog rečnika) objašnjavaju i neke svoje intervencije kojima su izmenili nazine ekscerpirane iz izvora. Tako su između ostalog popravili „neprirodan poredak“ izvađenih reči i uskladili ih „s aktuelnom prirodom srpskog jezika“. Da su se malo udubili u istoriju ornitološke nomenklature, videli bi da se tu ne radi uvek i samo o pukom protuprirodnom redu reči koji neko treba da popravi i upriredi. Reč je naime o jednom (od mnogih) neuspšem pokušaju da se napravi binarna hrvatska ili hrvatsko-srpska nomenklatura po ugledu na Lineovu, a sve je počelo s Brusinim (1888) principom da se u narodnom jeziku nađe ime za svaki rod i za svaku vrstu. U lineovskom binomu, prvi naziv je danas ime roda i uvek je imenica, a drugi naziv je atribut roda i obično je pridev ili imenica (apozicija). Preinačivati naziv djetao jugoslavenski u jugoslavenski djetao na primer, može samo onaj koji iz neznanja vadi reči iz samog konteksta nomenklature, odnosno ko nije pročitao Brusinu nego samo ekscerpirao reči iz njegovog dela. U svakom slučaju takve zamene smeju se vršiti u predlozima novih normativa, ali ne i u originalima. Da su sastavljači Ornitoloških rečnika otvorili vrlo važan članak o hrvatskoj ornitološkoj nomenklaturi (G. Sušić i D. Radović, Ornitologija u Hrvatskoj, Zagreb: JAZU 1988), videli bi kako je to već urađeno pre tri decenije!

U daljem „korigovanju“ netačno napisanih imena, čini se da su se autori ponekad i bili zaleteli, pa su tako promenili alpisku (kokoš) u alpijsku. Ako je osnova od Alpi alp-, izvedeni pridev može da bude samo alpska (kokoš). Šipka u svom Pravopisnom rečniku daje samo alpski, -a, -o. Alpijska može da bude od nekog toponima koji se zove Alpija. Ali ovaj prikazivač za njega ne zna da postoji, a znao bi ga bar po kokoškama...

Ima još raznih čuda na stranama Ornitološkog rečnika. Svi koji su na srpskom pisali o Ami Bueu, a nije ih bilo malo, zvali su ga i pisali isključivo Bue, pa tako i Matičina Srpska enciklopedija 1/2 iz 2011. Odjednom i bez ikakvog objašnjenja, u Ornitološkom rečniku on postaje Buje, kao da se prezivao *Bouiller!* A nije. Sam je svoje ime pisao kao *Ami Boué*, i pisao je na francuskom. I što god iz Ornitološkog rečnika da čitalac uzme da proveri, naćiće neku grešku ili nedoslednost. Na primer, baš taj Bue, a ne Buje, u svojoj knjizi iz 1840. navodi staro srpsko ime mišolovka za vrstu *Buteo buteo*. Ali tog podatka nema u Rečniku, iako se na drugim mestima nesrećni „Buje“ citira kao izvor. Čak se i u izveštaju o radu na projektu za 2010. s ponosom obznanjuje da je Buje „pronaden na internetu i odštampan“ i netačno tvrdi da je „naša naučna ornitološka i lingvistička struka prvi put dobila na uvid ovo dragoceno delo“ (Rad Maticice srpske 47). A kad je već reč o mišaru, Rečnik navodi preuzeti Trojanovićev naziv busard i stavlja ga u Dokumentacioni registar ali ga ispušta u Imenskom registru! Propusti, nemar i greške na svakom koraku.

Izvori

Iako Uvod počinje izjavom da Ornitološki rečnik „namerava da obuhvati sva zabeležena srpska narodna imena ptica iz svih objavljenih, a u granicama mogućnosti, i neobjavljenih izvora“, već letičnom proverom dobijaju se zabrinjavajući rezultati – nisu obuhvaćeni ni neki ornitološki članci u kojima su posebno naglašavani lokalni nazivi koji nisu drugde zabeleženi. Sa zaprepašćenjem će čitalac utvrditi da je ceo Ornitološki rečnik urađen ekscerpiranjem bednih dvestotinak izvora! Među njima nema nekih od najosnov-

nijih izvora, kao što su na primer Jorgensenova *Nomina Avium Europaeorum* (Kopenhagen 1958) za koje je R. Kronajsl-Rucner priredila srpskohrvatska imena. Izostavljene su i međunarodne baze imena ptica, poput *Multilingual European Bird Dictionary* i dr. Mogla se naći za tu priliku i stara Lizova baza *European Bird Names* iz 1992. Svašta je još moglo da se uradi, a nije. Ispuštena je i Hrvatska ornitološka nomenklatura (G. Sušić i D. Radović, Ornitologija u Hrvatskoj, Zagreb: JAZU 1988). Nema takođe nijednog članka ni iz Cikonije ni iz Detlića, u kojima se najviše i upotrebljavaju srpski nazivi ptica. Uostalom, gde bi se drugde češće primenjivala normativna imena ptica koja Rečnik pretenduje da ponudi? Tokom predstavljanja Ornitološkog rečnika u Matici srpskoj 14.11.2016, jedan od autora je to sistemsko izostavljanje savremene ornitološke literature iz korpusa nevešto objašnjavao leksikografskom metodologijom kojom je tobože dozvoljeno uvrstiti samo one izvore za koje se unapred zna da sadrže najranija pominjanja ptičjih imena. I dodao da bi i inače bilo nemoguće obraditi hiljade i desetine hiljada ornitoloških izvora koji su izostavljeni. Malo je potencio publiku i potencijalne korisnike Rečnika, a naročito ornitologe koji znaju koliko ima metoda za određivanje uzoraka u istraživanju miliona ptica...

Što se tiče onog izvorno narodnog, govornog imenovanja ptica, Ornitološki rečnik se oslanja na poznate i objavljene, mahom vrlo stare izvore, koje je već sakupio Hirc u svom Rječniku ptica iz 1938–1947. Vrlo je malo Ornitološki rečnik ponudio od u novije vreme prikupljenih izvornih narodnih naziva ptica. Zato među izvorima naročitu pažnju privlače dve „zbirke“ imena ptica, Branislava Gašića i Nenada Dučića. Uzalud će korisnik rečnika pokušavati da nešto sazna o tim zbirkama – gde su imena ptica sakupljana, kad i kako?

Koјi god da je zanimljiviji naziv potražio u Ornitološkom rečniku ovaj prikazivač ga nije našao, pa tako ni one koje je lično zabeležio na terenu i objavio (na primer, zvučno ime bregič za *Riparia riparia* na Skadarskom jezeru). Među stariim izvorima nema na primer ni Brusinog članka o pticama Kotora i Crne gore iz 1892–1894, Nušićeve knjižice o Ohridskom jezeru s kraja 19. veka ni raznih drugih starih i dragocenih publikacija sa imenima ptica. Mnogo je još zanimljivih izvora koje su autori Rečnika propustili da uvrste. Među takvima su na primer i prevodi Aristofanovih Ptica, od kojih neki (Škiljan i Škiljan: Ptice. VPA, Zagreb 1985) imaju i svoj pravi Ornitološki rječnik, pun poučnih objašnjenja. Nigde u Ornitološkom rečniku nema ni imena ptica iz srpskih prevoda Svetog pisma, u kojim se ptice pominju na velikom broju mesta (buljina, čaplja, čuk, gavran, gem, gnjurac, golub, grlica, jastreb, kobac, labud, lasta, liska, orao, prepelica, pupavac, roda, sova, sovljaga, svraka, ušara, vivak, vrabac, ždral itd.). A da i ne pominjemo stare srpske rukopise. Bar da su uzeli one koje je obradio Stojan Novaković. Čuven je njegov srednjevekovni *Physiologus* ili Слово о вештех ходештих и летештих (Zagreb 1879: Starine 11: 181–203) koji se smatra dosad najstarijim pisanim srpskim spomenikom o pticama i u kom su opisani orљ, грылица, детель, попоувац, голубъ, ластовица, жеравъ, еребица, слав'и и стръкъ. Ali pisci Ornitološkog rečnika za njega ili nisu znali ili su ga ignorisali.

Nerazumljivo je zašto je Ornitološki rečnik toliko restriktivan i prema nekim osnovnim izvorima kao što su na primer enciklopedije. Izuzetak je Velika ilustrovana enciklopedija lova, jedina od izvornih koja je korišćena, a zbog kog izuzetka je prikazivač Rečnika inače vrlo srećan jer su u njoj iskovana neka srpska imena ptica koja su izdržala probu, pa su kasnije uvrštena i u Srpsku nomenklaturu (kako je već rečeno, iz nekog razloga, navedeno je

samo drugo izdanje iz 1991, umesto prvog iz 1987). Ali zašto su ignorisane odrednice o pticama iz Srpske enciklopedije koju već nekoliko godina izdaje ista Matica srpska? Slična je situacija i sa prevedenim enciklopedijama, kako opštим tako i prirodnjačkim. Od ovih poslednjih, korišćeni su samo rani prevodi Brema iz 1937, Simonovićev prirodopisni atlas iz 1939/1953. i ništa više, iako je bar Brem više puta iznova prevoden u saradnji s pravim zoologizma, a publikovan je i veliki broj prevedenih knjiga o pticama i drugim životinjama, u kojima su stručnu redakciju radili naši ornitolozi. U pojedinim od tih izdanja iskovani su, odnosno prvi put upotrebljeni, neki od naziva koji nisu pre toga postojali (npr. rumenka i crvenka), a kasnije su uneti u Dvogledovu Srpsku nomenklaturu. Isto tako, sa izuzetkom nekih vrlo ranih, kao izvori nisu uopšte korišćeni ni udžbenici. Svi ti izostavljeni izvori morali su radi određivanja normativa biti upotrebljeni bar kao baza za statističko uzorkovanje u izračunavanju učestalosti upotrebe imena ptica.

Normativi

Sudeći po izjavama u Uvodu jedan od glavnih ciljeva Ornitološkog rečnika je norma za upotrebu imena ptica na onom „našem“ i Ivićevom etno-istorijskom štokavskom prostoru. Pritom se autori ponašaju kao da pre Rečnika nikakva norma nije postojala. A postoje bar dve, jedna već 85 godina (Srednjoškolska Zoološka terminologija i nomenklatura) i druga, znatno novija. Naime, više od deset godina primenjuje se Srpska nomenklatura ptica, objavljena u jednom kratkovekom magazinu (Dvogled), ali široko dostupna na internetu, vrlo popularna među prevodiocima, usvojena od strane javnih i državnih institucija, primenjena i ozvaničena u zakonodavstvu Republike Srbije i, što je najvažnije za srpski jezik, postavljena kao nomenklaturni standard u Cikoniji i svim ostalim periodičnim i većini posebnih izdanja u kojima se piše o pticama u Srbiji. Uz to, ta se srpska norma široko upotrebljava po celom svetu, u javnim rečnicima ptica, kao što je na primer vrlo popularni *Avionary*, kao i u svim velikim online bazama podataka, poput *Avibase*. Nije dakle reč samo o „izvanrednom pokušaju“ kako ga autori Rečnika ocenjuju. Ta norma je potpuno „zaživela“ i u upotrebi je čak i u razgovornom jeziku i u intenzivnoj korespondenciji na društvenim mrežama, ravnopravno sa dotad nepriskosnovenim „latinskim“ nazivima. Prema tome, norma postoji, a Ornitološki rečnik može samo da ponudi nove normative, bolje od već usvojenih. Da vidimo kako je ispojao taj poduhvat.

Ornitološki rečnik se opredelio da za normiranje predloži naziv koji je najfrekventniji, dakle onaj koji ima najveću učestalost, odnosno „koji ima najviše potvrda u ekscerpiranim izvorima“ (opet iz fusnote, br. 11) i koji je jezički i ornitološki najprihvatljiviji. Frekventnost upotrebe reči je međutim za ovaj Rečnik sasvim proizvoljno određivana jer nije korišćena nijedna relevantna metoda uzorkovanja građe za statističku obradu, čak ni digitalnih tekstova o pticama iz kojih je frekvenciju moguće automatski dobiti, a izbor izvora je bio diskreciono-arbitraran i vrlo ograničen. Učestalost je kvantitativna, statistička kategorija, pa pukim izjavama o najfrekventnijim imenima ptica, a bez podataka o reprezentativnosti uzorka i načinu merenja, statistike nema. Nije ovde reč o metodološkom čistunstvu nego o upotrebljivosti predloženih normativa. Kako veliki deo inače malobrojnih izvora ekscerpcije za Ornitološki rečnik pripada starijoj literaturi, pogrešno je u isti uzorak za utvrđivanje učestalosti reči stavljati ornitonime iz četiri različita stoljeća. Tako na primer za vrstu *Calonectris diomedea* Ornitološki rečnik kao normativni naziv u srpskom jeziku nudi arhaični dalmatizam „laprina“, kojeg je zabeležio Kolombatović 1885. Razlog za izbor

tog imena je u njegovoj navodnoj najvećoj učestalosti u izvorima. Ta tolika frekventnost iznosi u ovom slučaju samo 3 (i slovima: tri) potvrde u izvorima, od kojih je prva kod Kolombatovića, druga u Rečniku SANU koji je tu reč preuzeo iz Kolombatovića, a kao treća se navodi Skokov Etimološki rječnik hrvatskog ili srpskog jezika (Zagreb: JAZU 1971–1974). Ova treća potvrda je međutim izmišljena, jer kod Skoka uopšte nema laprine! To znači da je ona frekventnost spala na 2 i izjednačila se sa nazivom veliki zovoj, kako se i danas ta ptica u primorju zove. Zanimljiva je ta leksema laprina. Po svoj prilici, reč je o iskvarenom obliku italijanskog *la bertina*, sa istim značenjem. Proverio je ovaj kritičar kod znalaca u Splitu i okolini da li je taj naziv još negde u upotrebi kod ribara i pomoraca i dobio negativan odgovor. Jedino je saznao, ljubaznoga ornitologa Roberta Crnkovića iz Trogira, da u Segetu Donjem još pamte lokalnu varijantu lamprina. Pamte, ali pticu ni tamo niko više tako ne zove. Takvu proveru trebalo je da obave i autori Ornitološkog rečnika, pre nego što su jedan intrigantni naziv, kao najprihvatljiviji, predložili za normativ u srpskom jeziku. Ali nisu. Simptomatično je da je Rečnik propustio da ekscerpira naziv golemi zovoj, koji daje Dvogledova Srpsku nomenklaturu.

Ako se uporedi Dvogledova Nomenklatura s normativima koje predlaže Rečnik, uočice se mnoge razlike na štetu ovog drugog. Naime, Dvogled se u slučajevima zapadno/istočnih jezičkih dubleta opredeljivao zaistočne, „srpske“ inačice koje su uobičajenije na teritoriji Srbije. Tako na primer, uveden je **sprudnik** umesto prudnika, jer se u „istočnim krajevima“ kaže sprud a ne prud po Skokovom Etimološkom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika, a i Šipka u Pravopisnom jeziku srpskog jezika (Novi Sad 2010) daje samo sprud, bez varijante prud. Nameće se utisak da ni sami autori nisu ozbiljno verovali u svoju misiju standardizovanja ornitonima. U svakom slučaju, nisu se mnogo zabavili jezičkim varijantama, a nisu ni oslušnuli koja se imena ptica i koliko upotrebljavaju, niti su pogledali kako se i gde ona koriste danas, u 21. veku. Bez toga nema rečnika, a pogotovo nema govora o normativima.

Ornitolozi su u prošlosti, a naročito u Hrvatskoj, često do imena ptica dolazili prevodenjem s najbližeg im nemačkog, pa smo tako dobili jata vrtnih ptica (vrtlarka, vrtljarka, vrtna pjenica, vrtnik, vrtni čuk, vrtna crvenrepka itd). Stara nemačka imenica *Garten*, ne može se prosto izjednačiti s današnjim značenjem reči vrt jer joj je izvorno značenje sličnije našoj imenici zabran – ogradeni, branjeni deo imanja (feudalnog), bez obzira na to kakva je tamo vegetacija. Iako se, sa izuzetkom Zoološkog vrta, danas malo šta drugo u Srbiji naziva vrtom, Ornitološki rečnik nam kao najpogodnije normativne srpske ornitonime nudi **vrtnu grmušu** i **vrtnu strnadicu**. Ne znam kakvo stanište ptica autori Rečnika podrazumevaju pod današnjim pojmom vrt, ali će čitaoci Cikonije svakako teško moći da zamisle predeo u kojem zajedno pevaju *Sylvia borin* i *Emberiza hortulana*, dve „vrtne“ vrste sa sasvim različitim ekološkim potrebama!

U onoj poslednjoj uvodnoj fusnoti priznaje se ko je šta radio u rečniku, pa saznajemo da su „predloge za normativne ornitonime“ dali mr D. Miloradov i mr V. Pavković, a da u tome nije učestvovao jedini profesionalni ornitolog dr S. Puzović. Kad se poslati neko ko mu nije vičan, onda iskoristi svaku priliku da napravi grešku. Pa tako ovaj dvojac za normativni „najprihvatljiviji“ ornitonim vrste *Alca torda*, predlaže naziv **mala njorka**, bez ikakvog objašnjenja, čak ni u fusnoti. Bojim se da je za sve kriva Vikipeđija, koja doslovno kaže „... **mala njorka** (*Alca torda*) je velika vrsta njorka...“ Dakle, mala je velika? Jao i kuku tako normativnim njorkama...

Međutim, glavni problem s normativima Ornitološkog rečnika dolazi od nekonzistentnosti. Iako su autori Rečnika sva imena rasporedili po rodovima ptica, nisu vodili računa da srpska imena treba da služe za označavanje različitih ptica, odnosno za potvrđivanje razlikovanja. Kao početnici su se izgubili u složenoj klasifikaciji barskih ptica reda *Charadriiformes*, popularnih „sljukarica“. Tako žalare predlažu kao normativ za sve i svašta, i za vrste roda *Calidris* i za vrste roda *Charadrius*, ali opet ne za sve, nego im je poneki *Calidris* – **prudnik**, a jedan drugi – **blatarić!** Međutim, i jedan *Charadrius* im je **blatarić** („boldovan“ kao najfrekventniji i najprihvatljiviji te predložen kao normativ). Kao da su hteli da sve pobrkaju i da zbune korisnike svog Rečnika.

Od Rečnika u izdanju Matice srpske s namerom da normira upotrebu srpskih imena ptica očekivali smo mnogo više od „boldovanja“ jednog ili dva nepotvrđeno najčešćalija naziva. Bar da smo te nazive dobili kao leme, sa pratećim gramatičko-morfološkim informacijama, sa definicijom, objašnjenjem i primerom. Ništa od toga, samo su bez leksikografskog truda gomile reči prosute pred čitaoca, pa nek se on sam snalazi. Neverovatno je, ali u Ornitološkom rečniku ne postoji čak ni registar tih normiranih naziva!

Ilustracije i ilustrator

Uloga autora J. Rašajskog u naučno-istraživačkom projektu Ornitološkog rečnika opisana je u onoj fusnoti: učešće u sačinjavanju spiska obrađenih vrsta, u (neslavnom) usklajivanju sa savremenom sistematičkom, u davanju (pogrešnih) sinonima i u prepoznavanju vrsta ptica po njihovim imenima. Osim toga, on se pojavljuje i kao ilustrator, autor mahom podgrejanih, dvadeset godina bajatih crteža koji su, kao neopravdani dodatak pod nazivom Prilozi, protračili preko sto strana na kraju knjige. Prihvatanje učešća osobe bez formalnog naučno-istraživačkog zvanja (magistar umetnosti nije takvo zvanje) u naučno-istraživačkom projektu Ornitološki rečnik, zahtevalo je nesumnjivo visok stepen nekonvencionalnosti na svim stepenicama na kojima se odobravao i projekat i novac za njegovu izradu. Više svetlosti na ovaj slučaj možda baca izjava predsednika Matice srpske Dragana Stanića na javnoj promociji u Novom Sadu, u kojoj on prostodušno otkriva da je u inicijativi za pokretanje i u odlučivanju za podršku tom projektu lično učestvovao kao prijatelj Rašajskog, a posle njihovog zajedničkog svetogorskog hodočašća.

Rašajskom međutim ni crtanje ptica ne ide od ruke, pre svega zato što ptice ne poznaje, ne zna njihovu anatomiju niti morfologiju, prosto nema oko za to, a i ne trudi se. Svaki *birdwatcher*-početnik mogao je da ga pouči da na primer orlovi roda *Aquila* imaju pisak obrastao perjem, mogao je to i da negde pročita. Ali nije, pa im crta žute gole cevanice, kao da su vrebabije u gaćama do ispod kolena. I dalje umesto našeg krstaša potura onog istog španskog – možda mu je samo malo zamazao belo perje na krilima. Koliko

taj autor ilustracija ne zna kako ptice izgledaju, vidi se na svakoj slici, a naročito kod galebova roda *Larus*, gde je noge *L. argentatus* obojio žuto umesto ružičasto, a šape *L. michahellis* – crveno umesto žuto. A i dalje Rašajski veruje da svi zviždaci roda *Phylloscopus* imaju žute noge. I tako je od početka do kraja Priloga.

Manir Rašajskog podrazumeva obavezne umetničke slobode, među kojima je najneprljavnija nedovršavanje crteža, a ono uvek obuhvata noge ptica. Rašajskog mrzi da crta ptičja stopala, pa, ako ne može da ih sakrije u nebeskoplovu vodicu ili iza nekakve zelene travice, onda ih i ne nacrtava, amputira ih, a ptičje cevanice ostavi sakatim, kao prelomljene šibice. Tako imamo groteskne slučajevе da je ptica, koju Ornitološki rečnik normira da se zove **kratkoprsti** kobac, ilustrovana slikom na kojoj samo prstiju nema (ma koliko oni bili kratki), a na slici **belonokte** vetruške nema nokata, ni belih ni crnih! Rašajski nažalost ne poznaje ni boje ni tehnologiju štampanja (ili ga nije briga) i farba crteže drvenim bojicama ili nekim drugim neprilagodnim analognim tehnikama koje mnoge boje ostavljaju izvan opsega uobičajene digitalne štampe. Zato su mu ilustracije opet u „džigerastoj“ gami (ništa nije naučio iz pret-hodnih neuspeha), pa ptice na njegovim recikliranim crtežima („dogovoren je da se iskoriste postojeći crteži saradnika Javora Rašajskog“, Rad Matice srpske 46, Novi Sad 2009) imaju tu neku nezdravu, neprirodnu boju iznutrice. Valjda je najbolji (zapravo najgori) primer slika 119 koja prikazuje nepoznatu beznogu pticu boje izbledelog i uvelog jorgovana, a ispod piše *Circus aeruginosus!* Da je Ornitološki rečnik bolji, moglo bi se reći da ga ovakve ilustracije kvare.

* * *

Autori ovog Matićinog izdanja poneli su se potcenjivački prema obrazovanijem delu budućih korisnika i dopustili sebi neverovatno veliki broj propusta, neodgovarajućih rešenja, netačnosti i pogrešaka, od kojih su u ovom prikazu navedeni samo malobrojni karakteristični primjeri nađeni nasumičnim otvaranjem različitih strana Rečnika. Zato ga ornitolozi od struke i neće moći mnogo da koriste, a lingvisti će iz njega mahom dobijati dezinformacije. U takvoj situaciji, Matica srpska bi najbolje učinila da povuče ovu knjigu i da tako pokaže da drži do svog ugleda i do sprovodenja svoje misije.

Ornitološki rečnik nije otkrio javnosti celokupnu riznicu naziva ptica iz bogatog nasleđa srpskog jezika. Ne korespondira ni sa savremenom ornitologijom niti s današnjom upotreboti srpskih imena ptica. Ostao je izgubljen između nešto, nekad i negde. Trebalо je da srpski ornitološki rečnik bude kapitalno delo nastalo u fuziji dveju struka – ornitologije i leksikografije. U slučaju ovog Matićinog izdanja svakako da fuzije nije bilo u dovoljnoj meri. A kako izgleda – ni struke.

Voislav Vasić

Reč uredika *Editor's minutes*

Najsrdičnije se zahvaljujem recenzentima članaka koji su pripremljeni za štampu u ovom broju, na profesionalnoj saradnji prilikom uređivačke procedure i na datim savetima. Posebno se zahvaljujem Draženku Rajkoviću i Miljanu Ružiću na njihovoj pomoći prilikom poslednjeg pregleda dizajniranog teksta. Urednički rad na ovom broju, i buduće profesionalno angažovanje posvećujem svom pokojnom ocu Josipu Tucakovu (1953-2017), bez čije ljubavi, strpljivosti i razumevanja bih teško razumeo ogromnu vrednost prirode, a koji je uspeo da mi to razumevanje učini praktičnim i lakim.

My kindest gratitude goes to reviewers of articles published in this volume, for their professional cooperation during the editorial procedure and for advises they gave. My special thanks goes to Draženko Rajković and Milan Ružić for their assistance in final check of already designed text. I dedicate editorial work in this volume and my future professional engagement to my late father Josip Tucakov (1953-2017). Without his love, patience and understanding I would hardly understand an immense value of nature. He succeeded in making this understanding practical and easy for me.

Marko Tucakov

Uputstvo za pisanje članaka koji se objavljaju u časopisu *Ciconia*

1. Cilj i struktura časopisa

U časopisu *Ciconia* mogu se publikovati stručni i naučni radovi, kratki članci, zanimljiva faunistička, ekološka i etološka posmatranja divljih vrsta ptica, popisi faune ptica pojedinih lokaliteta i područja, pozivi na saradnju, kao i relevantne vesti iz oblasti ornitologije i zaštite ptica. Časopis *Ciconia* izlazi jednom godišnje i objavljuje radove iz svih oblasti ornitologije, odnosno prakse bliske ornitoligiji ili oslonjene na nju, sa temama iz Srbije (prioritet u objavljujaju) i ostalih zemalja jugoistočne Evrope (ograničeni broj članaka).

Uredništvo časopisa *Ciconia* prima priloge na srpskom (na oba dijalekta standardnog jezika koja se koriste u srpskom jezičkom prostoru, ekavskom i ijekavskom) i engleskom jeziku, koje razvrstava u pet rubrika.

Rubrika „Radovi“ namenjena je publikovanju nosećih radova u časopisu. U njoj se objavljaju značajne nove ornitološke činjenice, rezultati i analize višegodišnjih ornitoloških istraživanja staništa, prirodnih celina i prostora, i analize istraživanja biologije pojedinih vrsta. Radovi se publikuju na srpskom ili engleskom jeziku, uz obezbeđen izvod, sažetak i naslove svih priloga na jeziku suprotnom od onog kojim je napisan glavni deo teksta.

U rubrici „Kratka saopštenja“ objavljuju se preliminarna saopštenja, navodima iz literature potkrepljeni rezultatima posmatranja koja potiču iz kratkih istraživanja ili su deo obimnijih istraživanja. Radovi se publikuju na srpskom ili engleskom jeziku, uz obezbeđeni izvod, sažetak i naslove svih priloga na jeziku suprotnom od onog kojim je napisan glavni deo teksta.

U rubrici „Ornitološke beleške“ objavljaju se kratke faunističke, ekološke i etološke ili slične ornitološke beleške o jednom ili nekoliko posmatranja jedne ili više vrsta, koje pružaju bolji uvid u njihovu biologiju.

U rubrici „Obaveštenja – osvrti – komentari“ objavljuju se pozivi na saradnju u projektima, informacije o ornitološkoj literaturi, recenzije i osvrti na objavljene ornitološke publikacije, osvrti na rad Društva za zaštitu i proučavanje ptica Vojvodine i na razvoj ornitologije u Srbiji, obaveštenja o nastupajućim naučnim kongresima, konferencijama, simpozijumima i savetovanjima.

Rubrika „Izveštaji“ namenjena je objavljuvanju rezultata realizacije projekata koje vodi ili u koje su uključeni članovi Društva za zaštitu i proučavanje ptica Vojvodine, sa posebnim prioritetom objavljuvanja izveštaja o radu Centra za markiranje životinja iz Beograda. Tekstovi u ovoj rubrici publikuju se na srpskom, a obezbeđen je izvod na engleskom jeziku.

2. Uputstvo za autore

O objavljuvanju članaka odlučuje i stara se Uredništvo časopisa. Za objavljanje mogu se predložiti samo članci koji nisu prethodno objavljeni i koji nisu istovremeno poslati za objavljanje u drugom časopisu. Tekst članka mora biti jasan i sažet. Poželjno je da bude dopunjena relevantnim prilozima: oštrim fotografijama i preglednim mapama istraživanih područja. Gde god je to moguće, podaci u tekstu trebaju da budu predstavljeni u tabelarnom ili grafičkom obliku.

Srpska, engleska i naučna imena vrsta ptica koja se koriste u časopisu nalaze se na adresi: <http://www.ptica.org/newsletter/index.htm>.

Svi članci moraju imati jasan i sažet naslov, puna imena, adrese i elektronske adrese svih autora. Akademске titule autora, odnosno osoba pominjanih u tekstu se ne spominju.

Članci koji će se objaviti u rubrici „Radovi“ moraju imati sledeće delove: Naslov, Izvod, Ključne reči, Uvod, Metode, Rezultati, Diskusija i zaključci, Sažetak i Literatura, a poglavља po izboru su Opis istraživanog područja i Zahvalnica.

Članci koji će se objaviti u rubrici „Kratka saopštenja“ moraju imati sledeće delove: Naslov, Izvod, Uvod, Rezultati, Diskusija i zaključci i Literatura, a poglavља po izboru su Metode i Zahvalnica. Poglavlje Rezultati može da se spoji sa poglavljem Diskusija i zaključci u jedno poglavље: Rezultati, diskusija i zaključci.

Članci koji će se objaviti u rubrici „Ornitološke beleške“ moraju imati Izvod i glavni deo teksta, a poglavље po izboru je Literatura.

Članci koji će se objaviti u rubrici „Izveštaji“ moraju imati Izvod, Uvod i Rezultate, a poglavље po izboru je Literatura.

Radovi u spisku citirane literature navode se po abecednom redu, uzimajući u obzir prezime prvog autora, a po hronološkom redosledu kada se navodi više radova jednog autora. Ako je jedan autor u istoj godini objavio više radova, pored imena godine se dodaju mala slova, po abecednom redu. U tekstu se citira autor i godina objavljuvanja po sledećem obrascu:

- u slučaju radova koji imaju jednog autora: Grull (2001), ili (Grull, 2001)
- u slučaju radova koji imaju dva autora: Custer & Osborn (2001), ili (Custer & Osborn, 2001)
- u slučaju radova koji imaju tri ili više autora: Lukač et al. (1995), ili (Lukač et al., 1995)
- u slučaju uzastopnog citiranja nekoliko radova: Grull, 2001; Custer & Osborn (2001); Lukač et al., 1995

Ako je autor teksta koji se citira nepoznat, koristi se umesto njegovog imena oznaka *Anonymous*. Ako se u tekstu citiraju neobjavljeni podaci, koriste se, uz prezime autora, sledeće oznake: neobjavljeni podaci, usmeno, pismeno, u prioremi, u štampi (npr. Velisavljev neobjavljeno). Ako se, u bilo kojem kontekstu navode stručni pojmovi, izrazi ili fraze iz stranih jezika, svi se pišu kurzivom (*italic*), osim naslova citiranih radova u poglavljju Literatura.

U poglavljju Literatura citira se puna referenca, prema sledećim obrascima:

- u slučaju citiranja rada objavljenog u časopisu:

Štumberger, B. & Velevski, M. (2002): White Stork *Ciconia ciconia* survey in Pelagonia indicates a decrease in its breeding population and colony disintegration. *Acrocephalus* 23 (112): 75–79.

- u slučaju citiranja knjige:

Matvejev, D. S. (1997): Ptice Kopaonika – sezonski pregled. Zavod za zaštitu prirode Srbije, Beograd.

- u slučaju citiranja poglavљa u knjizi ili rada iz zbornika radova:

Tomovčik, M., Darolová, A., Kürthy, A., Vongrej, S., Chavko, J. & Noga, M. (1999): Ecological relations of birds and floodplain meadow habitats. pp. 161–185. In: Šeffer, J. & Stanová, V. (eds): Morava river floodplain meadows – importance, restoration and management. DAPHNE – Centre for Applied Ecology, Bratislava.

- u slučaju citiranja diplomskog rada, magistarske teze ili doktorske disertacije:

Jovanović, B. T. (2002): Utvrđivanje sastava i diverziteta *Micro-mammalia* južnog dela Panonske nizije na osnovu analize ishrane predatorske vrste *Asio otus* L. 1758. Magistarska teza. Univerzitet u Beogradu, Biološki fakultet, Beograd.

3. Postupak sa rukopisom

Rukopis sa grafičkim prilozima dostavlja se običnom ili elektronskom poštrom na adresu urednika. Nakon recenzije, tekst se vraća autoru sa korekcijama i predloženim dopunama. Nakon što ih autor uvaži, usaglašenu verziju teksta razmatra Uredništvo koje donosi konačnu odluku o prihvaćanju ili odbijanju priloga, i o obliku u kome će prihvacieni prilog biti objavljen.

Instructions on how to write articles for publication in the Ciconia journal

1. Goal and structure of the journal

The Ciconia journal publishes scientific studies and short notes, interesting faunistical, ecological and ethological observations of wild birds, bird lists of particular localities and areas, as well as relevant news on ornithology. The Ciconia is published annually and publishes papers on all aspects of ornithology, as well as relevant activities that have an influence on ornithology or are influenced by it, with topics from Serbia (publishing priority) and other countries of south-east Europe (limited number of articles).

Editorial board of the Ciconia journal receives articles written in Serbian (in both dialects of standard Serbian language) and English, and publishes them in five sections.

Section **Papers** publishes scientific articles: important new ornithological facts, results and analyses of several years' long studies of habitats, localities and areas, as well as biological analyses of particular species. Articles are published in Serbian or English, with titles and subtitles, abstracts and summaries in the language other than the one in which the article is published.

Section **Short communications** publishes preliminary notes, sightings that are either a result of short term studies or a part of long term ones, supported by references. Articles are published in Serbian or English, with titles, abstracts and summaries in language other than the one in which the article is published.

Section **Ornithological notes** publishes short faunistical, ecological and ethological notes on one or a few records of one or more species, giving a deeper insight in their biology. Notes are published in Serbian or English, with titles and summaries in language other than the one in which the article is published.

Section **Reviews – announcements – comments** publishes cooperation invitations, information on ornithological literature, overviews of BSPSV's activities and a development of ornithology in Serbia, announcements of incoming scientific congresses, conferences and symposiums.

Section **Reports** publishes project results, either of those organized by BPSSV or those in which BPSSV's members have participated. A special priority is given to reports of the Centre for Animal Marking from Belgrade. Articles are published in Serbian, with abstracts in English.

2. Instruction to authors

Articles for publication are considered and accepted by the Editorial Board. Only articles that have not been previously published and have not been sent to another journal can be considered. The text must be clear and concise. Preferably, it should be supported by relevant contributions such as sharp image photographs and maps of study areas. Wherever possible, data should be presented as a table or graph.

Common Serbian, scientific and English bird names used in Ciconia follow recent Serbian nomenclature: <http://www.ptica.org/newsletter/index.htm>.

All articles must contain title, correct names, addresses and e-mails of all the authors. Academic titles of the authors, as well as persons referred in the text can not be mentioned.

Articles to be published in the section **Papers** must have following chapters: Abstract, Key words, Introduction, Methods, Results, Discussion and Conclusions, References and Summary, and, where needed, Study area description and Acknowledgements.

Articles to be published in the section **Short communications** must have an Introduction, Abstract, Results, Discussion and Conclusions, and References, and, where needed, Methods and Acknowledgements. Section results can be merged with the Section Discussion and conclusions in one section: Results, Discussion and conclusions.

Articles to be published in the section **Ornithological notes** must have an Abstract and the main body text and, where needed, References.

Reports must have an Abstract, Introduction and Results, and, where needed, References.

References should be cited in alphabetical order of the authors' surnames, and by chronological order for the same author. If the author has published more than one work in one year, a small letter is added to the year in alphabetical order. In the article, references (author, year) are cited as follow:

- references with one author: Grull (2001), or (Grull, 2001)
- references with two authors: Custer & Osborn 2001, or (Custer & Osborn, 2001)
- references with three or more authors: Lukač et al. (1995), or (Lukač et al., 1995)
- multiple references: Grull 2001; Custer & Osborn, 2001; Lukač et al., 1995

In a case of reference where author is unaccredited, it should be cited as *Anonymous*. If unpublished data are used, contributors surname and following abbreviations should be used: unpublished data, personal communication, in preparation, in press (e.g. Velislavlev unpublished). Personal names, disregarding the context, should be written in bold and italic letters. Scientific bird names, other scientific phrases or words from languages other than the one in which the article is published should be written in italic, except the titles of cited references in chapter References.

In a chapter References, citation should be in the following style:

- journal paper:
Štumberger, B. & Velevski, M. (2002): White Stork Ciconia ciconia survey in Pelagonia indicates a decrease in its breeding population and colony disintegration. *Acrocephalus* 23 (112): 75–79.

• book:

- Matvejev, D. S. (1997): Ptice Kopaonika – sezonski pregled. Zavod za zaštitu prirode Srbije, Beograd.

• chapter in book or proceedings:

- Tomovčik, M., Darolová, A., Kürthy, A., Vongrej, S., Chavko, J. & Noga, M. (1999): Ecological relations of birds and floodplain meadow habitats. pp. 161–185. In: Šaffer, J. & Stanová, V. (eds): Morava river floodplain meadows – importance, restoration and management. DAPHNE – Centre for Applied Ecology, Bratislava.

• thesis:

- Jovanović, B. T. (2002): Utvrđivanje sastava i diverziteta Micro-mammalia južnog dela Panonske nizije na osnovu analize ishrane predatorske vrste Asio otus L. 1758. Magistarska teza. Univerzitet u Beogradu, Biološki fakultet, Beograd.

3. Editorial procedure

Manuscripts with graphic contributions should be sent by paper or e-mail to the editor. After the review, the article will be returned to the authors to make amendments according to comments. The amended manuscript will then be considered by the Editorial board and a decision made on whether it should be accepted or rejected, and if accepted, in which rubric it will be published.

Index**A**

Accipiter gentilis 23
 Accipiter nisus 19, 23
 Acrocephalus arundinaceus 19, 24, 31
 Acrocephalus paludicola 48, 49
 Alauda arvensis 19, 20, 31
 Alburnus alburnus 24
 Anas platyrhynchos 31
 Anser albifrons 21, 28
 Anser anser 28
 Anser fabalis 28
 Apus apus 31
 Aquila chrysaetos 44, 45
 Aquila pennata 24
 Aquila pomarina 44
 Ardea cinerea 32
 Ardeola ralloides 22, 25
 Arenaria interpres 25
 Artemisia vulgaris 17
 Athene noctua 31
 Aythya nyroca 31

B

Branta bernicla 28
 Branta ruficollis 21
 Burhinus oedicnemus 32, 33
 Buteo buteo 23, 43, 45
 Buteo ruficollis 28

C

Carpodacus erythrinus 53
 Carpodacus erythrinus 51, 54
 Cettia cetti 47, 48
 Chlidonias hybrida 35
 Chlydonias hybridus 31
 Circaetus gallicus 24
 Circus aeruginosus 24, 48
 Circus macrourus 21
 Circus pygargus 45, 46
 Clanga clanga 44
 Clanga pomarina 21, 24, 43, 44
 Columba livia 31
 Columba oenas 52
 Coracias garrulus 22, 25, 26
 Coracias garullus 23
 Corvus corax 43, 45
 Corvus cornix 20, 31
 Crex crex 31
 Cygnus columbianus 26, 27

Cygnus cygnus 26, 27
 Cygnus olor 27

D

Demantopus leucotos 52
 Dendrocopos major 52

E

Egretta garzetta 22, 23, 24, 25
 Emberiza calandra 19, 20
 Emberiza melanocephala 25
 Eremophila alpestris 47
 Eremophila aplestris 46

F

F. albicollis 52
 Falco eleonorae 11, 12
 Falco peregrinus 24
 Falco subbuteo 11, 19, 20, 24
 Falco tinnunculus 19, 20, 24
 Falco vespertinus 24, 25
 Ficedula parva 52
 Ficedula semitorquata 51, 52, 53

G

Gallinago media 34, 35
 Garrulus glandarius 50, 52
 Gypaetus barbatus 38
 Gyps fulvus 42, 43

H

Haliaeetus albicilla 23
 Himantopus himantopus 33, 34
 Himatopus himantopus 31
 Hirundo rustica 24

I

Ixobrychus minutus 31

L

Lanius minor 19, 20
 Lanius senator 25
 Larus argentatus 7, 8
 Larus cachinnans 7
 Larus marinus 8

Larus melanocephalus 25, 26, 35
 Larus michahelis 7, 35
 Larus ridibundus 7, 35
 Locustella luscinioides 19, 20, 48

M

Melanitta nigra 28
 Melospiza melodia 20
 Milvus migrans 24
 Milvus milvus 19
 Motacilla citreola 13, 15, 16
 Motacilla flava 13, 14, 19, 20

N

Neophron percnopterus 42
 Neophron percnopterus 40, 41, 43
 Netta rufina 29
 Nycticorax nycticorax 22, 25

O

Otus scops 22, 23

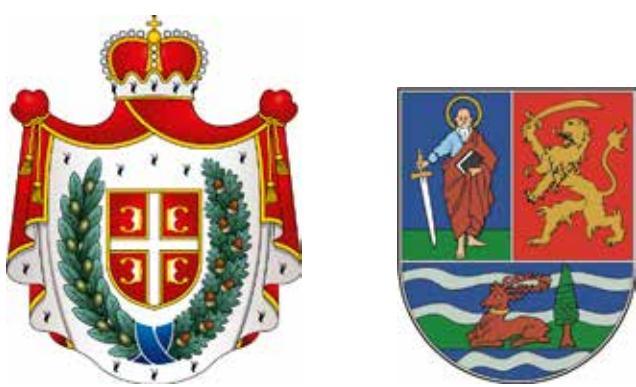
P

Panurus biarmicus 17
 Parus palustris 52
 Passer hispaniolensis 21
 Passer montanus 31
 Pelecanus onocrotalus 32
 Pernis apivorus 24
 Phalaropus lobatus 36
 Phasianus colchicus 31
 Phylloscopus inornatus 49
 Pica pica 20, 31
 Plectrophenax nivalis 21
 Podiceps auritus 19, 30
 Podiceps nigricollis 30
 Populus alba 32
 Populus nigra 32
 Porzana porzana 25
 Prunella collaris 49, 50

R

Rallus aquaticus 19, 20
 Riparia riparia 11

S	<i>Sylvia deserti</i> 17 <i>Sylvia nana</i> 17, 18	<i>Turdus pilaris</i> 50, 51, 54 <i>Turdus viscivorus</i> 50, 51
<i>Scolopax rusticola</i> 34		
<i>S. communis</i> 17		
<i>S. curruca</i> 17		
<i>Sitta europaea</i> 52	T <i>Tachymarptis melba</i> 30	
<i>Sterna hirundo</i> 35	<i>Tadorna ferruginea</i> 29	U <i>Upupa epops</i> 19, 20
<i>Sternula</i>	<i>Tadorna tadorna</i> 29	
<i>albifrons</i> 19	<i>Thalasseus sandvicensis</i> 9, 10	
<i>Strix aluco</i> 51	<i>Tringa totanus</i> 25, 31	V
<i>Strix uralensis</i> 37	<i>Turdus merula</i> 37	<i>Vanellus vanellus</i> 31 fectum tam dii inemus? Des num di patis pro ne cum quidefacit, imium, convo,
<i>Strix uralensis</i> 36, 38	<i>Turdus philomelos</i> 19, 20	

Izdavanje ovog broja omogućio je Pokrajinski sekretarijat za visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnost

СИР – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

598.2

CICONIA : časopis Društvo za zaštitu i proučavanje
ptica Srbije = journal of the Bird Protection and Study
Society of Serbia / urednik Marko Tucakov. - Vol: 1
(1989). - Novi Sad : Društvo za zaštitu i proučavanje
ptica DSrbije, 1989-. - 30 cm

Годиšње
ISSN 0354-2181

COBISS.SR-ID 28630028